NICHITA STĂNESCU

album memorial

Album editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul Consiliului Judeţean Prahova

Redactori
Emilia Vasile
Mihaela Gaftoi

Selecția textelor,
macheta artistică,
selecția și editarea fotografiilor,
schiță bio-bibliografică și colofon,
ilustrația copertelor, tehnoredactarea:
Mihai Vasile

Desenele din acest album aparțin poetului
Nichita Stănescu
și au apărut pentru prima dată în volumul
Respirări (1982)
Pe pagina de titlu, fotografie de
Aurel Mihailopol

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
STĂNESCU, NICHITA
Nichita Stănescu : album memorial / ed. îngrijită de Mihai Vasile. - Ed. a 2-a, reviz şi adăug.. - Ploieşti : Mythos, 2022
ISBN 978-606-8467-47-4
I. Vasile, Mihai (ed.)
821.135.1

NICHITA STĂNESCU

album memorial

Ediția a doua, revizuită și adăugită

Ediție îngrijită de
Mihai Vasile

Ploiești • Editura Mythos • 2022

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiță bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploiești.

• Urmează între 1940-1944 cursurile primare, primele două clase la Ploiești, iar celelalte, la Bușteni și la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 și 1952, urmează cursul superior la același liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba și literatura română), la Universitatea din București.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la „Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultății, devine redactor la secția de poezie a „Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul „Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, „O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, când poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, „Dreptul la timp".

• După publicarea volumului „11 elegii", aparițiile editoriale se succed într-un ritm alert: „Roșu Vertical", „Alfa", „Oul și sfera".

• În 1969 îi apar volumele „Necuvintele", „Un pământ numit România".

• În anul 1970 apare volumul „În dulcele stil clasic" și selecția de „Poezii" în colecția „Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri „Carte de recitire", cât și „Belgradul în cinci prieteni", și „Măreția frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecție de autor - cea mai amplă apărută în timpul vieții, intitulată „Starea poeziei".

Evenimentul cel mai important al anului rămâne atribuirea Premiului „Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: „Epica Magna” - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul „Mihai Eminescu” - şi „Operele Imperfecte”.

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elytis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elytis.

• La Timişoara, îi apare „Carte de citire, carte de iubire” (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: „Respirări”, volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale cât şi „Noduri şi semne”.

• În august, în Catedrala Sfânta Sofia din Ohrid - Macedonia, i se decernează „Cununa de aur” - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfârşitul anului 1982, lucrează la „Antimetafizica”, dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate „Ordinea cuvintelor”, şi volumul de proze „Fiziologia poeziei” vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

În misteriosul Ploiești,
orașul de unde s-a ivit
nu se știe cum
Nichita Stănescu,
un gând de umilit omagiu
față de mereu mai marele
nostru Poet.

Lucian Raicu
10 decembrie 1985

În misteriosul Ploiești
orașul de unde s-a ivit
nu se știe cum Nichita
Stănescu, un gînd de
umilit omagiu, față de
mereu mai marele nostru
Poet —

L. Raicu
10.– decembrie 1985

Față de locul unde
ai văzut prima dată că vezi
și unde ai luat cunoștință că ești,
nu poți avea o privire de arhitect.
Șorțul mamei mele, mi-aduc aminte,
mirosea tot a prăjituri
făcute pentru mine.
Așa miros pentru mine
toate străzile Ploieștiului.
A felul meu de a încerca să merg
pe două picioare.

- Născut la 31 martie 1937 în Ploiești.
- Absolvent în 1957 al facultății de filologie a Universității București.
- A debutat simultan în 1957 în rev. Tribuna (Cluj) și Gazeta Literară (București)
- Debut în volum „Sunet lubric" 1960
- „O vizită a sentimentelor" 1969, distins cu premiul Uniunii Scriitorilor.
- „Arpa la timp" 1965
- „11 elegii" 1966 și „Versuri" traduceri din Vasko Popa
- „Alfa" 1967, „Oul și sfera" și „Roza Vetricul"
- „Ceas Ptolemaic" 1968
- 1969 „Necuviințele", distins cu premiul Uniunii Scriitorilor „Jederman elegii" ed. Odeon Praga (1969), „Un pământ numit România", „11 elegien" în limba germană, bilingvă (Dieter Schlesak) (Eva Ștefănescu-Hausel) și „Cinci degete (toate în 1969)
- 1970 „Nu dulcele stil clonic" și „Poezii" (culegere autobiografică)

Fragment de... autobiografie
în anul 1970

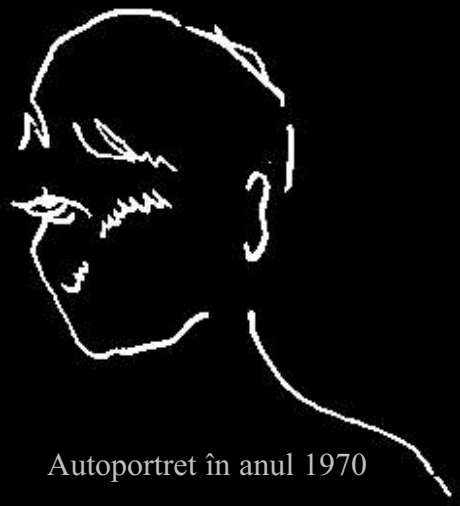

Autoportret în anul 1970

Pe Nichita Stănescu,
pe băiatul acesta dăruit cu trup și suflet poeziei,
trup de băiat și suflet de băiat,
neîntinat și pur, crescut după legile
imponderabilității,
putând să plutească între zenit și nadir,
risipindu-și ființa în cosmos ca pe
un pumn de grăunțe,
pe băiatul acesta dăruit cu trup și suflet poeziei,
pe care poezia îl răsplătește adeseori,
înconjurându-l cu brațele ei lungi
și sărutându-l ca o fată, pe ochi și pe gură,
sărutându-l lung pe ochi, pe sprâncene și pe obraji,
mi-l închipui acum în orașul nordic Helsinki.

Mi-l închipui sub lumina nopților albe
Salutând unul după altul pe toți eroii Kalevalei,
salutat de ei pe rând și dus de mână
să-și vadă fața în cele zece mii de lacuri ale
Finlandei.
Mi-l închipui visând, cum numai sub cercul polar
se poate visa,
urși albi, cuprinși de o enormă melancolie,
corăbii ce au trecut prin patru sute de furtuni,
ondine cu părul până la șold și imaculate suprafețe
pe care aluneci, aluneci la infinit.
Nordule puternic și pur,
umple cu aerul tău plămânii lui Nichita,
sărută-l cu botul gingaș al focilor tale,
exaltează-l cu lumina nopților tale albe,
prefă-i imaginația într-o uriașă vâlvătaie
și trimite-l înapoi spre miazăzi,
spre țara lui în care începe să se coacă grâul,
ca pe un secerător cu inima de aur,
ca pe secunda, de aur, a Solstițiului.

Geo Bogza

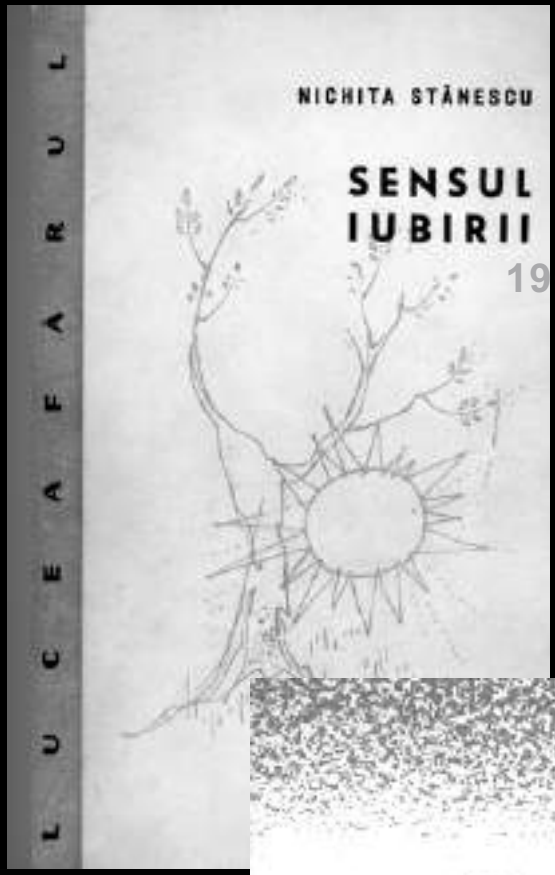

1960

1964

1965

Poem

Spune-mi, dacă te-aș prinde-ntr-o zi
și ți-aș săruta talpa piciorului,
nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea,
de teamă să nu-mi strivești sărutul?...

Ars poetica

Îmi învățam cuvintele să iubească,
le arătam inima
și nu mă lăsam până când silabele lor
nu începeau să bată.

Le arătam arborii
și pe cele care nu vroiau să foșnească
le spânzuram fără milă, de ramuri.

Până la urmă, cuvintele
au trebuit să semene cu mine
și cu lumea.

Apoi
m-am luat pe mine însumi,
m-am sprijinit de cele două maluri
ale fluviului,
ca să le-arăt un pod,
un pod între cornul taurului și iarbă,
între stelele negre ale luminii și pământ,
între tâmpla femeii și tâmpla bărbatului,
lăsând cuvintele să circule peste mine,
ca niște automobile de curse,
ca niște trenuri electrice,
numai s-ajungă mai iute la destinație,
numai ca să le-nvăț cum se transportă lumea,
de la ea însăși,
la ea însăși.

Mister de băieți

Ah, din fugă săream sub arțar,
smulgându-i o frunză cu dinții!
(Pieile Roșii, pe sub arțar,
goneau, arătându-și toți dinții!)
Iată lassoul, mâna, atentă,
ochește bizonul de aer…
Ah, din fugă săream sub arțar,
smulgându-i o frunză cu dinții!
(Timp suspendat, ție, copilărie,
văzduhu-ți lingea talpa și gleznele.)
Cum săreai sub arțar, copilărie,
cu genunchii lângă bărbie și gleznele!…
Iată lassoul, mâna, atentă,
ochește bizonul de aer!

Cântec de iarnă

Ești atât de frumoasă, iarna!
Câmpul întins pe spate, lângă orizont,
și copacii opriți, din fuga crivățului...
Îmi tremură nările
și nici o mireasmă,
și nici o boare,
doar mirosul îndepărtat, de gheață,
al sorilor.
Ce limpezi sunt mâinile tale, iarna!
Și nu trece nimeni
doar sorii albi se rotesc liniștiți, idolatru
și gândul crește-n cercuri
sonorizând copacii
câte doi,
câte patru...

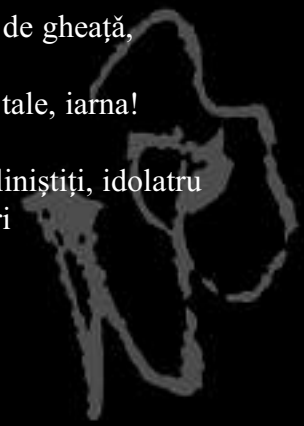

Vârsta de aur a dragostei

Mâinile mele sunt îndrăgostite,
vai, gura mea iubește,
și iată, m-am trezit
că lucrurile sunt atât de aproape de mine,
încât abia pot merge printre ele
fără să mă rănesc.

E un sentiment dulce acesta,
de trezire, de visare,
și iată-mă fără să dorm,
aievea văd zeii de fildeș,
îi iau în mână și
îi înșurubez râzând, în lună,
ca pe niște mânere sculptate,
cum trebuie că erau pe vremuri,
împodobite, roțile de cârmă ale corăbiilor.

Jupiter e galben, și Hera
cea minunată e argintie.
Izbesc cu stânga-n roată și ea se urnește.
E un dans iubito, al sentimentelor,
zeițe-ale aerului, dintre noi doi.
Și eu, cu pânzele sufletului
umflate de dor,
te caut pretutindeni, și lucrurile vin
tot mai aproape,
și pieptul mi-l strâng și mă dor.

Leoaică tânără, iubirea

Leoaică tânără, iubirea
mi-ai sărit în față.
Mă pândise-n încordare
mai demult.
Colții albi mi i-a înfipt în față,
m-a mușcat, leoaica, azi, de față.

Și deodată-n jurul meu, natura
se făcu un cerc, de-a-dura,
când mai larg, când mai aproape,
ca o strângere de ape.
Și privirea-n sus țâșni,
curcubeu tăiat în două,
și auzul o-ntâlni
tocmai lângă ciocârlii.

Mi-am dus mâna la sprânceană,
la tâmplă și la bărbie,
dar mâna nu le mai știe.
Și alunecă-n neștire
pe-un deșert în strălucire,
peste care trece-alene
o leoaică arămie
cu mișcările viclene,
încă-o vreme,
și-ncă-o vreme...

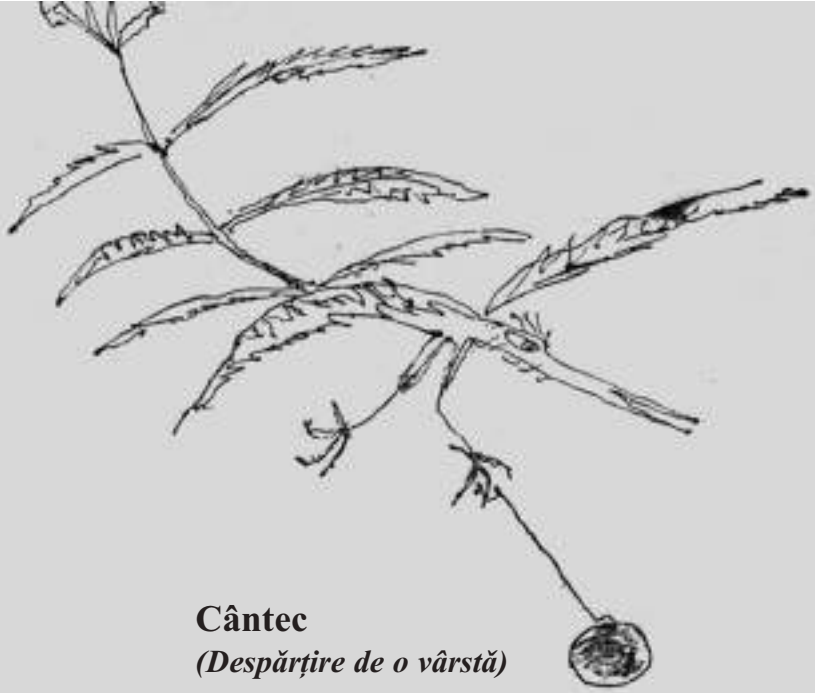

Ploaie în luna lui Marte

Ploua infernal,
și noi ne iubeam prin mansarde.
Prin cerul ferestrei, oval,
norii curgeau în luna lui Marte.

Pereții odăii erau
neliniștiți, sub desene în cretă.
Sufletele noastre dansau
nevăzute-ntr-o lume concretă.

O să te plouă pe aripi, spuneai,
plouă cu globuri pe glob și prin vreme.
Nu-i nimic, îți spuneam, Lorelei,
mie-mi plouă zborul, cu pene.

Și mă-nălțam. Și nu mai știam unde-mi
lăsasem în lume odaia.
Tu mă strigai din urmă:
răspunde-mi, răspunde-mi,
cine-s mai frumoși: oamenii?... ploaia?...

Ploua infernal, ploaie de tot nebunească,
și noi ne iubeam prin mansarde.
N-aș mai fi vrut să se sfârșească
niciodată-acea lună-a lui Marte.

Cântec

(Despărțire de o vârstă)

Totul ar fi trebuit să fie sfere,
dar n-a fost, n-a fost așa.
Totul ar fi trebuit să fie linii,
dar n-a fost, n-a fost așa.
Ar fi trebuit să fii un cerc subțire,
dar n-ai fost, n-ai fost așa.
Ar fi trebuit să fiu un romb subțire,
dar n-am fost, n-am fost așa.

Iarbă, pietre, arbori, păsări,
voi sunteți cu totul și cu totul altceva.
Mă privesc, m-aud, m-adulmec
și îmi pare că visez.

Totul ar fi trebuit să fie sfere,
dar n-a fost, n-a fost așa.
Totul ar fi trebuit să fie linii,
dar n-a fost, n-a fost așa.

NICHITA STĂNESCU

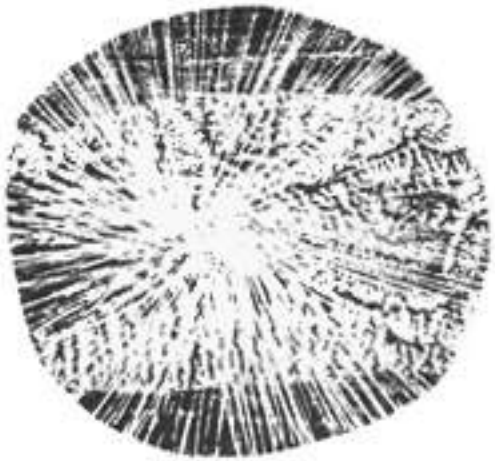

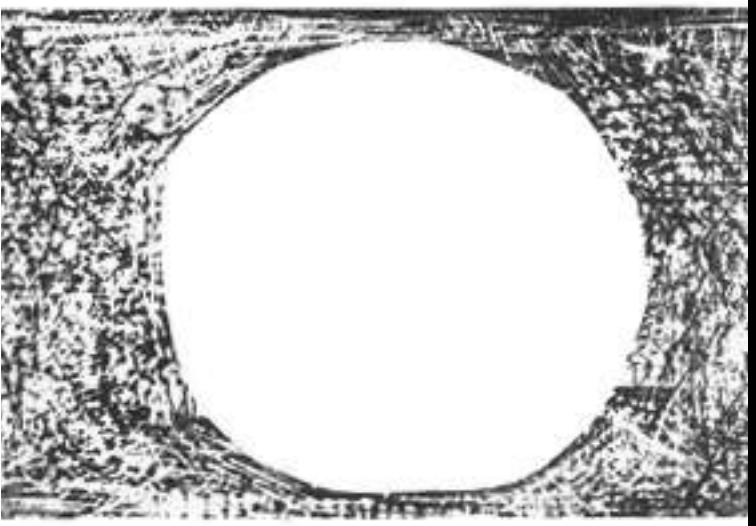

11 elegii

A șasea elegie

Afazia

Stau între doi idoli și nu pot s-aleg
pe nici unul, stau
între doi idoli și plouă mărunt,
și nu pot să aleg pe nici unul
și-n așteptare-nlemnesc,
idolii-n ploaia măruntă. Eu stau
și nu pot să aleg între două
bucăți de lemn, și plouă mărunt și nu pot
în putreda ploaie s-aleg. Stau,
și lemnele, cele două, și-arată
coastele albite de ploaia măruntă.
Stau între două schelete de cal
și nu pot să aleg pe nici unul, stau
și plouă mărunt, topind pământul
sub oasele albe, și nu pot să aleg.
Stau între două gropi și plouă mărunt
și apa roade pământul cu dinți
de șobolan înfometat.
Stau cu o lopată în mână, între două gropi,
și nu pot, în ploaia măruntă,
să aleg prima pe care voi astupa-o
cu pământul mușcat de ploaia măruntă.

1966

Elegia a doua, getica

lui Vasile Pârvan

În fiecare scorbură era așezat un zeu.

Dacă se crăpa o piatră, repede era adus
și pus acolo un zeu.

Era de ajuns să se rupă un pod,
ca să se așeze în locul gol un zeu,

ori, pe șosele, s-apară în asfalt, o groapă,
ca să se așeze în ea un zeu.

O, nu te tăia la mână sau la picior,
din greșeală sau dinadins.

De îndată vor pune în rană un zeu,
ca peste tot, ca pretutindeni,
vor așeza acolo un zeu
ca să ne-nchinăm lui, pentru că el
apără tot ceea ce se desparte de sine.

Ai grijă, luptătorule, nu-ți pierde
ochiul,
pentru că vor aduce și-ți vor așeza
în orbită un zeu
și el va sta acolo, împietrit, iar noi
ne vom mișca sufletele slăvindu-l...
și chiar și tu îți vei urni sufletul
slăvindu-l ca pe străini.

NICHITA STĂNESCU

OUL ȘI SFERA

1967

1967

1967

Destin

Când am deschis ochii, mă aflam
în acest trup pe care-l vezi.
Și vinovat de felul lui eram,
cum vinovate-s frunzele că-s verzi...

Miza pe nenăscuți

Sunt nenăscut. Ceea ce se vede
de jur împrejur nu sunt decât
părinții părinților. Roșu și verde.
Roșu și verde se-aprind faruri
pe cerul urât.

Protoplasme cu măști fluturătoare
se-ntretaie înaintea mea
și-apoi dispar, în vânăta-nserare
noroasă, grea.

Disperate fumuri urcă spre cer.
Eu bat trotuare de amurg.
Idoli la volane galbene apar și pier,
destrămând fantoma lui Lycurg.

Sunt nenăscut. Ceea ce se vede
de jur împrejur nu sunt decât
strămoșii copacilor; zeul de iarbă verde
păscut de strămoșul cailor. Atât.

Un soldat...

Un soldat ținându-se cu mâinile
de marginea unui nor...
De bocancii lui, cu mâinile încleștate
se ține alt soldat. De bocancii lui
altul, apoi altul, apoi altul și altul,
și-așa până-n miezul pământului.

Eu mă las s-alunec pe șirul lor
ca pe-o frânghie,
și-alunecând, cataramele
centurilor lor, îmi zgârie fața.

Și-alunecând, îmi zgârie pieptul
și-alunecând, alunecând, îmi sfâșie
fâșii de carne,
și-alunecând, alunecând rămâne din mine
numai scheletul.

Când în sfârșit ajung, mă-ntind cu tâmpla
pe o piatră.
În timp ce dorm, fâșiile smulse
se-ntorc de sus și mă-nvelesc.
M-ajunge din urmă și sângele pierdut,
și durerea.

Deschid ochii, mă uit.
Coloana de soldați, nu se mai vede.
Probabil că vântul a-mpins-o
cu nor cu tot, în altă parte.

Către Hypnos

I

Ei dormeau. Ei se năşteau dormind;
strigăt prin somn dădeau cuvintele
născându-i din ultima silabă.

Creşteau dormind, se îndrăgosteau
dormind şi nunta
şi-o celebrau în somn.

Întemeiau aşezări de cuvinte, în somn.
Femeile lor năşteau în somn,
iar ei, cu toţii, îmbătrâneau
în somn
şi mureau astfel.

Tineri dormind le luau locul
în vis,
noi şi sfâşietoare cuvinte adormite
înlocuiau
vechile, profund adormitele
cuvinte.

II

Dar să se trezească,
aceasta
nu o voia nici unul.

Ei trăiau în somn pentru că
numai în vis,
trăiau cu tot trupul deodată.

Păsările lor zburau dormind,
peştii lor înotau dormind.
Caii lor galopau în somn
şi toamna
în vii, se coceau struguri
de vis.

Nimenea şi
nici unul nu voia să se trezească,
pentru că numai astfel
forma lor le aparţinea
în întregime şi toată
deodată.

III

Ei îi urau pe cei treji.
Spuneau că cei ce sunt treji
nu trăiesc în ei înşişi.

Spuneau că cei treji
nu sunt altceva decât
privire, atunci când privesc,
auz, atunci când aud,
durere, atunci când se-ndurerează.

Ei îi urau pe cei treji.
Spuneau că cei ce sunt treji
nu sunt în stare
să-şi locuiască
tot trupul deodată
ci,
ca şi cum ar fi goi

pe dinăuntru,
ei, cei treji, aleargă tot timpul
în ei înșiși
fiind rând pe rând
numai o gleznă
sau
numai o tâmplă
sau
numai un braț, -
restul trupului azvârlindu-și-l
rând pe rând în tenebre.

IV

Ei îi urau pe cei treji
numindu-i
„Cei fără de trup”.

Dar ura lor
din când în când devenea
colosală
pentru că, spuneau ei,
însăși privirea se poate trezi
și-atunci în ea nu mai trăiesc
toate culorile deodată,
… însuși auzul se poate trezi
și-atunci în el
nu mai trăiesc
toate sunetele deodată

și însăși culoarea se poate trezi
și-atunci în ea
nu mai trăiesc
toate vibrațiile deodată

și însuși sunetul se poate trezi
și-atunci în el
nu mai trăiesc
toate amintirile deodată…

V

Ei dormeau. Ei se nășteau dormind.
Se înmulțeau dormind.
Mureau dormind.
Dar tot timpul erau identici
Cu trupul lor.

Ei trăiau în vis
și chiar și arborii
ca să-i adumbrească trebuiau
mai întâi să adoarmă
putând numai astfel să-și zvârle
peste trupurile lor întregi
și umbra și rădăcinile lor.

Îngerul cu o carte în mâini

Trecea un înger,
pe un scaun negru așezat.
Trecea prin aer, liniștit
și mândru.

Eu îl priveam de la fereastră, cum
prin ziduri trece ca prin fum.

Primește-mi un cuvânt, strigai,
tu, îngere, împins din rai
de-un vânt stârnit, de-o apăsare
a vreunui gând cu mult mai mare.

Dar îngerul tăcea, trecea
pe-un scaun negru stând, citind
o carte veche, strălucind
în legătura-i de argint, și grea.

Trecu prin blocul nou din piață.
Trecu prin chioșcul alămiu
al stațiunii de benzină,
abstras, divin.

Primește-mi, îngere, strigai,
paharul care-l beau, cu vin.
Pâinea primește-mi-o și sarea...
Mi-apasă-n coastă înserarea.

Dar îngerul tăcea, trecea
prin soba din odaia mea.
Pe un scaun negru sta, citind
o carte grea cu solzi de-argint.

Când fu în dreptul meu, strigai -
O, îngere venit din rai,
mă lasă să m-atârn și eu
de scaunul tău, de brațul tău.

Abia putui de un picior
de scaun, să m-agăț din zbor.

Astfel prin aer și prin ziduri
cu îngerul zburam și eu,
la fel cum flutură în vânt
mătasea unui steag înfrânt!

Și mă răneam de-acoperișe,
de ramurile verzi, piezișe,
și mă izbeam de stâlpii lungi,
de cabluri și de sârme și de dungi.

Mă desprinsei de sus, căzând
în piața înserată, liniștită.
O, el se-ndepărta, zburând,
prin aer și prin ziduri străbătând
cu cartea-n mâini, citind cu patimă
necontenită.

O, el se-ndepărta și eu
tot mai vroiam să-l văd, prin seară.

...Dar el s-a dus adulmecând,
împins din rai ca de un vânt,
sau, poate, de-apăsarea unui gând
cu mult mai mare.

Tinerii
(imagini din Franța)

Se sărută, ah, se sărută, se sărută
tinerii pe străzi, în bistrouri, pe parapete,
se sărută întruna ca și cum ei înșiși
n-ar fi decât niște terminații
ale sărutului.
Se sărută, ah, se sărută printre mașinile-n goană,
în stațiile de metrou, în cinematografe,
în autobuze, se sărută cu disperare,
cu violență, ca și cum
la capătul sărutului, la sfârșitul sărutului, după sărut
n-ar urma decât bătrânețea proscrisă
și moartea.
Se sărută, ah, se sărută tinerii subțiri
și îndrăgostiți. Atât de subțiri, ca și cum
ar ignora existența pâinii pe lume.
Atât de îndrăgostiți, ca și cum, ca și cum
ar ignora existența însăși a lumii.
Se sărută, ah, se sărută ca și cum ar fi
în întuneric, în întunericul cel mai sigur,
ca și cum nu i-ar vedea nimeni, ca și cum
soarele ar urma să răsară
luminos
abia
după ce gurile rupte de sărut și-nsângerate
n-ar mai fi în stare să se sărute
decât cu dinții.

Ritual de iarnă

Mereu câte-o cupolă,
alta mereu.
Ridicând ca de sfânt o aureolă,
sau numai un curcubeu.
Trupul tău drept. Trupul meu drept
ca la o ceremonie de nuntă.
Un preot de aer înțelept
cu două verighete de aer ne-nfruntă.
Tu ridici mâna stângă, eu, brațul stâng:
ne surâdem unul altuia ca în oglindă.
Prietenii tăi, prietenele mele plâng
cu lacrimi silabice, de colindă.
Ne sărutăm.
Suntem fotografiați chiar atunci.
Fulger. Beznă. Fulger. Beznă.
Mă las pe un genunchi, cad în brânci.
Te sărut melancolic pe gleznă.
Te iau de umăr, mă iei de mijloc,
și solemni intrăm în iarnă.
Prietenii tăi, prietenele mele ne fac loc.
O tonă de zăpadă peste noi se răstoarnă.
Murim înghețați. Din nou numai pletele
în primăvară ne-mpodobesc scheletele.

Cântec

Deodată aerul a împietrit în jurul meu
și se izbesc de el cuvintele zvârlite
și se-nroșesc, și-așa rămân mereu,
din ce în ce mai lungi și mai rărite.
Și simt cum gravitația se mută
în mine însumi, din afară
și brusc pe globul inimii îmi cade
lumea, când trupul încă-mi zboară.

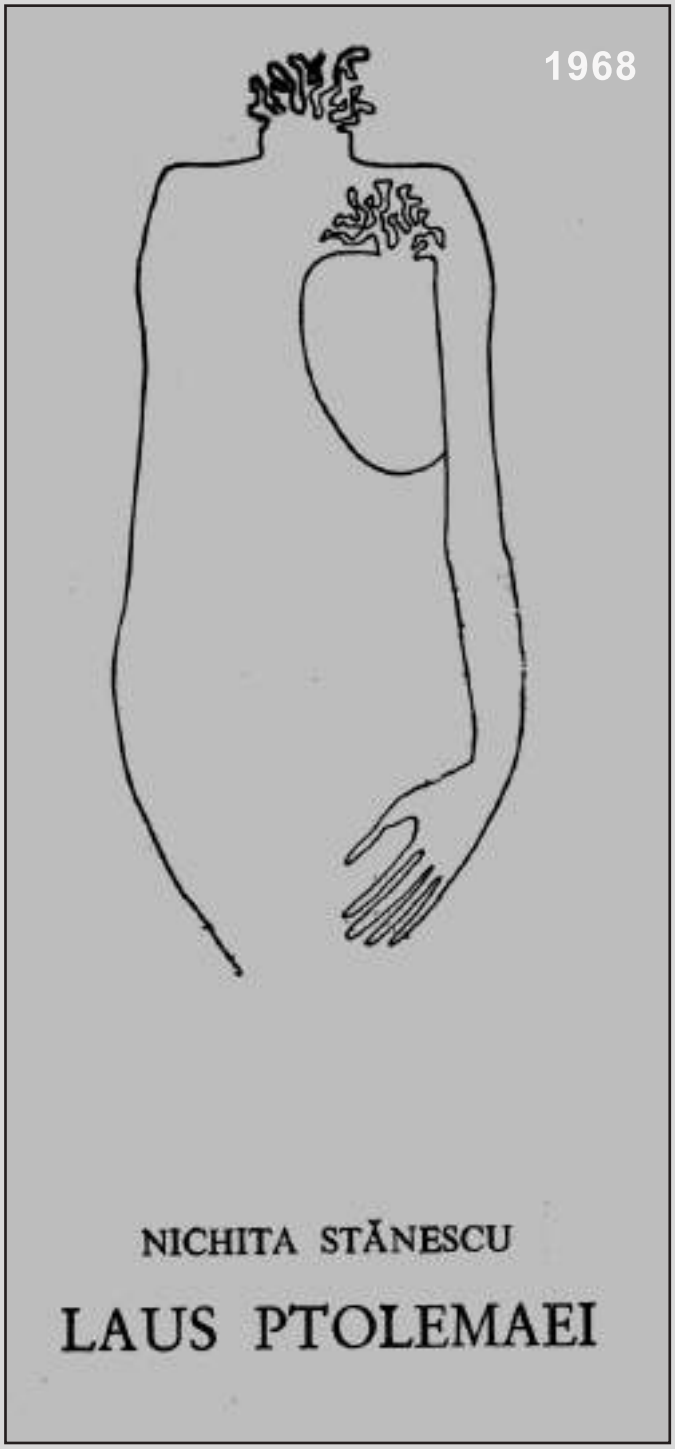

Pledoarie

Toți tăceau ostentativ
ca și cum
li s-ar fi cuvenit să li se vorbească,
iar ei
de multă vreme ar fi vrut
dreptul de-a fi obosiți
de cuvinte,
sau, pur și simplu,
să moară.

Dar când el le-a vorbit
toți s-au repezit asupra lui.

Toți dădeau în el,
toți se încercau, și se îmbulzeau
care dintre ei să-l învingă
mai desăvârșit, mai definitiv,
chiar și plătind, neferindu-se chiar
să fie arși pe ruguri
pentru aceasta.
Sau, pur și simplu,
să moară oricum.

Totuși, toți
deveneau cu atât mai mari
cu cât îl dovedeau mai slab
pe el, pe singurul.
Pe el
mincinosul.
Pe el
singurul care nu avea dreptate
și asta tot timpul.

Dar el,
el e singurul care a spus neadevărul
și e tot timpul
tot timpul lung în care
cei care au spus adevărul
au avut vreme să și moară.

Dar el e tot timpul
pentru că tot timpul
se va găsi câte cineva
care să rostească un adevăr
învingându-l,
chiar cu prețul de a se lăsa ars
pe rug.
El e necesar tot timpul,
pentru că este cel mai bun învins.

Fără el nu se poate nimic,
căci fără minciună
adevărul nu ar avea nici un rost.

Învins de toată istoria,
învins de oricine,
lipsit de un unic dușman,
prezent
la carul de triumf
al oricui,

la atâtea care de triumf
încât numele lui
a devenit cu mult
mai vestit
decât numele
oricărui învingător de-al lui.

Învins de profesie
și prin mit,
dar dacă
el e, nu îndrăznesc să spun ce,
dar dacă
el e, el e, el e, el e...

Despre moartea lui Ptolemeu

De câte ori mă gândesc la faptul că
Ptolemeu a murit
mă cuprinde aceeași desperare
ca și cum ar fi murit
ieri,
azi,
sau chiar acum, în clipa aceasta
sub ochii mei.
Nu pot să cred că a murit,
mirosul lui de om viu
stăruie în aerul meu.
Gesturile lui îmi flutură încă
aerul
și glasul i-l aud în timpane
ca și cum adevărul ar putea
să aibă trup omenesc;
și felul lui de a spune lucrurile
de la obraz
încă mă mai face să roșesc de rușine,
de vină
că am lăsat cu bună știință
minunatul, neverosimilul, nesfârșitul pământ
să devină sferă.

Niciodată n-am să-nvăț că el a murit.

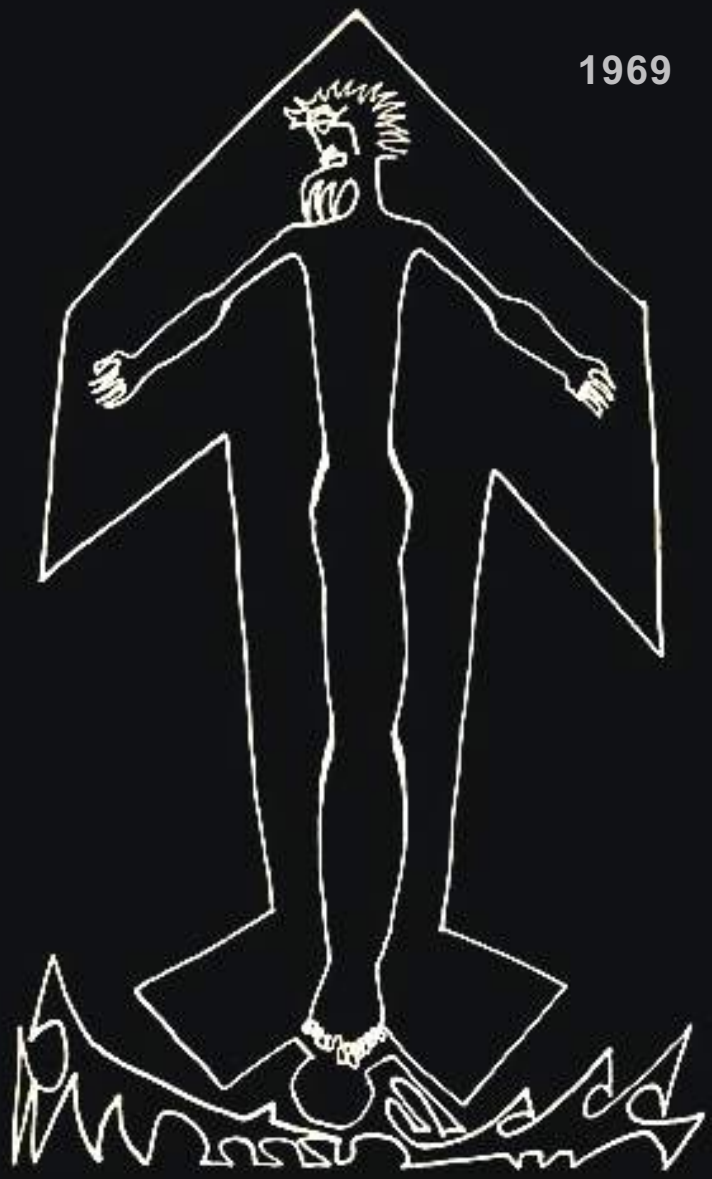

Poezia

Poezia este ochiul care plânge.
Ea este umărul care plânge,
ochiul umărului care plânge.
Ea este mâna care plânge,
ochiul mâinii care plânge.
Ea este talpa care plânge,
ochiul călcâiului care plânge.
O voi, prieteni,
poezia nu este lacrimă
ea este însuși plânsul,
plânsul unui ochi neinventat,
lacrima ochiului
celui care trebuie să fie frumos,
lacrima celui care trebuie să fie fericit.

Idolii ierbii

Din când în când
în loc de firul ierbii răsare
câte un idol subțire și verde.
Caii îi ocolesc cu mirare
și ale furnicilor cete...

Ei sticlesc noaptea ca un tăiș
amenințând stelele, luna.
Caii fug spre râu, în prundiș
Furnicile nu se mai văd, nici una.

Ei sunt iarba unui cal nenăscut.
Ei vor fi păscuți numai în viitor.
Eu i-am văzut, da, i-am văzut
dar m-am retras din fața lor.

Necuvintele

El a întins spre mine o frunză
ca o mână cu degete.
Eu am întins spre el o mână ca o frunză cu dinți.
El a întins spre mine o ramură ca un braț.
Eu am întins spre el brațul ca o ramură.
El și-a înclinat spre mine trunchiul
ca un măr.
Eu mi-am înclinat spre el umărul
ca un trunchi noduros.
Auzeam cum se-ntețește seva lui bătând
ca sângele.
Auzea cum se încetinește sângele meu
suind ca seva.
Eu am trecut prin el.
El a trecut prin mine.
Eu am rămas un pom singur.
El
un om singur.

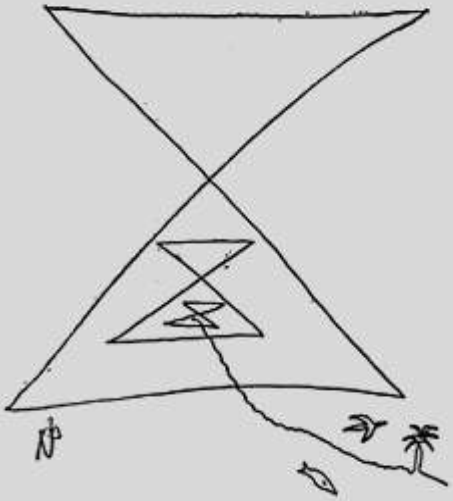

Bufonul și moartea

Ghidul a înnebunit la Spielberk, sus,
în închisoare;
mimează vechi torturi și trupuri oarecare
din care trase-n sus și trase-n jos
căzu ficatul, fioros.
Prin ganguri reci prin care foștii morți
acum mânere stau, la porți,
ori întregesc cu fosta carne
peretele cel ruginit, de arme,
ghidul a-nnebunit și ventriloc
smulge din el un fir de foc
cu care îmi aprinde auzul, văzul,
cu bot de cal îmi paște-ovăzul
cu cioc de barză îmi împunge
interioara, nevăzuta, cruce.
Cu cotcodacuri de găină
mă ciugule și mă alină -
când trec prin burta ghidului
ca într-o pungă a vidului.
Dar morții de la Spielberk sunt prea vechi
ca să le fim c-un gând perechi.
Morții cei noi, morții cei noi
curg ca sudoarea peste noi,
iar asudata mea meninge
mi-o vede ghidul și mi-o linge
Plec alb. Uscatu-n mine latră.
La poartă, un bufon de piatră.
M-aplec. Este și nu-i.
Îl pup. Beau apă chiar din gura lui.

1969

Un pământ numit România

Și-a venit un nor cu coarne
peste sufletul meu, doamne,
să mă-mpungă a venit
numai chiar din infinit.
Și-a venit un os subțire
dintr-o altă-naltă fire
dat cu fluier supt de sunet
și cu fulger fără tunet.
A venit la mine nimeni,
săruri și piperi și chimeni,
verdele din frunza smulsă
laptele din țâța scursă
și mi-au pus la pleoape-un fel
de vedere de cercel
și în inimă nisip
și pe chip altfel de chip,
voind nevăzuta hidră
să mi-o-ntoarcă-n sus, clepsidră.
Nemaivrând în mine sânge,
ochiului i-au dat a plânge
tot cu luna lacrimă
cu stelele patimă.
A venit la mine „DA”
care tocmai învia
și-a venit la mine „NU”
de însumi vărsat în tu.
Au venit să îmi propună
ca să fiu la noapte lună
și-ntre coaste să îmi fiu
alergare de-argint viu,
de aur, de platină
de stejar, de paltină,
de cuvânt, de necuvânt,
neștiind că sunt pământ.

II

Atârnat de ploaie ca vântul de nori
ca negru de aripa neagră.
Bate bătrânul fâlf, bate,
zboară bătrânul pe sub pământ
printre viermi și rădăcinile minunate
fâlf, printre rădăcinile minunate
ale stejarului, ale plopului,
ale gutuiului,
ale prunului, arinului,
ale nuștiucuiului
și-ale nuștiucinelui.

III

Duceți trupurile. Un dulce dor
mă paște-n câmpul de mohor:
Neînșăuat,
nepotcovit, neînjugat.
Duceți trupurile. Să se lase
albul cel mai alb pe oase,
să îmi fie duhul ghimp
rupând pielea de pe timp.

Duceți trupurile. Fie
spartă coasta-colivie,
inima să iasă-afară
la vedere peste țară.
Duceți trupurile, Doamne,
să ne dezbrăcăm de haine,
cum e apa dezbrăcată

de izvorul care-o poartă
și se-mbracă-n cel ce-o bea
însetat de setea sa
de rămâne tot neud
de la Nord până la Sud.

Trupurile! Nu vederea
cea căzută-n ochi ca mierea
nici auzul, nici mirosul
locuind în trup ca osul.
Duceți trupurile. Vină
peste noi din nou lumină.

Duceți trupurile. Bate
mulțime-n singurătate.

IV

De două mii de ani, pământul
se îngrașă cu trupuri
din trupurile noastre
născând mereu copaci.

De două mii de ani acest pământ
din trupurile noastre face parte.

Noaptea, în lanul cel de grâu
când fluier herghelia din prundișuri
suntem de față eu și tu
și tu și tu,
viii și morții laolaltă.

Un nod e-n viață. Restul
frânghiei spânzură în jos.
O mie de strămoși atârnă-aici
de fiecare suflet.

Străbunii dorm,
apele curg,
luna răsare
și apune.
Pământ de carne ești,
pământ de carne...
Pentru un om, o, câtă lume!

Pământ atârnând înapoi cu morții tăi,
tu care-mi începi direct din spinare,
pământ de carne, de mii de ori
sărată sub șei de sare.

Pământ de carne, bun de mâncare,
pământ de oase strălucinând
o, ce miros violent,
ce sfântă duhoare
de diamant au pietrele tale,
pământule de pământ!

Am să te-ngraș la rândul meu
cu mine,
lăsându-ți doar scheletul alb
să-ți fie verighetă-n jurul râurilor,
pământ de carne,
pământule de pământ!

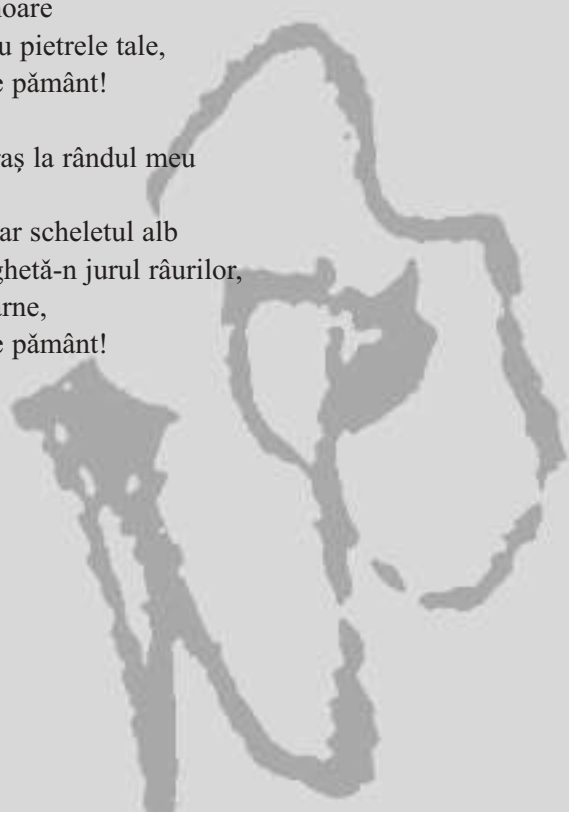

nichita stănescu

în dulcele stil clasic

editura eminescu

1970

Către cititorul cărții acesteia

Înșiruirea de versuri din fața dumneavoastră este
un fel de pasăre care zboară invers, -
ca să repet o inspirată imagine a lui Borges.
Ea propune, din punctul de vedere
al sentimentelor, sentimentul că apocalipsul
a fost de mult, de foarte mult, și că amintirea
lui poate fi considerată numai ca o sursă
a cuvintelor reci, neschimbate în urlet.

N. S.

N-ai să vii

N-ai să vii și n-ai să morți
N-ai să șapte între sorți
N-ai să iarnă, primăvară
N-ai să doamnă, domnișoară.

Pe fundalul cel albastru
din al ochiului meu vast
meteor ai fost și astru
și incest ai fost, prea cast.

Uite-așa rămânem orbi
surzi și ciungi de un cuvânt.
Soarbe-mă de poți să sorbi
„S" e rece azi din sunt.

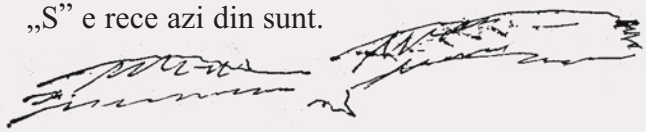

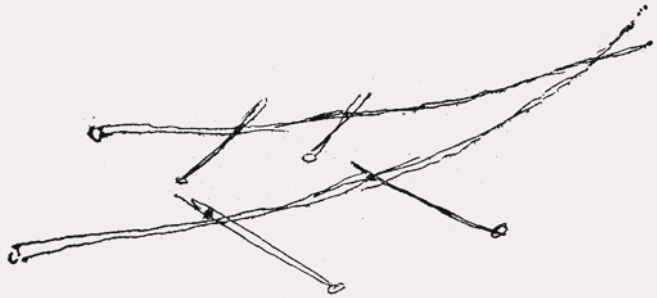

Ausweis

Scot sângele ştampilat la vedere.
Mi se dă drumul.
Scot osul sculptat la vedere.
Întârzii o secundă, dar mi se dă drumul.

Scot îndurătoarea limbă vorbită, - la vedere.
Dicţionarele sunt pregătite,
aşa că mi se dă drumul.

De ce vrei să treci, m-a întrebat moartea.
Sunt liber, i-am răspuns,
aşa că nu am chef să-ţi răspund.
Ea a stat un timp descumpănită,
apoi, mi-a dat drumul.

Am pe mine toate ştampilele.
Dacă vreţi să ştiţi
eu, unul, sunt în ordine,
mie mi se dă drumul.

Din nou, noi

Bun, dar cu noi cum rămâne?
Ei au fost mari, tragici, sfinţi...
Ei au mâncat pâine,
părinţilor noştri le-au fost părinţi.

Dar noi, dar cu noi?...
Lor le-a fost frig, au pătimit,
au mers prin zăpadă, prin noroi,
au murit şi s-au nemurit.

Noi trăim, cu noi cum rămâne?
S-a hotărât ceva? S-a hotărât?
Când anume şi ce anume?
Suntem, dar ne este urât.

De dragoste

Ea stă plictisită şi foarte frumoasă
părul ei negru este supărat
mâna ei luminoasă
demult m-a uitat, -
demult s-a uitat şi pe sine
cum atârnă pe ceafa scaunului.
Eu mă înec în lumine
şi scrâşnesc în crugul anului.
Îi arăt dinţii din gură,
dar ea ştie că eu nu râd,
dulcea luminii făptură
mie, pe mine mă înfăţişează pe când
ea stă plictisită şi foarte frumoasă
şi eu numai pentru ea trăiesc
în lumea fioroasă
de sub ceresc.

1971

Către două țări de cititori

Mucegul acestei cărți l-am scris
în toamna lui optsprezece,
la Belgrad.

Această carte se dedică prietenilor
mei, poeții Adam Puslojić și Srba
Ignjatović, Anghel Dumbrăveanu și Petre
Stoica, care au fost de față cu o rară
electrică sensibilitate, la ritualul scrierii
ei cu ace a primelor ei metafore.

Nichita Stănescu

1970

Ritual

Plîng în fața cifrei cinci –
cina cea de taină fără pace.
Unde sunteți voi cei care sunteți,
iară voi cei care nu mai sunteți
unde sunteți?
Rupeți deci cuvîntul, este trupul meu.
Sînge poate va și curge din silabă.
Pentru voi, voi face vin din V și I
și blîndețe dintr-un trup barbar.
Mă sărutați cine mă sărută.
Eu rămîn cu voi cei unsprezece.
Suntem cinci de față, șase au plecat;
cina cea de taină plînge-n fața cifrei cinci.
Se fulgerează astăzi pieptenul,
durerea, plecarea.

Cîntec de încurajare pentru Zeul Andia

Tu mă locuiești
cum mădularea, osul –
cum gloaia, norul –
cum privirea, ochii ...

Dar eu sunt mort
ca un glonte
tras în amintirile
unui nou născut

Dar eu nu mai sunt
aidoma locului
prin care s-a prăbușit
o stea în strigare

Dar eu sunt tu
alaltăieriul
cel de răsalaltăieri
cel de niciodată

Poetul ca și soldatul

Poetul ca și soldatul
nu are viață personală
Viața lui personală este praf
și pulbere

El ridică în clești circonvoluțiunilor lui
sentimentele furnicii
și le apropie, le apropie de ochi
până când le face una cu propriul său ochi

El își pune urechea pe burta câinelui flămând
și îi mirosește cu nasul lui botul întredeschis
până când nasul lui și botul câinelui
sunt totuna.

Pe călduri groaznice
el își face vânt cu aripile păsărilor
pe care tot el le sperie ca să le facă să zboare

Să nu-l credeți pe poet când plânge
Niciodată lacrima lui nu e lacrima lui
El a stors lacrimile de lacrimi
El plânge cu lacrima lucrurilor.

Poetul e ca și timpul
Mai repede sau mai încet

mai minciunos sau mai adevărat ↓

Feriți-vă să-i spuneți ceva poetului
Mai ales feriți-vă să-i spuneți un lucru adevărat
Dar și mai și, feriți-vă să-i spuneți un lucru pământesc
Imediat el o să spună că el l-a zis,
și o să-l spună într-așa fel încît și voi
o să ziceți că într-adevăr
el l-a zis
Dar mai ales vă conjur,
nu puneți mîna pe poet!
Nu, nu puneți niciodată mîna pe poet!
... Decît numai atunci cînd mîna voastră
este subțire ca raza
și numai așa mîna voastră, ar putea
să treacă prin el

Altfel ea nu va trece prin el,
și degetele voastre vor rămîne pe el,
și tot el va fi acela care se va lăuda
că are mai multe degete decît voi.
Și voi veți fi obligați să spuneți - da,
într-adevăr el are mai multe degete.

Dar e mai bine, dacă-mi dați crezare,
cel mai bine ar fi să nu puneți
niciodată mîna pe poet

... Și nici nu merită să puneți mîna pe el.
Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.

Eminescu ultima
Nicolae Steinhardt

Eminescu

Atîta să mă uitați:
că el a fost un biu
biu
pipăibil cu mîna.

Atîta să mă uitați
că el a trăit cu gura lui,-
că avea pielea
îmbrăcată în stofă.

Atît să mă uitați,-
că ar fi putut să stea
la masă cu noi,
la masa cinei celei de taină

Atît să uitați! Numai atît,-
că El a trăit,
înaintea noastră...
Numai atît,
în genunchi vă rog, să uitați!

Recele echilibru al stelelor

Vor veni timpuri neimaginate
când echilibrul rece al stelelor
se va rupe, și când
giganții celor care au fost
se vor uni cu cei care sunt

Omul, o câte trupuri a avut
și în câte trupuri încă se va
încerca să mai fie!

Omul! de câte trupuri are nevoie
ca să se poată ☆ hrăni până la capăt
din sfera aceasta instabilă!

Vorbesc mâncă până la urmă
tot pământul acesta, albastru.
Îl vom roade, îl vom roade

Își vom ascunde capul și ochii
iar Omul, Omul nemărginit,
cu un miliard de trupuri
va începe să roadă flămând
recele echilibru al stelelor

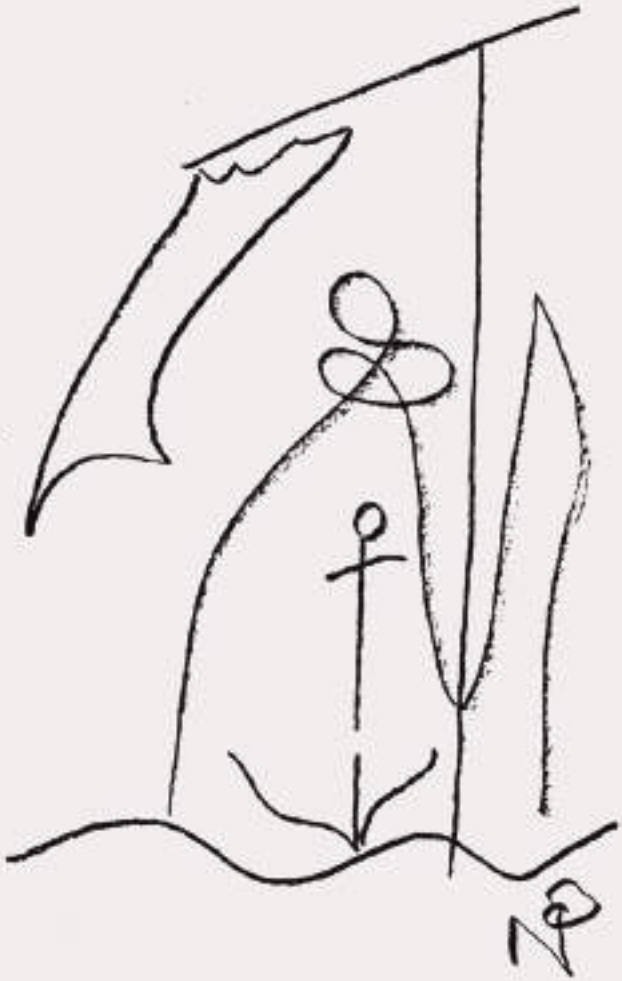

NICHITA STANESCU

CARTEA DE RECITIRE

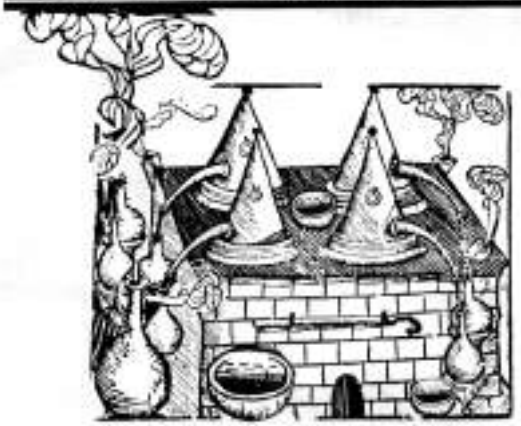

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

1972

nichita stănescu

măreția frigului

romanul unui sentiment

Singură vedere

Ei au plesnit, au crăpat, s-au scurs
în aerul acesta infect
și dus.

Risipă de pene albe și murdărite,
ningea,
ningea fără frig peste semne
și peste podea.

Eu v-am spus vouă să nu zburați -
le-am zis lor,
de ce ați vrut să vreți
și să vă încercați
mai jos, mult mai jos?...

Eu v-am spus vouă să rămâneți
să rămâneți ce sunteți.
De ce ați venit până aici?

Stau, doamne, cu o sabie în mâna dreaptă
și în mâna stângă stau, doamne
cu un bici.

Dar nu mai am ce tăia și nici ce bate.

S-au sfărâmat prin venire spre mine,
de la stea spre mine,
de la cometă spre mine,
ființele gândite și minunate.

Plouă cu sfărâmături.
Plouă, doamne, peste întregul de mine.
Au făcut explozie acele făpturi
în care m-aș fi întrupat,
poate, mâine.

Întrebări

Trăim un prezent pur?
A trăi înseamnă timp?
Timpul este tot ceea ce nu înțelegem?
Timpul este tot ceea ce nu suntem noi?
Există timp acolo unde nu este nimic altceva?
Timpul este fără să fie?
Timpul este însuși Dumnezeu?
Inima mea bate în timp?
Sunetele, mirosurile,
pipăitul, gustul, vederea
sunt chipuri ale timpului?
Timpul este legat de lucruri?
Timpul este legat de cuvinte?
Gândurile sunt timp?
Timpul este însuși Dumnezeu?
A fi, înseamnă timp?
A avea, înseamnă timp?
Ceasurile sunt bisericile noastre
de mână sau de buzunar,
de perete...
Ne rugăm luând cunoștință
de bătaia lor înscrisă pe cadrane...

Către soldat

Vor veni în fața ta, -
urlând și strigând
- Avem patru mâini fiecare,
avem patru mâini;
nu-ți aduci aminte
cum ai zis că ai vrea și tu
să ai patru mâini?

Tu, soldatule, stai drept, tu
soldatule nu-ți scoate arma
de pe umăr
și nici baioneta din teacă!

Vor veni la tine și-ți vor spune:
- Avem patru picioare,
două inimi avem
șapte ochi, trei limbi ascuțite;
iar în spinare
opt rânduri de aripi pale
și cinci rânduri de plăci
N-ai zis tu că ți-ar place să fii
astfel?
N-ai zis-o tu, chiar tu?

Soldatule, tu să stai drept
Nu-ți scoate arma
de pe umăr și nici
baioneta din teacă.
Atâta îți zic: Descurajează-i!
Descurajează-i!

În landa de piatră

Ar trebui să existe și pentru trădători un altar
și pentru lași și pentru curve ar trebui
o biserică, o biserică spre alinare...
Ah, încep să nu mai fiu,
și nu dintr-o dată și măreț
ci rând pe rând
câte rânduri sunt pe lumea asta,
câte absențe de biserici sunt pe lumea asta
chiar în landa aceasta...

Nu există biserică
pentru rugăciunea ofilirii florii...
Unde, suflete, să se roage iepurele împușcat
și unde să își plângă lacrima de rugină
pușca vânătorului mort?

Oare pietrele pe care calcă roțile și caii
au ele vreun Dumnezeu al pietrelor?
Și dacă au un Dumnezeu al lor
în ce biserică de piatră stau
în genunchi de piatră, pietrele?

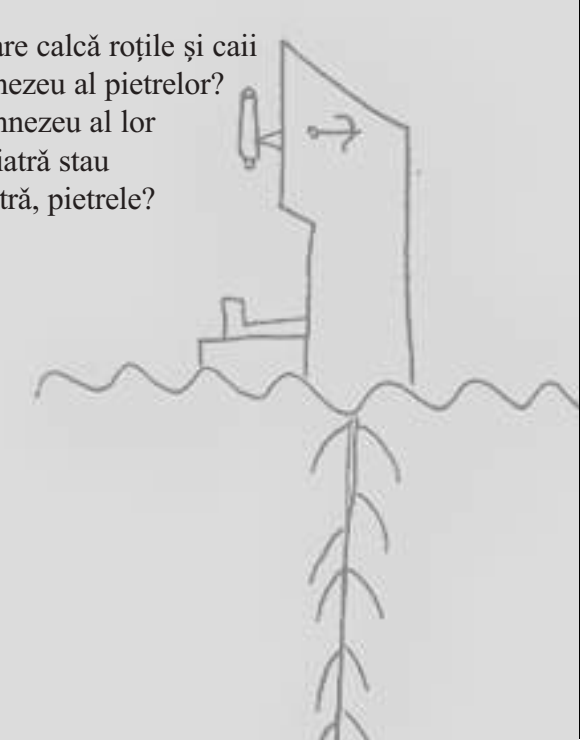

NICHITA
STĂNESCU
clar
de
inimă

1973

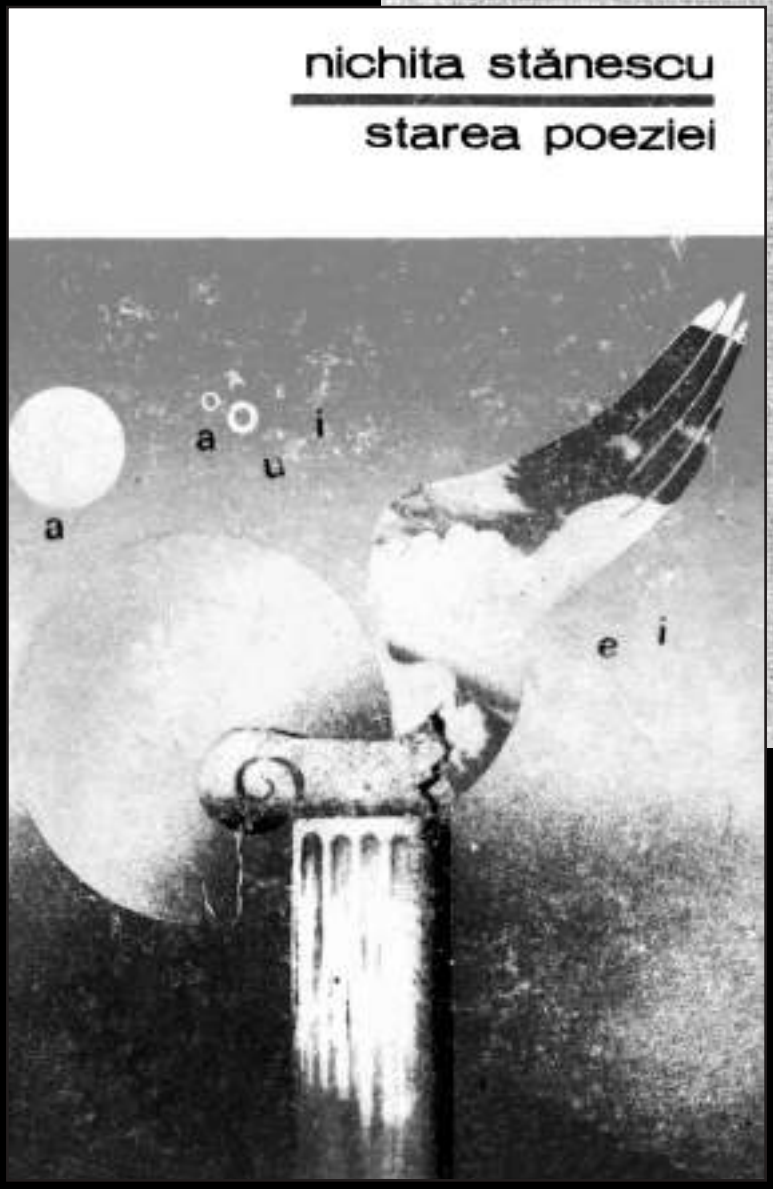
nichita stănescu
starea poeziei
a
o
a
u
i
e
i

1975

EPICA MAGNA

1975

Autoportret

Eu nu sunt altceva decât
o pată de sânge
care vorbește.

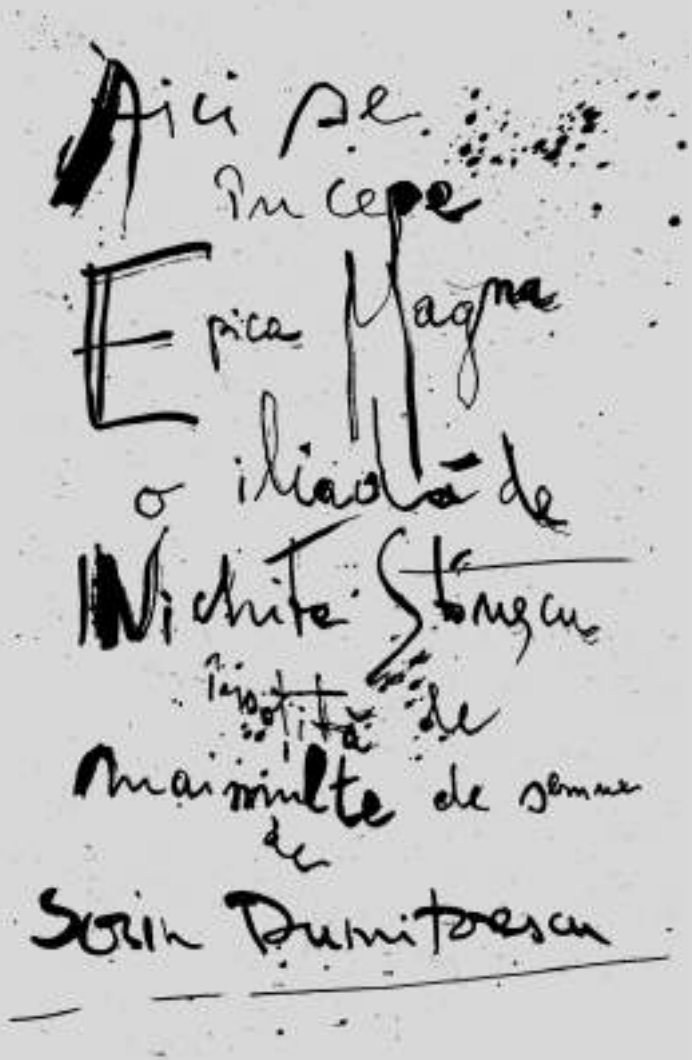

Pean

Nu trebuie înțelese sentimentele, -
ele trebuie să fie trăite.
Nu trebuie înțeleși porcii, -
ei trebuie să fie mâncați.
Nu trebuie înțelese florile, -
ele trebuie să fie mirosite.
Nu trebuie să fie înțeleasă pasărea, -
lăsați-o pe ea singură;
nu-i faceți ramură din inima voastră,
nu-i beți cu respirarea voastră aerul,
aerul de sub aripă...
Nu trebuie mai ales să înțelegem, -
trebuie mai ales să fim;
dar mai ales trebuie să fi fost,
într-adevăr mai ales să fi fost.

Prăbușirea unui vultur într-un om

M-a izbit vulturul prăbușindu-mi-se pe umăr.
Clonțul lui mi-a luat aerul din plămâni, -
treaz fiind încă, m-am trezit
cu lăuntrul meu plin de zburătoarele cerului.

Ferească-mă, să stea și cerul cu stele în mine.
Prea puțină mi-e viața, încât
dau liber vederii și razei ei
dau liber.

Atâta vă rog, scoateți-mi din plămâni pe vultur.
Am să-l duc în spinare să-l îngrop la vârf de munte.
Atâta doar vă rog, scoateți-mi pe vultur din plămâni.
Mă sufoc; penele lui îmi umplu respirarea.
Strein de moartea mea
e vulturul mort.

Hieroglifa

Ce singurătate
să nu înțelegi înțelesul
atunci când există înțeles.

Și ce singurătate
să fii orb pe lumina zilei, -
și surd, ce singurătate
în toiul cântecului.

Dar să nu-nțelegi
când nu există înțeles
și să fii orb la miezul nopții
și surd când liniștea-i desăvârșită, -
o, singurătate a singurătății!

Dezîmblânzirea

De mult negru mă albisem
De mult soare mă-nnoptasem
De mult viu mă mult murisem
Din visare mă aflasem
Vino, tu, cu tine toată
ca să-ntruchipăm o roată
Vino, tu, fără de tine
ca să fiu cu mine, mine.
O răsai, răsai, răsai
pe infernul meu, un rai
O rămâi, rămâi, rămâi
Palma bate-mi-o în cui
pe crucea de carne
când lumea adoarme.

Fulgerul și frigul

Toți cei din curte, deodată,
neliniștiți, am simțit prezența aripei.
Acest lucru s-a întâmplat
într-o luni după amiază,
acum un an.
De atâta vreme, mai ales seara,
fără să ne spunem unul altuia ceva,
mai ales seara, seară de seară,
am simțit prezența neliniștitoare a aripei
printre noi cei din curte.
Cu discreție, am căutat în arțar, în magazie,
în lucarnă,
sau chiar sub fotoliul mare din sufragerie.
De asemeni, am căutat după tabloul
cu ramă bogată,
de familie, printre rochiile femeii din dulap,
după perdeaua de catifea, vișină putredă.
Părând a privi oriunde altundeva,
în timp ce vorbeam orice altceva,
prezența aripei ne neliniștea și ne neliniștește.
De aceea radioul întotdeauna este pus mai tare,
iar pompa din curte lăsată să curgă zgomotos.
S-au înmulțit pisicile și câinii
din această pricină,
iar becul electric de la intrare e lăsat aprins
toată noaptea.
Abia acum, după un an de zile,
plecând în grabă din casă, chemat de un pacient,
i-am simțit brusc, în spinare,
adierea rece.
M-am oprit în colțul străzii
și, fulgerător, mi-am întors chipul spre casă.
Ah, tu frig, și tu fulgerare!
Îngerul este chiar zidul casei,
zidul cel mare tăiat la mijloc
de o fereastră pătrată.
Chiar acest zid este,
acesta, cu fereastră pătrată!
Chiar el este
privindu-mă rece, fix.

Starea pe loc

Ar fi fost un păcat și-o rușine să zbor.
Ar fi fost o trădare
să devin dintr-o dată ușor.
Greul pământului
care e dragostea lui pentru mine
să-l schimb într-un gând, într-o înălțime
dragostea acestui glob imens și greoi,
prin moarte.
Dacă m-aș fi numărat în trei sau în doi
l-aș fi lăsat ca vita fără pășune
și ca lumina
fără de ochiul de rugăciune.

Mai sunt pentru că el mă este.

Dar ce lungă și sângeroasă poveste...

Daimonul meu către mine

Vine focul, îmi zise, fii atent vine focul
și-o să vezi cu ochii pietrele înmuindu-se
și pe caprele negre de stâncă înecându-se
în moalele stâncii.
Marea, pe dânsa chiar o s-o vezi
suptă de fluviu și pe acesta
supt de râuri și pe acestea
supte de izvoare și pe ele
absorbite de setea unei făpturi alergând.

Ai să vezi, îmi spuse Daimonul meu, mie,
ai să vezi
cum se usucă peștii
și cum se împuțesc balenele
cum se evaporă meduzele,
căci îți zic ție, vine focul, mă auzi?
- Te aud și ce să fac eu,
chiar dacă te aud ce să fac eu,
eu ce pot să fac eu?...
- Schimbă-te în cuvinte, mi-a zis Daimonul,
repede, cât mai poți să te schimbi!
Schimbă-ți ochiul în cuvânt
nasul și gura
organul bărbătesc al facerii,
tălpile alergătoare,
părul care-a început să-ți albească
prea des încovoiata șiră a spinării, -
schimbă-te în cuvinte, repede, cât mai e timp!
I-am spus Daimonului: - Tu nu știi că
vorba arde,
verbul putrezește,
iar cuvântul
nu se întrupează ci se destrupează?
Am pus un sentiment pe bronz și tu știi asta
și a fiert din pricina luminii soarelui.
Am dat un nume unui copil
și numele s-a spart de timp și de vrăbii.
- Știu asta, mi-a zis Daimonul.
Schimbă-te în cuvinte precum îți zic!

Cina generală

Vezi, îmi spuse el,
vine un moment în care durerea
se schimbă în indiferență
și nenorocul
în obișnuință.
Nu-ți mai pasă cine știe ce, -
și un fel de liniște
începe să te cuprindă.
Te surprinzi, îmi spuse el,
privind prin brazi, prin cai,
prin ocean și prin alte multe
ca prin sticlă.
Al tău și al fiecăruia, -
îmi spuse el,
nu se mai sprijină.
Fosta dragoste, foamea,
strigătul, îmi spuse el,
par împărțite la o cină generală.
Ah, dar existența fiecărui individ,
îmi spuse el,
este nesfârșită și măreață.
Resturile ei nu durează decât o secundă,
iar întinderea morții, nici atâta.

Cântec

Absență murdară și așteptare
disperată.
În lipsa ta s-au născut
cifrele și zeii.
Și tu nu știi nimic de aceasta.
Și tu nu știi nimic de aceasta.
De când nu ești,
piatra a dat lumină.
Mișcare a dat piatra
de când nu ești.
Și tu nu știi nimic de asta.
Și tu nu știi nimic de asta.
Fluviul a rămas gravid de pești,
aerul greu de păsări.
De când nu ești.
De când nu mai ești.
Și nici măcar nu știi nimic de asta.
Cuvântul meu s-a făcut trei,
cântecul meu s-a făcut șapte.
Dar tu, habar nu ai
ce este trei, ce înseamnă șapte.
Murdara așteptare, absență, disperată.

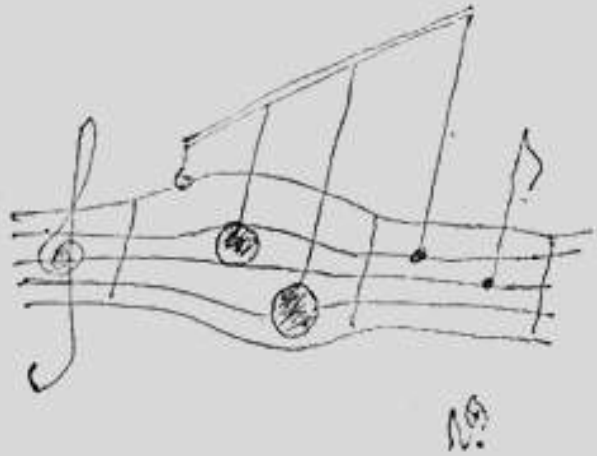

Smulgerea măștii

Nu mi se poate smulge mâna din umăr,
chiar dacă mi se smulge mâna din umăr.
Sângele lăsat astfel vederii
ar fi un sânge contabil
negâlgâitor și statistic.

A-ți trage o mănușă de pe mână
e pentru insul meu același lucru cu a-ți trage
mâna prin rupere din umăr.

S-ar ivi la vedere
o făptură atât de veche și aprigă
un animal nelegal
luminiscent în afara luminii.

O îmblânzire pentru el și o mască
un fel de lupă măritoare
a fost înconjurarea lui cu piele
și trimiterea lui finală
în cinci degete cu unghii.

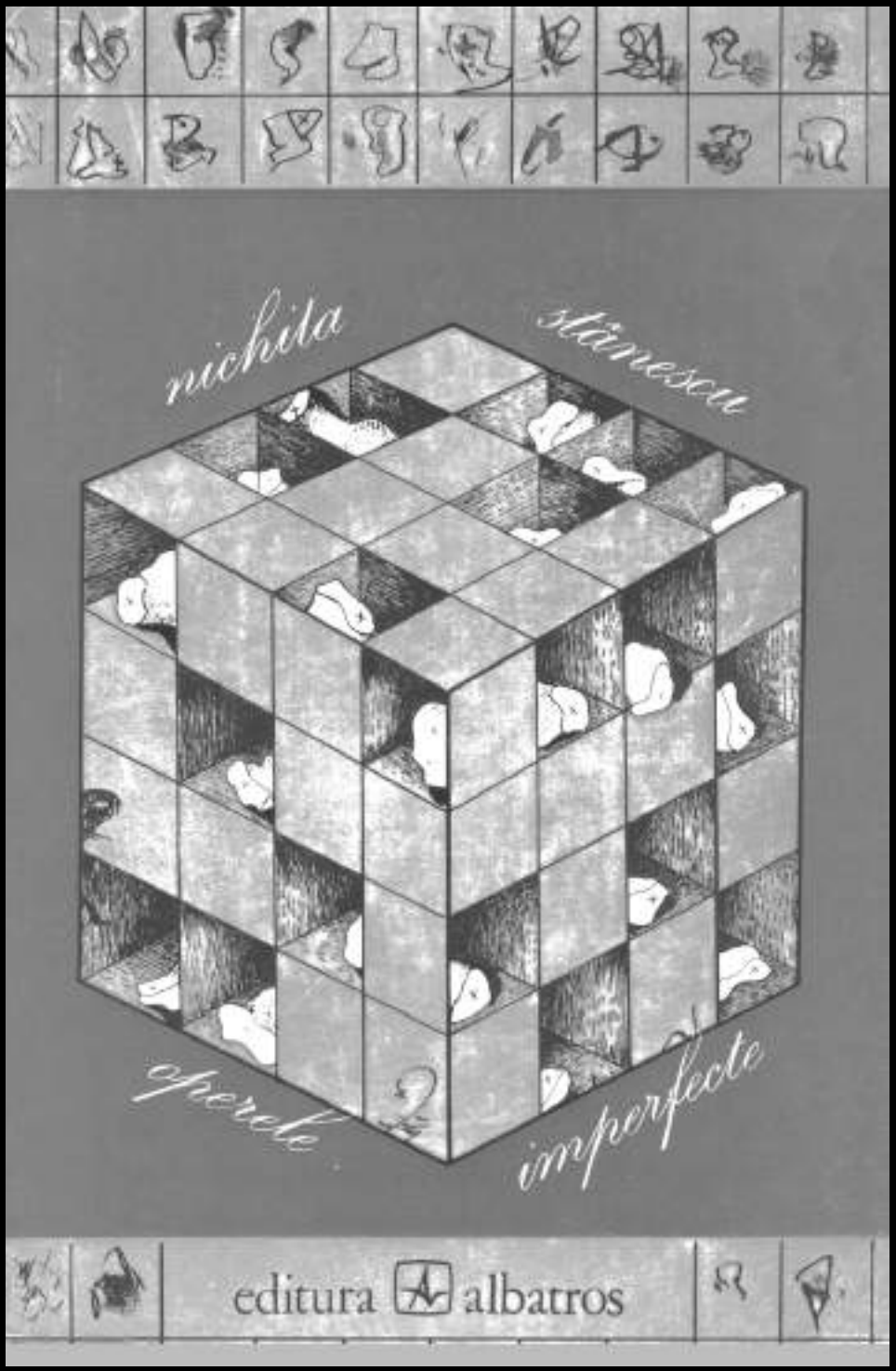

1979

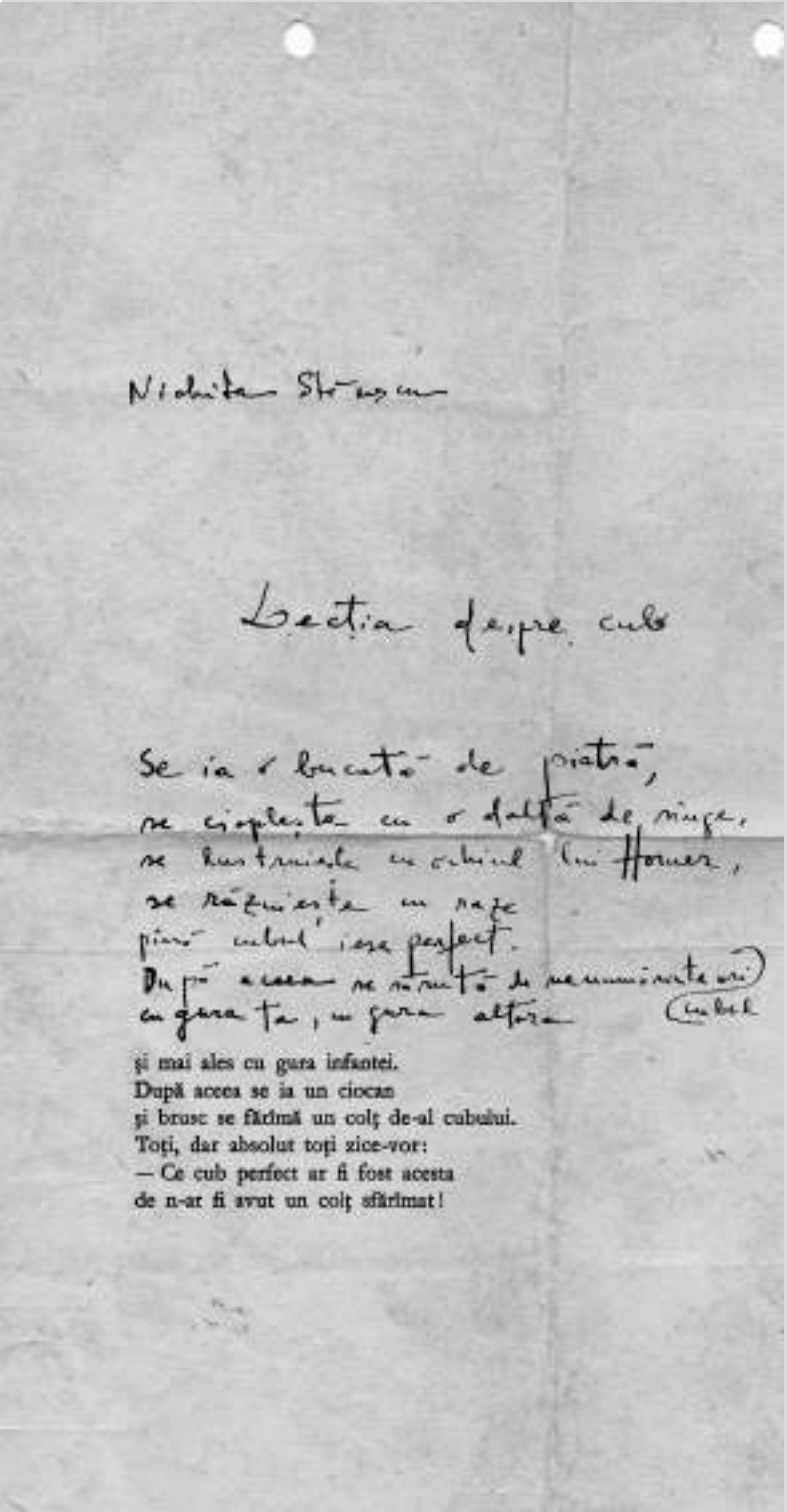
Nichita Stănescu
Lecția despre cub
Se ia o bucată de piatră,
se ciopleşte cu o daltă de rimă,
se lustruieşte cu ochiul lui Homer,
se răzuieşte cu raze
până cubul iese perfect.
După aceea se sărută de nenumărate ori
cu gura ta, cu gura altora (cubul
şi mai ales cu gura infantei.
După aceea se ia un ciocan
şi brusc se fărâmă un colţ de-al cubului.
Toţi, dar absolut toţi zice-vor:
— Ce cub perfect ar fi fost acesta
de n-ar fi avut un colţ sfărâmat!

De dragoste, de nu...

Mamă, de ce naşti un bătrân?
De ce naşti tu numai toamnă
şi numai iarnă?!
De ce mi se face frig de zăpadă, mamă,
când sunt un murdar?
Încă miros a spirt
şi alţii a morţi, mamă, -
dă-mi nu stele, ci un pahar de lapte acrit.

Nu-mi da vedere, mamă,
dă-mi un cal hăituit!
Nu mă înverzi cu iarbă verde,
înverzeşte-mă cu ochii ei.
Binecuvântează-mă, mamă,
s-ajungem din doi, trei!
Ce blestem e dorul,
e aproape la fel de sublim
cum e crima, cum e omorul,
sau, mamă, cum e norul!
Tu nu vezi că plouă, mamă,
tu nu vezi că plouă?
Se-neacă peştii în lumină, mamă,
se-neacă peştii
şi curg în sus, nu mai curg la vale!
Sânul tău era cel mai sus, mamă,
de ce l-au făcut stea, de ce l-au făcut stea?
Al lui nimenea, mamă, al lui nimenea...
al lui ia-mă moarte
şi, ia-mă odată!

Numai tu mă iubeşti pe mine,
moarte, numai tu mă iubeşti
iubito!

Iacob și îngerul

A venit îngerul obosit și supărat
M-a pălmuit cu aripile pe față
Peana lui era sprânceana mea de-mpărat
Bătându-mă de viață mă dezvață
Om rău ce sunt și plin de sânge
Stăteam izbit de aripi mari
Mi se părea că azi mă plânge
Cu umbre codrul secular
El mă lovea cu zbor invers
Spre punct mă trimitea în jos
Dă-mi mie Doamne acest vers
Și binecuvântat frumos
Dădea în mine ca și cum
Pe ruguri grecii cei antici
Vorbirea lor de vânt de fum
Tu Doamne o mănânci
Ia îngerul de peste mine
Și trage-mi din secunda mea
Gârla de sânge din vechime
Osoasa și cea fără carne stea.

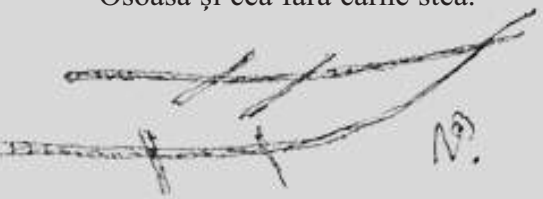

Stampă

Săgetarea unui leu în cușcă,
Iată
Vânătoarea regală.

Evocare

Ea era frumoasă ca umbra unei idei, -
a piele de copil mirosea spinarea ei,
a piatră proaspăt spartă
a strigăt dintr-o limbă moartă.

Ea nu avea greutate, ca respirarea.
Râzândă și plângândă cu lacrimi mari
era sărată ca sarea
slăvită la ospețe de barbari.

Ea era frumoasă ca umbra unui gând.
Între ape, numai ea era pământ.

Schimbarea la față

Am schimbat nașterea pe moarte.
În rest am rămas de tot sărac.
M-a izbit cu aripa un înger
și am devenit rege,
pe un tron în prăbușire.
Nu știu ce înseamnă cinci,
nu știu ce înseamnă patru
în genere nu știu nimic,
dar mărturisesc că mi-e strâmtă coroana,
prieteni, ca un orizont îmi sunt tâmplele,
ca o stea sau ca un glonț îmi este coroana,
de-a dreptul în frunte.

Mama mea și soldatul ei

Nu, nu, nu,
strigă în dureri mama mea, născându-mă
nu, nu, nu,
strigă ea născându-mă; -
viața nu e pentru ucidere!
Soldatul năduşit zise:
- Ce sânge, cât de mult de sânge
și ce miros și ce strigăt
dă femeia când naște
și fără de nevoința glonțului, -
acestea zise soldatul năduşit,
azvârlind cu pistolul său
după un fluture.
Nu, nu, nu,
urla mama mea în dureri, născându-mă,
viața nu e născută pentru a fi ucisă,
nu, nu, nu! -
striga mama mea, născându-mă.
Fluturele zbura în zigzag
revolverul soldatului era cotrobăit de furnici
pe mare și pe deasupra mării
soldatul dezbrăcat
răsărea odată cu luna.

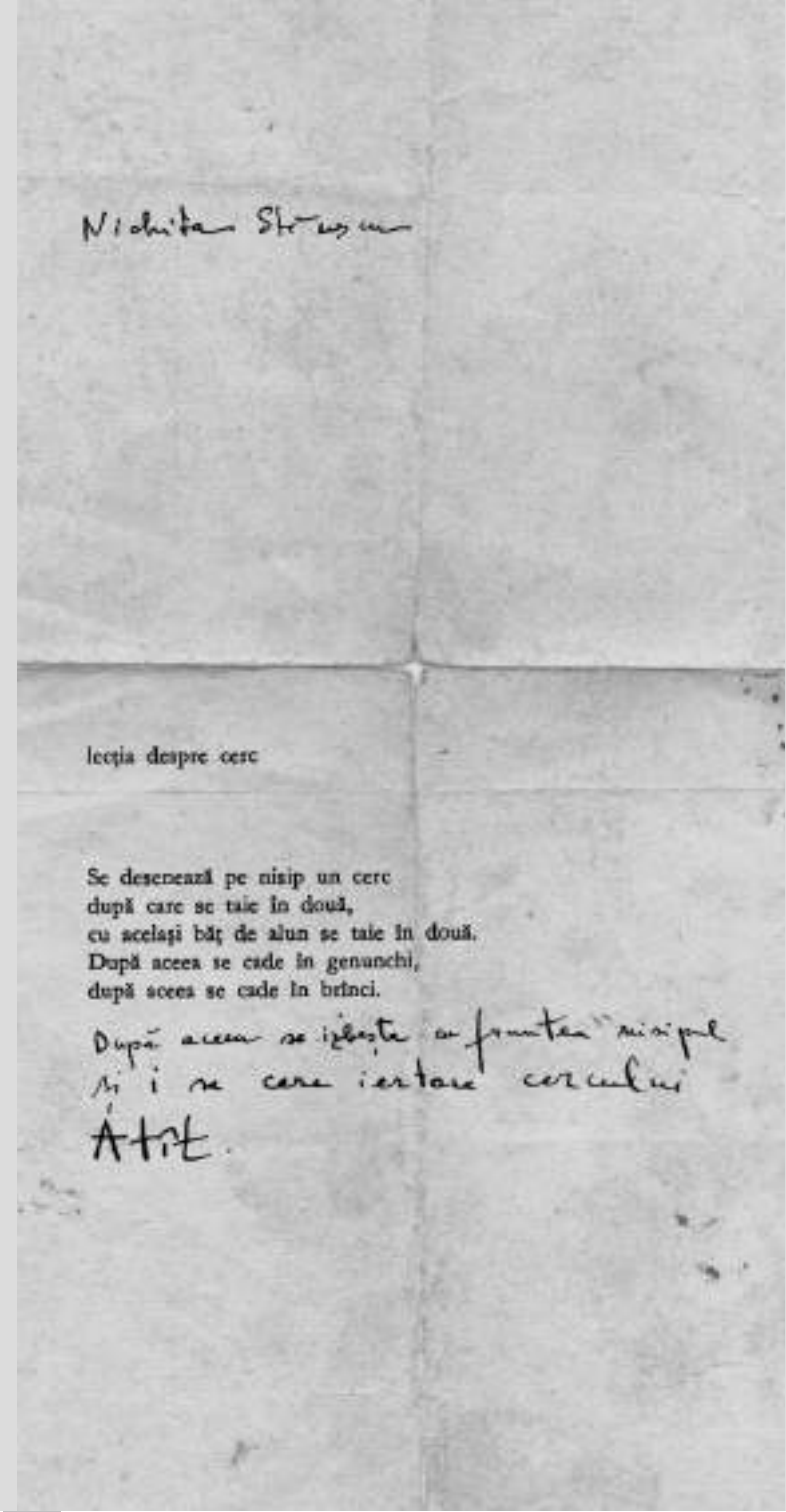
Nichita Stănescu

lecția despre cerc

Se desenează pe nisip un cerc
după care se taie în două,
cu același băț de alun se taie în două.
După aceea se cade în genunchi,
după aceea se cade în brînci.

După aceea se izbește cu fruntea nisipul
și i se cere iertare cercului
Atît.

NICHITA STĂNESCU

RESPIRĂRI

Despre limba română

A vorbi despre limba în care gândești,
a gândi - gândire nu se poate face decât
numai într-o limbă - în cazul nostru a vorbi
despre limba română este ca o duminică.
Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi
decât exprimată în limba română.
Pentru mine iarba se numește iarbă,
pentru mine arborele se numește arbore,
malul se numește mal,
iar norul se numește nor.
Ce patrie minunată este această limbă!
Ce nuanță aparte, îmi dau seama că ea o are!
Această observație, această revelație
am avut-o abia atunci când
am învățat o altă limbă.
Nu spun că alte limbi, alte vorbiri
nu ar fi minunate și frumoase.
Dar atât de proprie, atât de familiară,
atât de intimă îmi este limba
în care m-am născut, încât aproape
nu o pot considera altfel decât iarbă.
Noi, de fapt, avem două patrii coincidente;
o dată este patria de pământ și de piatră
și încă o dată este numele patriei
de pământ și de piatră.
Numele patriei este tot patrie.
O patrie fără de nume nu este o patrie.
Limba română este patria mea.
De aceea, pentru mine, muntele
munte se zice, de aceea,
pentru mine iarba iarbă se spune,
de aceea, pentru mine, izvorul izvorăște,
de aceea, pentru mine, viața se trăiește...

1982

Absurdul ca sublim ratat

I

Despre sublim cuviința mea nu se poate rosti în cuvinte din pricina rarelor ființe de-ale mele cu care l-am întâmpinat sau care s-au lăsat cutreierate de dânsul.
Nici nu știu din prea rara întâlnire dacă m-a cercetat vreodată sublimul și nici dacă ceea ce mi se păruse a fi sublim - chiar sublim era.
De aceea, lăsând speranței dreptul ei de a se logodi cu ceea ce este și nu este, mă voi opri asupra într-adevăr lucrurilor rare din viața mea, dar pe care le-am luat în cunoștință cu bucurie și, în egală măsură, cu durere.

Ele sunt firescul, ele sunt absurdul.

II

Realul este un raport; - între sine și însumi. Realul are un caracter relativ în funcție de cine îl receptează pe ce. Bunul simț reprezintă acel echilibru pe care noi îl numim real și care aidoma materiei, ea însăși o funcție relativă a sistemului de referință receptor față de un posibil sistem de referință ignorat și numit obiect, se constituie ca o convenție vitală. Această convenție vitală e tulburată în imaginile sale de două stări fundamentale ale conștiinței numite în mod simplu: firesc și absurd.

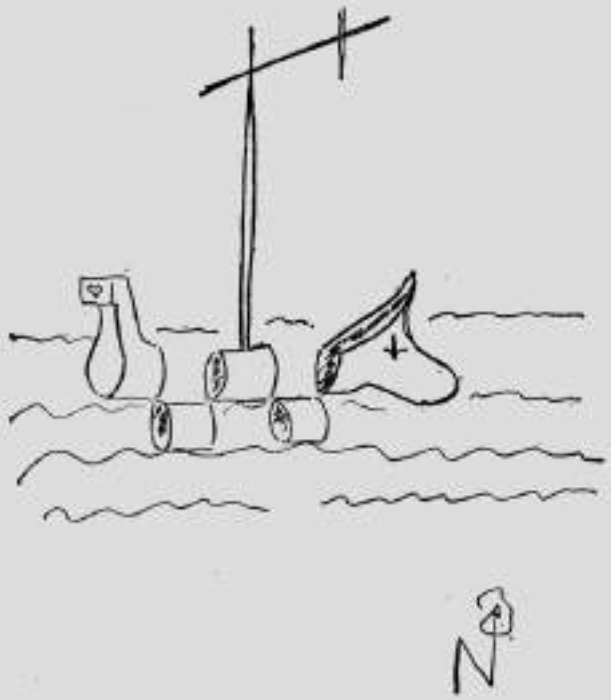

VI

Bunul simț se află în contradicție cu starea cosmică. Bunul simț nu este interesat de adevăr, ci de așezarea în adevăr. Adevărul nu are bun simț. El se are numai pe sine și este indiferent.

VII

Urmărind o consecvență a gîndirii miraculosului Copernic vom gîndi că : sentimentele umplu sufletul și cuvintele creierului. Gîndindu-ne cosmic vom spune :

Arta umple natura.

Sfârtecatul Orfeu - nemuritorul

Noduri și semne

(1982)

Paul Georgescu

Nichita Stănescu a irupt în poezie ca un Făt Frumos în basm. Nalt, mlădiu, cu gest grațios, casca de aur, surâs între răsfăț și cunoaștere, acest pieton al aerului ne trezea o uluială îngrijorată. Ora nu era coaptă, calendarul șovăia între primăvară și toamnă, iar el – fără paloș sau buzdugan – intra dansând în grădina cu lalele și balauri. Un timp l-am crezut somnambul, spre a-mi da seama, mai apoi, că Prâslea avea ornic din selenium, marcând, mai fix ca dibuiala noastră, vremile. Și așa, fără a părea măcar, el a schimbat universul poeziei și modul zicerii, așa cum doar trei sau patru înaintași o făcuseră, nichitizând versul român pe două decenii. Știam ce furtuni stârnește adânca originalitate printre netalente și talente, știam ce fragil vulnerabil era, dar Orfeu a prins să încânte firile și fiarele; critica bună l-a urmat, N. Manolescu a primit carte de carte cu finețe simpatetică, Eugen Simion a dedicat operei un larg studiu de referință, au urmat traducerile în limbi străine și omagiile recunoașterilor, caracterul orfic (sau orfeic?) al poeziei nichitiene s-a manifestat de la început, irezistibil, de la acea eminesciană cavalcadă în zori. Eugen Simion a scris despre „sentimentul de jubilație", „frenezia solară", „vitalitatea diafanului", „stare incantatorie" – și nu voi reveni. Asistăm, în lumea sa, la o expansiune continuă. Fulger neîntrerupt, Nichita Stănescu deschide, fără efort, porți de eter, lacom de spațiu, fără adăstări, înghițind orizont după orizont. Vitalitatea explozivă îl proiectează în sus, în cosmos și de atunci urmează uluitoarea plutire prin ale haosului văi, deprinsă sau desprinsă din Luceafărul. Nimic terific, însă.

Cu o jubilație care e a geniului, el desface și face, înmulțește dihăniile și formele, asociază cu frenezie ce părea incomunicabil, disociază ce era trainic sudat, jonglează cu ideile, astrele, obiectele în plenitudinea de a fi; astfel dislocând structurile universului poetic, ca bard al energiilor cosmice, își creează – zice Eugen Simion – „un cod nou de corespondențe". Vorbeam, la începuturi, de „imponderabilitatea" lumii sale: planare lină prin volume strălimpezi. Nu pot ști cât a deprins Nichita Stănescu din feeria fizico-matematică (bănuiesc că nu excesiv), dar am avut din ce în ce mai mult impresia că dezagregarea universului (poetic) anterior și re-structurarea unei lumi de energii și radiații (pe ce căi ocolite, oculte – ale poeziei, oricum) reflectă, refractă, stilizează, visează marea aventură a secolului douăzeci. Metamorfozele prin diviziune și reîmperechere – frenetice – constituie unul din aspectele recodării generale, a repopulării. Fiindcă, la insistența lecturii, straniul univers (poetic) își arată coerența interioară, inerentă Creației.

Poezia sa coincide cu inaugurarea zborurilor interplanetare.

Poet de viziuni, totuși, cu toată mirifica

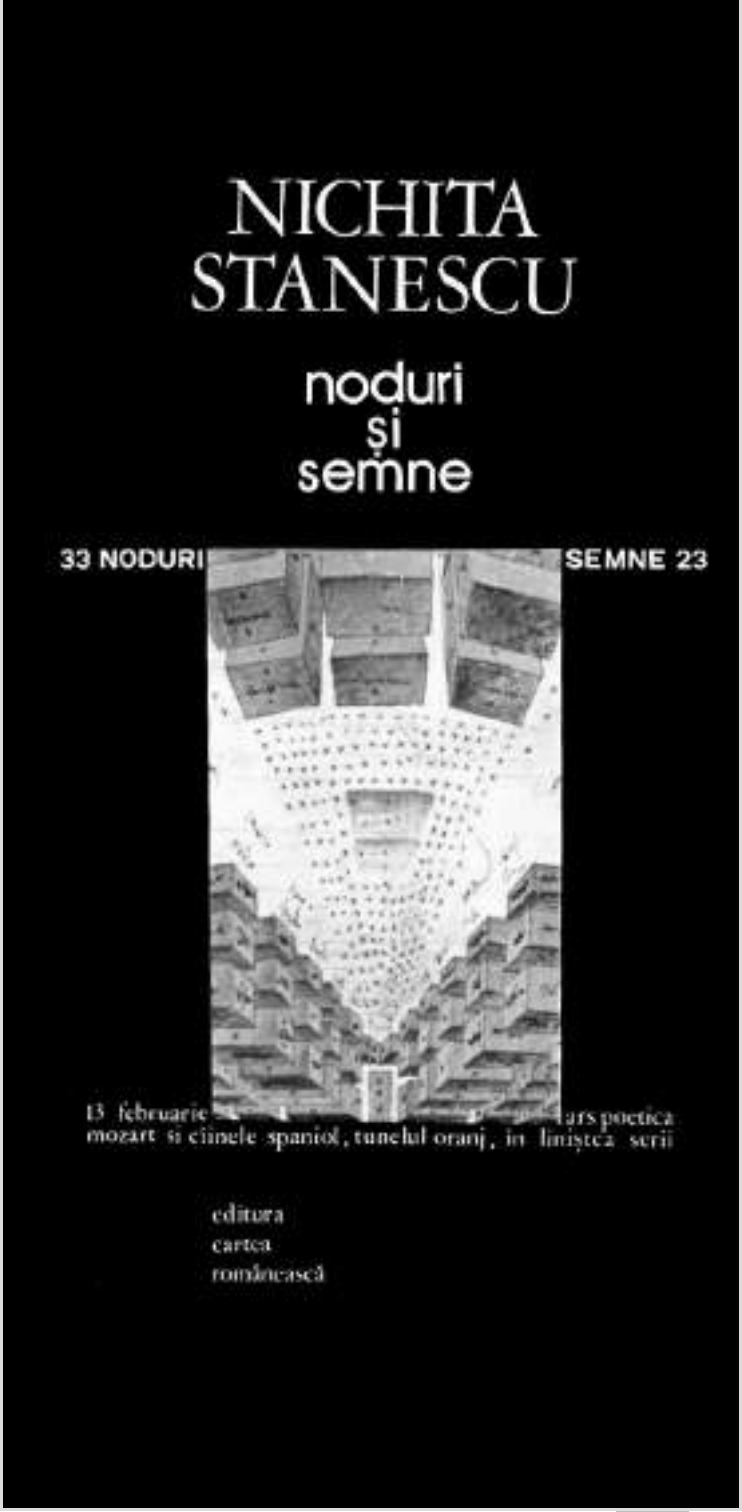

metaforie, cu toate menajeriile posibile și imposibile, mare poet, adică, Nichita Stănescu a fost și este un fermecător. Dar cu „Elegiile" se marchează o modificare: explozia de vitalitate senină ia sfârșit, universul în expansiune ia contact cu propriile sale limite (provizorii?). Acum începe, tot frenetic, densificarea imperiului și verificarea generală a tuturor văzutelor și nevăzutelor. Jubilația nichitiană fusese încă de la început o negație: a orizontului, a structurii materiei, – o distrugere incantatorie, însă o negație în creație simultană. Acum, cu „Elegiile", și după, se verifică numerele, volumele, soliditatea ficțiunilor, validitatea struțocămilelor și – mai ales – instrumentele creației: cuvintele! Ingenuitatea genezei e urmată de gravitate: Creatorul are o populație întreagă de organizat. „O organizare, știți, în artă nu se poate – îi spunea Picasso lui Malraux – eu am schimbat-o cu alta, atâta tot". „Atâta tot" a făcut și Nichita Stănescu în poezie: a schimbat ordinea veche prin alta. A sa? Da și nu, devreme ce poezia nouă îi acceptă legiuirile. Cu entuziasm. S-a vorbit despre criză în poezia nichitiană: este doar travaliul de încercare ce a urmat după ziua a șaptea. Starea poeziei a fost ab intio o aventură a existenței, după „Elegii" starea existenței devine o aventură a poeziei. Am găsit undeva această

axiomă a lui Anaxagoras: „Tot ceea ce este e forma vizibilă a indivizibilului”. E drama artei nichitiene: a exprima inexprimabilul, a descrie invizibilul – prin necuvinte. Drama cunoașterii? Drama expresiei? Cine le poate despărți? Cine a mers mai departe decât el? Sentimentul limitei naște monștri. Și ei nu au întârziat să apară. La început, translucizi și ușor ludici. Dar pe urmă, nu.

„Noduri și semne” marchează o modificare la starea poeziei nichitiene. Este cartea a lui A fi și A nu fi – simultan. Titlul sugerează incertul, căutarea; așa se și cheamă poemul deschiderii – „Căutarea tonului” iar încheierea șirului: „Tonul”. Poetul vrea să spună altceva, trebuie să spună ceva anume și caută un ton nefolosit, neauzit. Atmosfera toată s-a schimbat, amurg oranj, temperatura a scăzut brusc – cartea asta ar fi fost firesc să poarte ea numele „Măreția frigului” – și viziunile terifice abundă. E o carte a unei experiențe limită. Cu poeme zguduitoare, dar și din cele cu așchii de viziune sau cu imaginea necristalizată (proporția din volumele anterioare – aceeași). Cel ce într-o călărire în zori se ținuse mândru în șa a fost trântit sângeros de pe cal:

„Când m-am trezit eram chiar pe câmp,
căzut de pe cal;” (p. 21)
sau
„Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal,
și stam în iarbă înroșit.” (p. 26)
sau
„Cum știți cu toții,
căzusem de pe cal, și nemișcat stăteam
în iarbă șiroind în sânge.” (p. 44)

Călărețul semeț de altădată, înghițind orizonturile succesive, fulgerător, apare ca soldat trântit pe pământ, șiroind de sânge. O metaforă este doar o metaforă, desigur, dar aici apare ca situație fundamentală. E o carte a retezării. Receptivul orizont, însuși, e o ghilotină care taie, retează, spintecă. „Nu curge din el” e un poem al supliciilor: e jupuit, tras pe roată, i se sparge ochiul, i se smulge limba și i se taie inima (pag. 18). „Ochii mei nu mai plângeau cu lacrimi” (pag. 20), un poem al vaierului, după cum „Mi-am îngropat cuvintele...” este unul al extincției treptate:

„Mi-am azvârlit dinții din gingie
și sabia mi-am descins-o din șold
Precis că inima mea este vie
și că eu sunt mort.” (pag. 24).

„Cum știți cu toții” evocă rana din piept, iar „Vai mie”, am spus, o descăpățânare:

„În timp ce capul îmi cădea în coșul
cel împletit de rafie, de o țărancă.
Și iute retezat
de pudicul călău.” (pag. 62); în alt poem apare o rănire prin vultur:

„Mi-a dat sângele pe gură,
iar ochiul
mi-era o băltoacă.” (pag. 67); iar în altul, o tortură:

„Când m-am trezit din somn,
cu dalta îmi cioplea genunchiul.” (pag. 83).

Neîndoielnic că și în poeme mai vechi am întâlnit scene de suferință și mutilare, cum ar fi în acela, zguduitor, de acum un deceniu, „Despre starea de zbatere.” Dar acesta constituia doar o notă roșie, izolată, pe când acum frecvența cât mai ales contextul exprimă un univers poetic modificat.

Cel mai recent volum e scris sub rigorile iernii în dublul ei registru: letargia și cruzimea. Un admirabil poem „Mergeam prin zăpadă înfrigurat" (pag. 28), al suferinței letargice, al cufundării în uitarea sinelui, un poem al iernii:

„Mă înfrigurasem de tot
și mergeam prin zăpadă,
și ningea atât de des
încât de vedere nu mai aveam nevoință."

Voi aminti, în aceeași ordine, un alt poem, tot admirabil:

„Ceață deasă, luminiscență, compactă,
nu-mi văd nici mâinile
ceața umedă, vâscoasă, șerpuitoare (...)
Nu există sus și nu există jos
Nu există înapoi și nu există înainte
deși merg de parcă aș sta
și stau de parcă aș merge."

În citata „Mergeam prin zăpadă", în care corbul a fost înlocuit cu o vulpe, starea letargică se exprimă pe întregul:

„înfrigurat prin zăpadă mergeam,
fără de suflet în mine și fără de ram,
se albea argintiu spre dimineață."

Metafora adecvată a stării este înghețul:

„M-am dat de mâncare lupilor
dar lupii erau friguroși și bolânzi,
Mâncați-mă, am strigat la ei, am strigat
Noi nu, mi-au răspuns
noi nu mâncăm om înghețat." (pag. 84).

Dar „Iarna nemulțumirii" nu e doar letargie, ea e anotimpul cruzimilor:

„Și-atuncea am visat într-o secundă,
cum toate capetele celor ce au fost decapitați
sar înapoi din coșuri și se așează
pe gâturile roșii ce albesc." (pag. 17).

Devenit lup, face o vizită „verilor lupi" cu o oaie subsuoară dar lupii, chiar și ei, zac în sângeroasă letargie:

„Murise oaia și ningea pe noi
și ne albeam și ne albeam."

Stârvul piscului de piatră e un loc al masacrelor (pag. 159). Iarna, ca metaforă a letargiei și cruzimii, este anotimpul cărții.

Nichita Stănescu a trăit o profund zguduitoare experiență personală și își caută modalitatea nouă de zicere, vechea expresie devenind neîncăpătoare. Explozia de vitalitate a eroului plutind-fulgerând într-un univers pe măsura sa, propice și fertil, s-a înlocuit printr-o lume (poetică) cu cer jos și opac, cu orizont mic, apăsător, înzăpezit, unde domină gerul, starea certitudinară fiind înlocuită fie de o somnie chinuită, fie prin viziuni de cruzime provocate de o persoană alegorică nicăieri numită, peste tot prezentă. E lesne de observat că acest liric frenetic e de o pudoare exemplară, subiectivitatea sa obiectivându-se în viziuni.

Nichita Stănescu nu se confesează în direct, încât e nevoie de o traducere a metaforei generale. Suferință, deci, indicibilă, ce-și caută tonul de zicere: „ca și când ai fi mort și totuși alergând, ca și cum ieri ar fi în curând, / astfel stau palid și trist, fumegând." (pag. 34). Deosebit de emoționantă mi s-a părut cruzimea in se stesso, în care sinele își chinuie însinele, amintind de baudelaireanul Heautontimorumenos:

„Mai singur sunt ca niciodată singur
n-am ramură cu umbră și n-am rădăcini
iubito sunt ca un butuc

pe care un călău retează
scurt
gâturile (...)
și voi striga
cât strigă un butuc
în care s-a înfipt toporul.” (pag. 36).

Orfeu ce domolea animalele, valurile și vânturile, mâniile crunte, este el însuși o dureroasă vibrație:

„neliniștit stăteam,
urlând stăteam
ca să-l îngrop în gânduri
și mi-era frică și nu surâdeam.” (pag. 79).

Daimonul ce-i slujise cu supușenie caută acum să-l sugrume „întocmai cum zeul mă luase de beregată / ca să mă sufoce de timp. Întocmai cum el mi-a spart ochii.” (pag. 85). E un ton aspru, noul ton, ce poate fi concentrat în acest dramatic vers; „Ia cunoștință că nu am milă de mine!” (pag. 66).

O carte a scindării – în multiple sensuri. A fi și a nu fi totodată. Nu mă refer nici la dedublarea mai veche în poezia nichitiană, la lupta poetului cu daimonul, îngerul etc., ci la despicare, jertfă ce este și o expiație. Întreg scenariul se desfășoară între două tărâmuri, a căror comunicare se face prin „tunelul oranj”, între a fi și a nu fi, subpământean, de crud ciudată lumină. Domnește un anotimp dur, cu animale singuratice hibride (lup cu gât de lebădă), în capcană, rănite de moarte. Vitalitatea însăși, atât de caracteristică operei anterioare, devine sursă de tortură. Scindarea e suferință și jertfă. Într-unul din cele mai emoționante poeme („Marea era liniștită și oarbă”), jertfa aduce împăcarea. Luna tăiase marea în două. Poetul merge desculț pe raza selenară dar e tăiat în două de aceasta. Marea se înroșește de sângele jertfei:

„marea era roșie
și liniștită
și calmă” (pag. 97).

Altă poezie („Ce simte un pește sfârtecat” – pag. 98), se dedică tuturor sfârtecărilor, iar „Tonul” cântă despărțirile de A fi, treptata dezobișnuire de existent. Orfeu, cel ce îmblânzea fiarele, cel ce-și vizita neamurile cu o ciurdă de lei străvezii, Orfeu, acum despicat, e amușinat, înconjurat, de haite de lupi în rânjire. Lupii abundă. Dar ce e ciudat e că, părăsit de daimon, el însuși devine lup. Nu poate, Orfeu, nu mai vrea să încânte dobitoacele? De altfel, din perspectiva durerii, poemele pot fi împărțite în două feluri: 1. Descriptio doloris; 2. Procese verbale de viziuni. Spun „procese verbale” în sensul despuierii stilistice, al lepădării de metafore, al gravității dure din ton. Extrema răceală cu care insul liric descrie suferințele proprii.

E o carte a pedepselor. De spintecare am vorbit, ca și de răniri, mutilări, decapitări, de amenințarea dihăniilor singuratice sau în haite, de amorțire și nepăsare prin îngheț am vorbit, ca și de descriptio doloris și procesele verbale de viziuni grandioase. Altă pedeapsă ar fi despărțirea organului de funcție: izvorul de curgerea, devenirea lui, revenirea ființei în limitele ei (privirea, refulată, se reîntoarce în pupilă). Dar pedeapsa evidentă de la prima ochire este mișcarea ca atare. Repedele Orfeu, lacomul de spații, înghițitorul de orizonturi,

fulgerul neîntrerupt prin văile haosului, cel ce conturna planeții resimte acum drept condamnare mișcarea ca atare, fuga fără finalitate, („...deși merg de parcă aș sta locului / și stau locului / de parcă aș merge"). Sunt pedepse infernale. Mersul fără finalitate e și grotesc macabru:

„Alerg nebun și singur
și în patru labe
să văd unde îl duc ca să-l îngroape."
(„Mozart și câinele spaniol").

De aceea, cel ce găsea plenitudinea în mișcare își află extazul în imobilitate:

„Eram vrăjit și nici nu mai mișcam
toți vulturii stăteau înțepeniți în aer,
iar soarele spărsese cerul,
cu sunet de lumină și cu vaer."
Poemul e de o înghețată măreție:
„în brațul meu întins și rece
ca sceptru eu țineam ce nu mai trece (...)
nu răsăream, nu apuneam..." (pag. 42).

Poetul plutirii în imponderabil, al fulgerătoarelor deplasări și al sentimentului de jubilație, ce ajunge să vadă o pedeapsă în deplasare, înțepenește-n jilțu-i, investit:

„Stam rege fix, de piatră și de stea
ținând oprit cuvântu-n gura mea,
necântător." (pag. 43).

Daimonul a fost mereu însoțitorul fidel al Poetului care, părăsit de acesta, își pierde forța, recade; dar în noul volum daimonul însuși suferă, ca și omul, iar invocat, apare urlând. De subliniat că suferința fizică e joasă, necruțătoare, devenind fertilă doar când depășește trupescul, deschide o privire către altceva: „Da. Sângele nu cântă!" (pag. 67). Varietatea lumii, cu cascada ei de metamorfoze, nu-l mai satisface – simte un jind nespus spre „altceva" (pag. 37). Și, astfel, prin zicerea suferinței, devine Orfeu sfâșiatul – nemuritor.

Ceea ce apare, cu totul nou, în această carte este perceperea lumii prin suferință. Insul liric fiind îndurerat, se schimbă tonul cântării, se modifică structura universului poetic. Lumile în expansiune frenetică stopează, se contractă, universul poetic e acum strâmt, apăsător, umplut cu o ciudată lumină oranj, dominat de o iarnă letargică și crudă, în care animalele, altădată fermecate de Orfeu, sunt sinistru agresive. Vitalitatea nichitiană, întoarsă in se stesso, torturează: e o carte a despicării, mutilărilor și descăpățânărilor, mișcarea - simțită ca pedeapsă. Cartea lui A fi și a nu fi, cartea unei trăiri limită, o gravă aventură existențială.

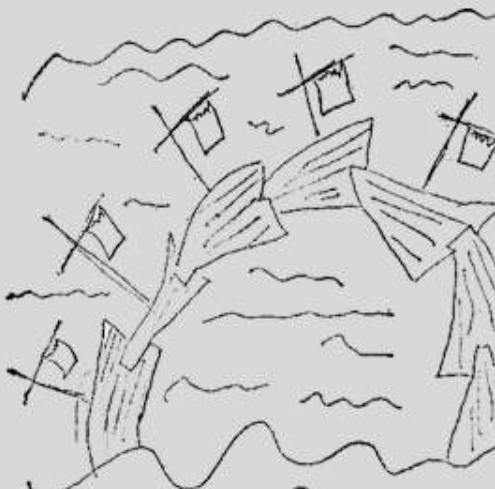

NOD 2

Nu curge din el
ceea ce vrei să curgă din el!
Nu cade din el
ceea ce vrei să cadă din el!
Nu moare în el
ceea ce vrei să moară în el,
împărate!

Roata îi rupe carnea
și carnea nu i se mai sfârșește!
Roata îi rupe osul
și osul nu i se mai sfârșește!
Roata îi rupe sângele
și sângele nu i se mai sfârșește,
împărate!

I-am jupuit pielea de pe el
și sub piele i-am găsit tot piele!
I-am spart ochiul și sub ochi
i-am găsit tot ochi!
I-am smuls limba
și sub limbă i-am găsit
tot limbă, împărate!

I-am tăiat inima
dar sub ea aflăm tot inimă!
I-am despicat fruntea
dar sub ea aflăm tot frunte!
I-am frânt șira spinării
dar sub ea aflăm tot șira
spinării, împărate!

Au început să ni se roadă
de sudoare, trupurile și mințile,
cum se roade ceasul cel mare
al primăriei, - de timp!
Ne tocim de moartea lui
care nu-l moare, împărate!

Lucrăm la el într-una, lucrarea, -
dar el nici măcar nu se începe!
El nici măcar nu se începe!
Măcar nu se începe!
Nu se începe,
împărate!

SEMN 3

Tu nu-nțelegi că cel mai greu e sentimentul?
Tu nu-nțelegi că sentimentul unei pietre
o smulge și o zboară și-o atârnă
și-o plutește?

Tu nu-nțelegi că noi cădem lăuntrul nostru?
Că sentimentul de lăuntru
îl ținem greu, răzbătător prin pietre.

Tu nu-nțelegi aceasta?

Tu nu-nțelegi că stelele în sine
sunt un lăuntru din lăuntru depărtat?
Tu nu-nțelegi că albul în desime
e negru împărat?

NOD 10

Lasă-mă te rog să vin să mor la tine acasă
mielule, alungă mieii din jurul tău
și lasă-mă să mor la tine acasă, mielule!
Iedule, alungă iezii tăi din jur
și lasă-mă să mor la tine acasă, iedule!
Fluture, alungă-ți fluturii din jur,
și lasă-mă să mor la tine acasă, fluture!
Iarbă, alungă-ți câmpurile tale…

SEMN 20

El arăta cu degetul,
dar noi nu știm ce arăta; -
să ne fi vorbit, să ne fi cântat
am fi știut poate.
Să ne fi surâs,
să fi făcut un gest din nări,
să fi dat drumul șoimului de vânătoare
pe care-l ținea în mână,
poate-am fi înțeles ceva.
Dar el
arăta cu degetul
și noi n-am înțeles:
sud?
nord?
est?
vest?
De s-ar fi uitat cu ochii lui în ochii noștri!
Dar el arăta cu degetul
și tot timpul în altă parte!

NOD 11

Eram vrăjit și nici nu mai mișcam,
toți vulturii stăteau înțepeniți în aer,
iar soarele spărsese cerul,
cu sunet de lumină și cu vaer.
Pe jumătate doar din ea,
copilul se născuse,
ea două capete avea,
timpul încremenise
bătut în palma ta, Iisuse!
O eli eli lama sabahtami,
o eli, eli!
Mi se îngroșase râul
ca o jugulară peste gât,
pe câmpul ăsta nearat, urât,
iar caii se evaporau ușor,
deasupra nu era vreun nor,
mă înzeiam, mă înzeiam,
nu mai muream, nu mai muream,
în brațul meu întins și rece
ca sceptru eu țineam ce nu mai trece, -
și fix eram,
piatră eram -
și nici pământul nu-l roteam
nu răsăream, nu apuneam, -
și țara mea era un geam
prin care nimeni nu privea.
Stam rege fix, de piatră și de stea
ținând oprit cuvântu-n gura mea,
necântător.

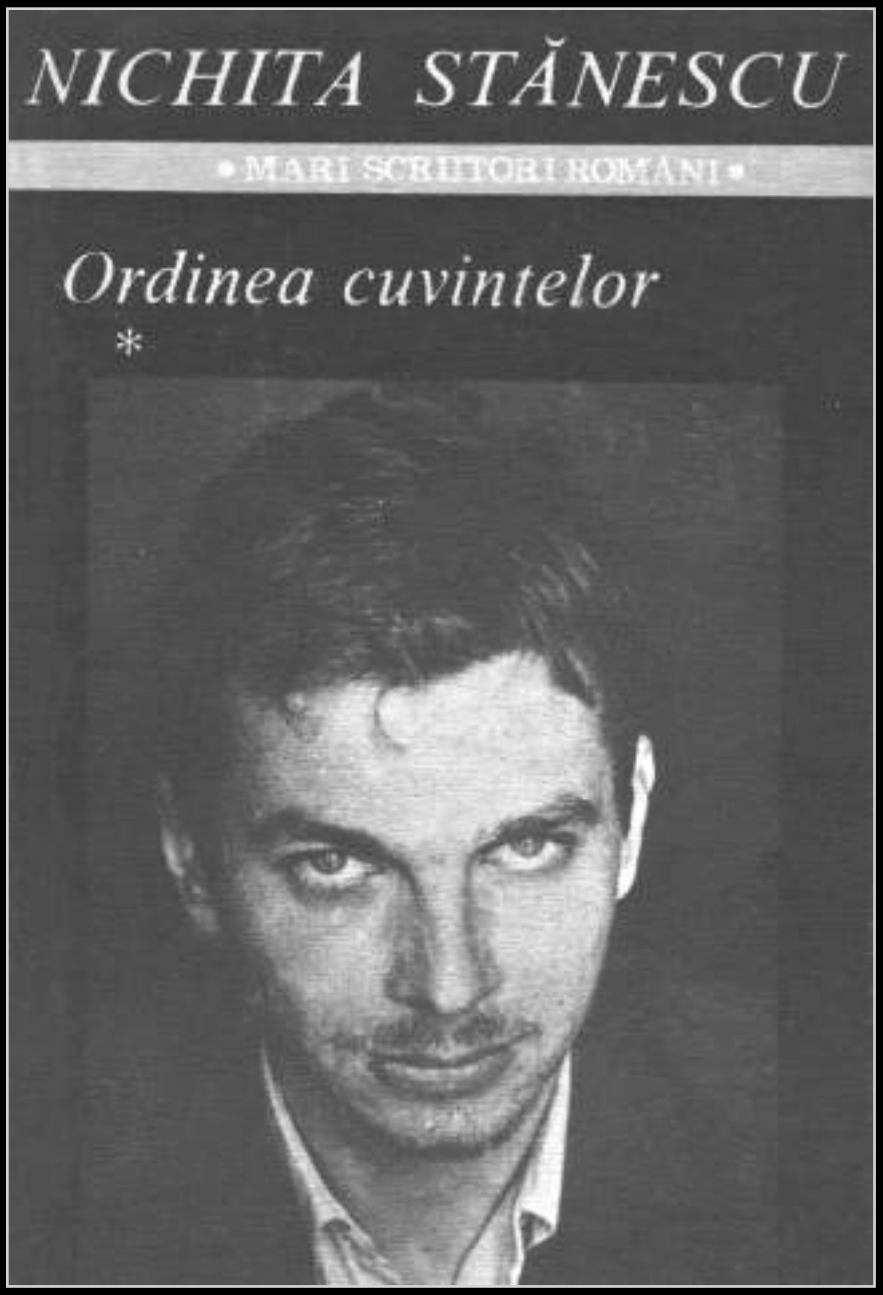

Structura artistică

- o parafrază critică -

A venit îngerul și mi-a zis: de atâta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de știință și tu până acum n-ai inventat nimic!

Cum să nu; am inventat; numai că știința pe care am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numește hemografia, adică scrierea cu tine însuți.

Nichita Stănescu

1984

Războiul cuvintelor

Cuvintele fiind ca umbra structurii materiei, căutăm întruna sursa ce a iluminat materia ca să lase o umbră atât de majestuoasă, atât de semantică. Tendința către această sursă retrage uneori cuvintele prin materie, distrugând materia, către sursa inițială. Traversarea cuvintelor prin materie nu mai ține de cuvânt, ea s-ar putea numi chiar poezia.

Dacă materia are timp, cuvântul are eternitate, dacă materia este simultană numai cu secunda, cuvântul este simultan cu orice, oricând. Umbra vieții mele sunt cuvintele mele. Eu sunt simultan cu propria mea secundă, cuvintele mele sunt simultane cu orice, oricând. Singura proprietate este aceea de a avea spirit. A avea materie e risipă. Durerea și sentimentul tragicului apar nu atunci când materia sfâșie materia, ci numai atunci când cuvântul sfâșie cuvântul lăsând în tenebre dâra necuvintelor. În aceste texte se vor înfățișa câteva episoade din războiul cuvântului cu cuvânt și al verbului cu verb.

În consonanță cu tânărul meu prieten, criticul Alexandru Condeescu, am făcut o revizuire a celor publicate pe parcursul a peste 25 de ani lăsând numai lucrurile care s-au salvat conjuncturii intime sau exterioare.

Ediția nu are pretenția de a fi definitivă, ci numai năzuința. Oricum, ofer Titanicului acest iceberg, realului aceste cuvinte.

Nichita Stănescu

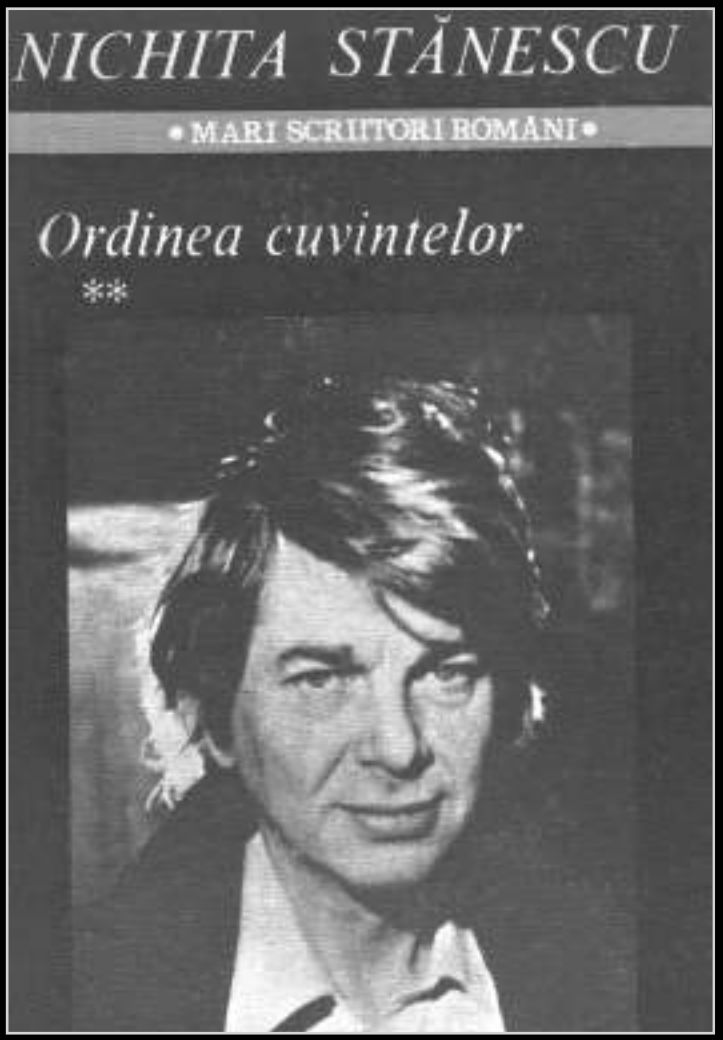

PREMIUL HERDER • 1976

Cel mai tânăr dintre laureații anului acesta este Nichita Stănescu, născut în 1933. Prin intermediul personalității lui, curatoriul premiului Herder încoronează literatura modernă a României.

Nichita Stănescu a studiat filologia la Universitatea din București, și-și începe creația literară odată cu absolvirea, în 1957. De atunci, într-o succesiune rapidă, publică volume de poezii însumând o operă lirică în același timp iritantă și remarcabilă. Cunoscătorii literaturii române consideră pe Nichita Stănescu ca pe cel mai însemnat poet liric al României de azi - un liric a cărui adevărată statură nu poate fi apreciată până ce nu se renunță la imaginea Balcanilor ca o antologie a pitorescului. S-a evidențiat faptul că, pentru a-l înțelege pe Nichita Stănescu, nu trebuie uitat că România are dreptul să se considere locul de baștină al dadaismului și că, printre ctitorii suprarealismului, se numără și români. Elementele absurde din creația lui Nichita Stănescu au fost motivate prin faptul că este compatriotul dramaturgului Eugen Ionescu și că predilecția pentru absurd își are originea, într-o oarecare măsură, în însăși istoria românilor. Iată, o țară și un popor, care după legitățile logice ale istoriei, nici n-ar trebui să existe. O insulă romanică înfruntând stăpânirea turcească, conservându-și originalitatea la frontierele slavonismului, o latinitate, aproape cu desăvârșire ruptă, cu un mileniu și jumătate în urmă de restul lumii latine.

Faptul acesta se resimte în poezia lui Nichita Stănescu. Motivul supraviețuirii, întâlnit la tot pasul în cântecul popular, îi este de asemenea, specific. De aici, după câte se pare, și înclinația lui Nichita Stănescu pentru elegie, genul literar al despărțirii, cât și pentru metafora șarpelui care, după ce și-a lepădat pielea, începe un fel de nouă viață (...)

GOTTFRIED-VON-HERDER
PREISE 1976

STIFTUNG F.V.S. ZU HAMBURG

Verleihung der
GOTTFRIED-VON-HERDER-PREISE 1976
durch die Universität Wien
am 21. Mai 1976
an
Jagoda Buić, Dubrovnik
Marin Goleminov, Sofia
Ioannes Theopl. Kakridis, Nea Kephissia (Attiki)
Dezső Keresztury, Budapest
Nichita Stănescu, București
Rudolf Turek, Praha
Kazimierz Wyka, Warszawa

Din cuvântul rectorului Universității din Viena, cu ocazia decernării premiului Herder lui Nichita Stănescu

Premiul Internațional „Cununa de aur” Struga, august 1982, pentru Nichita Stănescu

Comitetul Festivalului Internațional
Serile de poezie de la Struga
către Nichita Stănescu

Avem deosebita onoare să vă aducem la cunoștință următoarele:

Comitetul Festivalului Internațional Serile de poezie de la Struga își exprimă astfel bucuria pentru faptul că Dumneavoastră sunteți poetul care, în acest an, ați dobândit Cununa de Aur pe anul 1982, ca o recunoaștere binemeritată pentru Opera dumneavoastră poetică, operă care ocupă un loc important în dezvoltarea poeziei contemporane din România și din lume. Până acum, această recunoaștere internațională a mai fost acordată, poeților: Wyston Hugh Auden (S.U.A.), Eugenio Montale (Italia), Pablo Neruda (Chile), Fazil Hüsnü Daglarca (Turcia), Eugène Guillevic (Franța), Léopold Sédar Senghor (Senegal), Arthur Lundkvist (Suedia), Rafael Alberti (Spania), Miroslav Krleza (R.S.F. Iugoslavia).

Este o deosebită cinste pentru Serile de poezie de la Struga faptul că, în acest an, Dumneavoastră vă înscrieți numele printre câștigătorii marelui premiu al Festivalului, iar opera Dumneavoastră poetică, va fi, suntem siguri, încă o punte care să apropie și să afirme și mai mult legăturile literare și de prietenie dintre cele două țări ale noastre.

În așteptarea sosirii Dumneavoastră la manifestările Festivalului Internațional **Serile de Poezie de la Struga**, care vor avea loc în perioada 26-31 august a.c. la Struga, prilej cu care vi se va înmâna și premiul, vă rugăm să primiți, din inimă, sincerele noastre felicitări.

Președintele Comitetului,
Jovan Koteski,
scriitor

Omul, o câte trupuri a avut
și în câte trupuri încă se va
încerca pă mai fie!

Am gîndit un mod
atît de dulce
de a se întîlni
două cuvinte

Tocirea

Soldatul mărşăluia, mărşăluia,
mărşăluia
până când
până la genunchi
piciorul
i se tocea
până când
trunchiul
până la coaste
i se tocea, i se tocea
i se tocea
până când
până la sprâncene orbea
orbea, orbea
până când
părul lui iarbă neagră era
iarbă neagră era,
iarbă neagră era.
Un cal alb venea
şi o păştea
şi o păştea, şi o păştea.
i-ha-ha, i-ha
i-ha.

un poem pentru istoria literaturii universale

Wearing off

The soldier marched
and marched
he marched and marched
until
up to his knees
his legs
wore off
and off and off
until his chest
up to his ribs
wore off
and off and off
until
head over ears
his eyes were blind
stark blind
until
that tuft, his hair,
became a blackish tuft of gross.
Then a white horse
came up to browse it:
it browsed if up, o, yes, it did.
Ya-hoo, ya-hoo
ya-hooh-ha.

L'émoussement

Le soldat trottait, trottait
trottait
sans arrêt
sans arrêt
ses talons
aux genoux s'enfonçaient,
s'enfonçaient
s'enfonçaient
son tronc
trottait, trottait
trottait
jusqu'aux côtes trottait
trottait, trottait
ses yeux s'étouffaient
s'étouffaient, s'étouffaient
aux sourcils engouffrées
engouffrés, engouffrés
des cheveux herbe noire poussait
herbe noire poussait,
herbe noire poussait.
Un cheval blanc venait
et la paissait
et la paissait, et la paissait.
I-ha, I-ha, I-haïe
Yéé-Yéé.

Te rog, chiar dacă nu poți
să fii și tu de față!
Trupul este o roată a gîndului

Pierre de Boisdeffre

Nebun de univers…

Acest poet păşeşte între „tentaţia realului" şi obsesia unui absolut care se refuză; nu ştii ce să admiri mai mult: tensiunea interioară care-i însufleţeşte versurile sau agilitatea lor prozodică. Acest poet, fiind contemporanul nostru, este totodată înnebunit de univers şi bolnav de timpul său. Imagini surprinzătoare, metaforice şi violente, răsar în mijlocul versurilor sale ca nişte valuri pe mare. Poetul cu aripi nevăzute are elanuri mistice; credinciosul fără credinţă caută un suflet în fiecare obiect cercetat. Deasupra unui întreg continent, el întinde mâna prozei glaciale a unui Saint-John Perse, contemplaţiei rătăcitoare a unui Pierre Emmanuel, credinţei însufleţite a unui Jean-Claude Renard. Într-un cuvânt, pe acest poet, venit din Dacia, care îşi zice „Hiperborean", îl putem socoti dintre „ai noştri".

Londra, 13 iulie 1970, într-o zi cu soare şi cu vântoasă…

(Din Cuvânt înainte la vol. 11 elegii / 11 élégies, ediţie bilingvă româno-franceză, Ed. Eminescu, 1970)

Fou de l'univers…

(…) Ce poète chemine entre „la tentation du réel" et l'obsesion d'un absolu qui se dérobe. On ne sait ce qu'il faut le plus admirer de la tension intérieure qui anime ses vers ou de leur agilité prosodique. Ce poète est bien notre contemporain, il est fou de l'univers, mais il est malade de son temps. De surprenantes images métaforiques et violentes, surgissent au milieu de ses vers comme des vagues sur la mer. Ce poète dont on ne voit pas les ailes a des envolées mystiques; ce croyant sans la foi cherche une âme en chaque objet visité. Pardessus tout un continent, il tend la main à la prose glaciale d'un Saint-John Perse, à la contemplation errante d'un Pierre Emmanuel, à la foi vivante d'un Jean-Claude Renard. Bref, ce poète, venu de Dacie, qui s'intitule „Hyperboréén", est des nôtres.

Londres, 13 juillet 1970, par un jour de soleil et de grand vent…

Alasdair Maclean

Un poet impresionant… Diapazonul gândirii, imaginilor şi semnificaţiilor acestora dovedeşte că autorul este profund implicat în viaţă şi nu numai în literatură, suficient pentru a spune, prin comparaţie, că o bună parte din poezia britanică de azi ne apare drept anemică.

An impressive poet… In the range of this thought and imagination and in the sense one gets from him that he is commited to life as a whole and not just to literature he makes a good deal of contemporary British poetry look anaemic.

(Anvil Press Poetry, Spring 1977, London, p. 20)

Ted Hughes

Cea mai bună carte apărută la Editura Anvil. Parcurgi aceste poeme ca pe nişte extraordinare mărturii autentice.

The best book Anvil has published. The poems read like extraordinary originals.

(Anvil Press Poetry, Spring 1977, London, p. 20)

Ți-aduci aminte?
Ne-am spus unul altuia:
Vom muri, dar prin această
fereastră
va intra mereu cerul?
Niciodată cerul nu va intra
peste trupurile noastre!...

Ah, prietene
pe-acest tot noi, noi doi
pentru totdeauna înstrăinați.
Când trebuia să-i spunem tăios
că mulțumim așa și...
Ah, cuvinte de cenușă!...
Dați-i pacientului o armă!
Aruncați în cer cu ea în poet!
Trupul lui ~~Eli~~ pământul tău
doar ele trainic ~~stăpânesc~~ întunecat
iar cuvintele i se vor părea
pământ îndepărtat...

Șerban Cioculescu

Cu toate complicațiile inteligenței sale, atât de derutante, poetul e investit cu o aură de nevinovăție spirituală, pentru că nu și-a pierdut simțul miracolului cosmic și al misterului, care fac esența poeziei. Versuri frumoase și emotive emerg în fluxul discursului său liric, ca acei „rari nantes" din poemul vergilian.

Eugen Simion

Nichita Stănescu este foarte greu de fixat într-o formulă. Nu stă niciodată în compartimentul în care îl băgăm. Unii îl consideră un poet manierist, unii cred despre el că este un poet de tip vizionarist și desigur toți avem dreptate. El este câte ceva din toate acestea, dar este și ceva în plus, ce ne este foarte greu să determinăm. Așa cred că era și el ca individ, ca personalitate.

Am încercat odată să-i fac un portret; trebuie să spun că nu am reușit. Mi-a fost foarte greu să-l prind în acea formulă fericită, acea formulă norocoasă care ne vine din când în când, nu totdeauna. Fuge din cuvânt Nichita Stănescu. Fuge din formulele noastre. Și dacă mi-amintesc bine așa cred că l-am cunoscut când devenise poet. Era într-o veșnică goană, căuta ceva, la propriu vorbind.

Cred că Nichita Stănescu instaurează, înființează în poezia română nu numai un mod de poezie, dar și un mod foarte special de a fi poet (...)

Nicolae Manolescu

La cine să se refere, în primul rând, un mare poet, dacă nu la el însuși?

Asta nu înseamnă, firește, a tăgădui existența și valoarea modelelor. Poezia se naște din poezie, așa cum, în alt plan, se naște din realitatea spirituală a poetului. S-a vorbit, pe bună dreptate, de un model baroc și de unul manierist la poetul celor **11 elegii**. Există, apoi, la el, o tăietură ermetică a versului care poate fi pusă în legătură cu Ion Barbu: o suprafață lucioasă desparte zenitul de nadir, realul de cifrul simbolic. Manierismul și ermetismul barbian (mitul oglinzii e cel mai manierist din toate) stau bine la un loc. Dar întrevedem și un al treilea Nichita, argotic, pitoresc și munteansentimental. Modelul, stabilit în acest caz de **Flori de mucigai**, vine de la Anton Pann și ajunge la M.R. Paraschivescu. Arghezi și-a mai lăsat pecetea și în alt fel: în poezia dual-dramatică a sufletului care caută. Primele poezii din **Oul și sfera** țin de acest lirism moral-existențial, ca și o parte a **Nodurilor și semnelor**.

Dincolo de modele (care trebuie înțelese ca structuri deopotrivă „tematice" și expresive), ușor putem vedea și ceea ce în Nichita Stănescu este ireductibil, așadar un model propriu, urmat de emulii de astăzi și de mâine. Definirea lui e mai dificilă decât simpla semnalare. Se identifică, pentru noi toți, cu o stare *poetică*.

Această stare poetică poate fi descrisă, cel mai sugestiv, prin câteva opoziții: real/ireal, concret/abstract, sentiment/limbaj etc. Într-o lume de obiecte imponderabile (care plutesc, zboară, țâșnesc), poezia lui Nichita Stănescu instalează un regim al unor originale

metamorfoze. Nimic nu este, pur și simplu, în această poezie, în care totul se *transformă*. Solidele curg, lichidele se evaporează, membrele devin aripi de păsări sau de îngeri. Cosmosul intră într-un tipar anatomic. Omul este „figura" centrală a acestei lirice anatomii universale. Cuvintele cunosc coliziuni fizice iar obiectele se înlănțuie în faze sui-generis. Consistentă și inconsistentă, materia încalcă regnurile materiale, alcătuind o lume teribil de reală, și, totodată, teribil de ireală. Lucrurile visează sau au coșmare.

Sufletul liric al lui Nichita Stănescu rătăcește printre recifele unei imaginații fremătătoare și anxioase.

Lucian Raicu

A pornit, la început, cu anume prudență; apoi - și până la sfârșit - a devenit imprudent, a tăiat punțile de întoarcere; imprudența aceasta este chiar poezia sa, este el însuși, Nichita Stănescu. L-a încercat, fără îndoială, frica de însingurare, răul înălțimilor, răul adâncimilor; a învățat să trăiască - atâta cât a trăit, cât a putut trăi - cu acest rău (al *desprinderii*) în suflet, cu acest rău al exceselor, al primejdiei, al altor tărâmuri, al locurilor neasigurate.

A căutat limba „vorbită" pe aceste locuri; nu se vorbea nici o limbă cunoscută, a trebuit, el, să o inventeze; și să se facă, pe cât este omenește posibil, înțeles de către cei - la fel de omenește - lipsiți de un acces nemijlocit. A adăugat cuvintelor (și necuvintelor) sale putere de seducție și *farmec*, doar pentru a le ușura greaua sarcină și a le face să *treacă*; a izbutit să imprime verosimilitate și un aer familiar, un aer „de casă" straniului mesaj încredințat.

Am citit, îndată după apariție, volumul **Noduri și semne** și l-am lăsat deoparte. Nu despre orice carte se poate scrie critică literară. Nu a fost singurul motiv, dar a fost principalul. Este vorba de moarte - nemeritată în cel mai înalt grad -, mai mult și mai rău încă, despre (aproape) dorința și (mai sfâșietor încă) *neputința* de a muri. Căci nu se moare atât de ușor, nu se moare pe potriva *dorinței*: de sfârșit, de întrerupere, de uitare. Mai rea decât moartea este neputința de a muri; știu că aceste cuvinte nu sună cum trebuie în frigida „critică literară" atât de lipsită de aderențe la esențial, dar nici nu am cum să le ocolesc. Și nici nu-mi propun acum, evocându-l pe Nichita să scriu liniștită, bine cumpănită critică literară. Îmi ațintesc privirea, nu vreau mai mult.

Nichita Stănescu este aici dincolo de ceea ce știam despre el și este, totuși, același, seamănă, nu seamănă și, iarăși, pe neașteptate și din depărtare, seamănă. Nimeni, în definitiv, nu seamănă din cale-afară cu el însuși; cum de ar semăna atât de inventivul, în ipostaze ale sinelui, Nichita Stănescu? Trecutul ne este un cimitir al eu-rilor succesive; iar pentru el parcă mai mult decât pentru alții; uimitor este să-l regăsim, pe el, care cu atâta ușurință se uita; să-l vedem renăscând în proximitatea unui loc al uitărilor, moartea însăși. „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată". Nu credeam să-nvăț certitudinea morții lui Nichita Stănescu și, pe deasupra, să-nvăț a face fraze, oricât de imperfecte,

și le-aș dori să fie imperfecte, privind suprema imperfecțiune, suprema, revoltătoarea nedreptate, moartea. Îl priveam, spunându-mi că este de nepătruns. Am evitat să-l văd altfel, a evitat și el să fie văzut altfel. Au rămas să dea socoteală, de această inadecvare, între Nichita Stănescu și moarte, cuvintele sale.

„Nu, nu e bun / E vechi, e vechi…" scrie, în prima poezie a ultimului său volum, Nichita Stănescu. Nu sunt bune, sunt vechi cuvintele pe care trebuie, totuși, să le folosim. Ca puțini alți mari poeți, Nichita Stănescu a simțit, a resimțit până la dezgust, până la insuportabil, *vechimea* cuvintelor. Era plin de ingenuitate, dar nu până într-atâta încât să le ia *de bune* și să scrie cu ele ca și cum nu s-ar mai fi scris. Nu putea el suporta vechimea cuvintelor, nu se putea el împăca, omenește, cu vechimea, cu gradul prea mare al uzurii lor, nu putea el să treacă, la urma urmelor, cu vederea, peste imperceptibila lor oboseală? Nu, nu putea, pur și simplu nu putea, *deloc*. Dacă putea să treacă (și poate, *om* cum era, ar fi dorit) ar fi trăit și astăzi, la apariția oricum cuvenitului volum omagial; mulți sunt (mulți *suntem*) dispuși să se lamenteze de inexpresiva învechire a cuvintelor, dar el a luat drama în serios, după ce glumise amar și în toate felurile pe seama ei, încercând să se apere, până ce nu s-a mai putut sustrage, adică scrie, adică, de bine-de rău, trăi.

Un festival numit dorință

La împlinirea unui an de la plecarea lui Nichita Stănescu la cele veșnice, undeva, într-o încăpere din Palatul Culturii din Ploiești, un grup restrâns de tineri intelectuali încerca să găsească o cale de a perpetua memoria poetului. Desigur, cu toții s-au gândit la un festival de poezie care să poarte numele său dar, la vremea aceea, când cultul personalității unui singur personaj invadase brutal și de neoprit viețile românilor, era aproape cu neputință să propui o asemenea întreprindere culturală. Și totuși, dintre toate propunerile făcute în acea după amiază de septembrie a anului 1984, aceasta era cea mai onorabilă pentru a-l aminti cuviincios pe Nichita Stănescu. Cei cinci, scriitorii Ion Stratan, Ioan Dan Nicolescu, Florin Dochia, Constantin Hârlav-Maistorovici și regizorul Mihai Vasile, au hotărât să propună organelor culturale ale vremii acest lucru. Cum în fiecare epocă există și minți luminate care sunt dispuse să rişte pentru o idee, și în acest caz s-a găsit un om din aparatul decizional al vremii care a îmbrățișat ideea și s-a alăturat acestui proiect. Era profesoara Gabriela Marinescu, șefa culturii județului Prahova, care a făcut toate demersurile pe lângă organele de partid ale acelei epoci ca să obțină aprobările necesare. După multe tergiversări, amânări, ședințe (unele extrem de tensionate), într-un final se aprobă câte ceva din proiectul inițial. - Da, au spus, aprobăm organizarea unui festival de poezie care să poarte numele lui Nichita Stănescu, dar cu niște condiții. Prima și cea mai importantă: să nu apară portretul acestuia pe nici o tipăritură oficială a festivalului (la vremea aceea un singur portret apărea ostentiv, până la saturație, peste tot...).

Astfel că, regizorul Mihai Vasile a propus, și, într-un final au aprobat, ca efigie a festivalului celebrul (în epocă) stejar, inspirat de un poem în facsimil, intitulat „Acasă”, descoperit de soția poetului, Dora Stănescu, și pus la dispoziția organizatorilor.

Începea atunci, într-un decembrie cu mult soare al anului 1984, o aventură care avea să curgă ca un joc nichitian și care avea să atragă pe cei mai interesanți artiști români. Colocvii, spectacole, concursuri de poezie, recitaluri și concerte, expoziții de artă plastică și artă fotografică aveau să transforme Ploieștiul, pentru cele câteva zile din fiecare sfârșit de martie, de ziua sa de naștere, într-o veritabilă capitală artistică a țării. Ba chiar, aproape ca un miracol, s-a aprobat în 1985, ca în Casa de târgoveți Hagi Prodan, goală la acea vreme, să se amenajeze un mic muzeu memorial care, desigur, nu a fost posibil să fie numit așa ci, cumva pe ocolite, „Expoziția temporară Nichita Stănescu”.

Important era faptul că festivalul era viu, plin de energii care se descătușau atunci, într-o epocă înghețată și întunecată.

...Ediția din decembrie 1989, s-a ținut, însă, aproape în ilegalitate. Atunci, în acel decembrie, orice adunare de oameni era suspectată că „destabilizează” ordinea socială.

După 1990, festivalul avea să-și vadă de drum mai departe, în alte condiții, în alte conjuncturi, cu alte personaje...

Dar asta este o altă poveste...

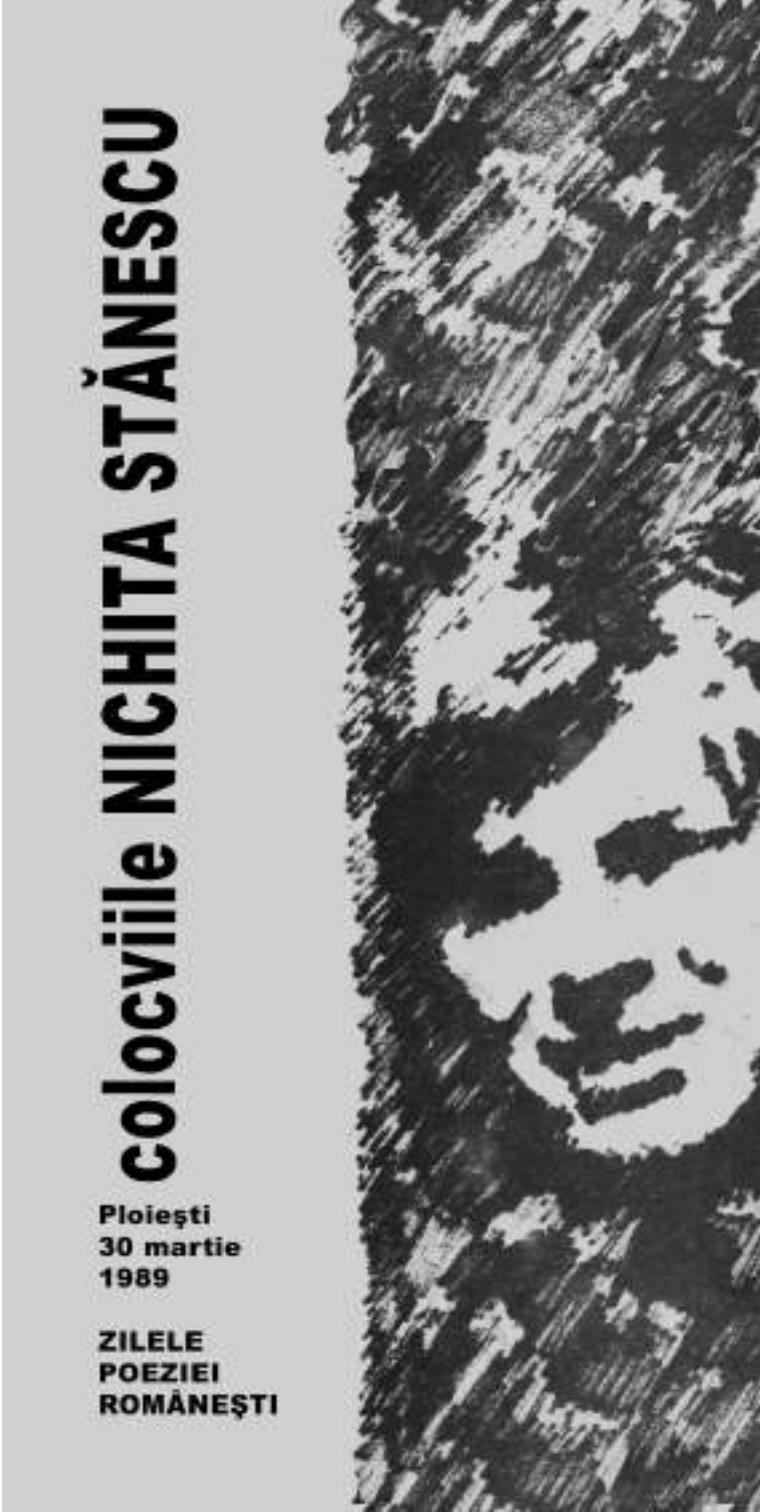

rostiri...

la colocviile și festivalurile NICHITA STĂNESCU în perioada 1984 - 1989

Eugen Simion

(...) O eroare, după părerea mea, pe care a făcut-o critica de întâmpinare, continuă să se perpetueze. Iată, de pildă, ideea aceasta că ultimul Nichita Stănescu, cel din „Epica Magna", din „Operele imperfecte" și „Noduri și semne", dar în special din cele două volume, „Epica Magna" și „Operele imperfecte" ar fi un poet obosit, un poet dislocat, un poet care nu mai este atât de puternic, precum era autorul celor „11 elegii".

Am convingerea că ultimul Nichita Stănescu este altceva decât era cel dinainte, cel din faza celor „11 elegii" și că această bâjbâială a criticii, această nedumerire a ei în fața poetului, în fața poeziei lui de atunci, reprezintă bâjbâiala firească, într-un anume sens, pe care o avem în fața unui alt tip de a scrie. (...) punctul meu de vedere ar fi că (la) Nichita Stănescu nu era o oboseală; poate că era oboseală a ființei lui, un abandon al trupului său, nu știu, aceste lucruri n-am cum să le verific, dar Nichita Stănescu în chip deliberat și-a schimbat stilul, și-a schimbat un anume ritm al imaginației de a cuprinde lucrurile din afara lui și lucrurile din interiorul lui. Deci, ultimul Nichita Stănescu este un alt Nichita Stănescu și anume un poet care iese dintr-o lungă modernitate, aș spune, și

intră într-o altă formă de artă - pe care noi am numit-o, mai de curând, postmodernitate. Ar fi și absurd să credem că de-odată, de pe-o zi pe alta, nu mai știe să scrie, că nu mai știe să facă un poem, el care știa atât de bine să facă un poem, știa atât de bine să scrie în versuri, încât se juca cu versul cantabil, făcea un palindrom, așa, repede, pe loc... (...) Nu e atât de ușor să te joci cu claviatura acestui poem. El se juca! Întrebarea pe care o pun este: pierduse poetul acesta care știa atât de bine gamele, acordurile, pierduse, își pierduse talentul lui, ușurința lui, știința lui, încât deodată poemul se dezarticulează, poemul își pierde toată forța lui de seducție? Nu! Eu cred că a făcut-o în chip deliberat, a scris altfel, i s-a părut că poezia, în sensul vechi al cuvântului, nu mai reprezintă pentru el o ispită și a scris acele poeme care par dislocate, desmădulate, ca să amintesc o vorbă a lui Eliade Rădulescu. Într-adevăr, poemele lui din „Epica Magna", din „Operele imperfecte" sunt desmădulate. Dar sunt pentru că așa le gândea poetul. (...)

Un singur lucru mai vreau să adaug: cum apare acest poet la patru ani de la moartea lui, în ce sens, cum se situează el față de poezia care se face astăzi, pe care-o fac în special oamenii tineri. Pentru cei mai mulți dintre noi Nichita Stănescu ne apare așa cum ne apărea și în timpul vieții lui, ca poetul cel mai important pe care l-a dat limba română după Arghezi. (...)

Nichita Stănescu vine din altă tradiție a poeziei noastre. Se spune că atunci când apare un mare creator, el schimbă nu numai poezia, nu numai romanul... schimbă într-un anume sens și limba, limbajul poeziei, limbajul literaturii, dar schimbă limba chiar și, aș spune, în formele ei cele mai generale. Este o observație pe care o făcea Ibrăileanu odată, cred prin... 1927, vorbind despre Arghezi. O observație foarte fină, de altfel. Ibrăileanu este unul din acei critici foarte buni cititori, printre cei mai buni cititori pe care i-a dat vreodată literatura română. Ei bine, Ibrăileanu spune că într-un fel se scria până la Arghezi, și altfel se scrie în limba română după Arghezi. Observație adevărată. N-aș putea spune același lucru despre Nichita Stănescu pentru că el n-a devenit încă un scriitor popular și poate deschiderea lui nu e atât de mare ca aceea a lui Arghezi. Dar, cel puțin în limbajul poeziei românești, simțim extraordinara noutate pe care a adus-o limba lui poetică. Aș merge până la a spune chiar că poate niciodată un poet român n-a împins atât de mult limbajul spre limitele lui, chiar spre imposibil, încercând tot ceea ce se poate încerca în poezie, răsucind silabele, combinând cuvintele care nu se lasă atât de ușor combinate. De la „foaie verde de albastru", să zicem, care părea așa, o glumă de adolescent și care ne pare astăzi o formulă acceptabilă, plauzibilă, până la, mai ales, poemele din ultimele lui volume, până la ultimul Nichita Stănescu, unde limba renunță într-un anume sens la forța ei, la spectacol și devine altceva, în sensul unei teorii pe care autorul o și face, într-una din „Respirările" lui, privitoare la poezia metalingvistică. Era formula pe care o propune Nichita Stănescu. El face o împărțire foarte curioasă a poeziei: poezie morfologică,

poezie sintactică, poezie fonetică etc. şi formula pe care el o accepta şi o propunea - poezia metalingvistică, dând şi câteva exemple din tradiţia poeziei noastre: primul vers din „Odă în metru antic”, care i se părea poetului ca fiind o expresie a poeziei metalingvistice, sau câteva versuri din Bacovia. (...)

Revenind la întrebarea cu care am început, şi anume în ce măsură Nichita Stănescu rămâne un model pentru poezia care se face astăzi, poezia făcută de promoţiile mai noi, eu aş răspunde în felul următor şi anume că el rămâne încă un model de descoperit. Nu ştim încă, nu cunoaştem încă adâncimile acestui poet. Nu i-am deschis încă „pivniţele” textului său. De-abia marele public a primit pe primul Nichita Stănescu, pe acel din faza idilelor lui sentimentale, frumoase, splendide, de altfel („Leoaică tânără, iubirea”, „Adolescenţi pe mare” şi aşa mai departe). Există apoi Nichita Stănescu din „11 elegii” - dificil, foarte dificil. De acest lucru îmi dau seama la seminarele noastre, unde încerc să interpretez cu studenţii filologi aceste elegii filozofice, şi nu este atât de simplu. Pentru că totdeauna este un paradox în aceste poezii, o intruziune, aş spune, a dificilului care împiedică o interpretare foarte exactă a acestor poeme.

Aşadar, lucrul cel mai bun pe care l-am putea face noi pentru Nichita Stănescu astăzi, cei care-i iubim poezia şi marele lui talent, este să-i recitim această poezie şi să ducem mai departe interpretarea pe care am dat-o până acum.

Ion Stratan

(...) Arghezi spunea odată, la aniversarea lui Mihai Eminescu: „a vorbi despre poet este ca şi cum ai striga într-o peşteră vastă”. Aşa este a vorbi despre Nichita Stănescu acum. Ne răspund fulgii substantivelor pe care el le-a înnobilat în limba română, ne răspunde grundul logic, ne răspunde pământul friabil pe care el l-a afânat, cum spune: „cuvântul este un plug subţire care desparte pleoapă / de-o pleoapă”, ne răspund norii de semnificaţii care şi-au schimbat configuraţia în câmpul interior al sensibilităţii româneşti, ne răspunde orizontul care este „harfă”.

Grecii se întrebau, ca întrebare postulatorie, de ce este ceea ce este şi nu este nefiinţă. Nichita Stănescu a întrebat întotdeauna această aporie a fiinţei, acest miracol nedecelabil. De ce fiinţa este şi nu este nefiinţă în locul ei? Nichita Stănescu a pus această problemă sub mii şi mii de forme, a evoluat în zeci şi zeci de stiluri, de la scrâşnirea acelor ultime poeme din „Noduri şi semne”, până la „În dulcele stil clasic”. Se întreba: „să fii surd în mijlocul muzicii, ce singurătate / să fii orb în mijlocul luminii / ce singurătate / dar să fii surd când liniştea e desăvârşită / şi orb când nu este lumină / o, singurătate a singurătăţii!” Acest raport permanent între sens şi eul liric care îl percepe, această luptă continuă cu limbajul, în care alienarea prin limbaj îi apărea continuu („tu suflete, / chiar ţie / îţi spun, /suflete al meu”) această falie pe care perdeaua de litere o trage între noi şi fiinţa noastră, această ruptură pe care faptul de a ne exprima prin cuvinte din vorbirea normală, tranzitiv şi fulgurant,

încearcă să le prindă într-o copcă a înțelesului - a fost întotdeauna pasiunea de nezdruncinat a lui Nichita Stănescu.

Nichita Stănescu și-a construit magnifica operă, la care ne putem cu modestie ridica ochii, printr-o suferință uriașă, printr-un extraordinar exercițiu spiritual și, am putea spune, o metodologie a focului interior care n-a fost atinsă de nici un poet al nostru. Nichita Stănescu suferea pentru ceea ce nu există, pentru legea care girează lumea fenomenală așa cum o vedem noi în prima ei instanță. „Și ceea ce nu există poate să moară / asemeni vieții unui animal boreal, / despre care n-am știut niciodată nimic." Nichita Stănescu spunea: „mai multă compasiune pentru stele / mai multă compasiune pentru iarbă". Nichita Stănescu a fost întotdeauna centrat asupra nucleului formativ care generează fenomenul, a fost întotdeauna (și aici este unul dintre marile paradoxuri și fascinația personalității sale) împărțit între o vitalitate excepțională și o abstragere din concret, a dat gir cugetării metafizice, subțirimii și inflexiunilor care nu au existat în poezia noastră, căutând întotdeauna legea, căutând scheme, căutând paradoxalia care girează tot acest fond imediat. Un fel de „lege" și un fel de „schemă", spun, între ghilimele, pentru că în domeniul misterului, în zona incredibilului și miraculosului pe care Nichita Stănescu le parcurge, nu există lege cum se înțelege curent, nu există normă, nu există algoritm. Există o pulsație a ființei pe care cu cornul de melc al intuiției sale poetice Nichita Stănescu l-a simțit. Când l-am văzut prima dată, am avut senzația unui planor alb de os așezat într-o iarbă cafenie. Stătea la masă, cu fruntea sprijinită în palme, iar ochii săi păreau ca niște hublouri albastre în care altimetre simbolice arătau apropierea sau depărtarea afectivă de persoana care se afla în față. Atunci când dicta, și am fost de față la multele dintre secvențele chiar ale „Antimetafizicii", aveai impresia că întreaga cameră se mulează după umerii săi, avea o forță a verbului, o parcurgere și o trăire a sa, nemaiîntâlnită.

M-am gândit mult la dialectica zborului în poezia lui Nichita Stănescu și, de aceea, una din cele mai frumoase poezii ale sale, dacă aș putea să o reproduc în fidelitate, dedicată pictorului Sorin Dumitrescu în „Epica Magna", este unul din poemele în care cred că Nichita Stănescu se referă la o cardinală viziune: „Nu, nu se poate / vultur stingher / fără de roate / să stea pe cer / Pasărea, marea / care e-n zbor / cu respirarea / am s-o dobor".

Versurile lui Nichita Stănescu vor să intre în modul nostru de a vorbi, de a ne raporta la realitate, așa cum în câmp social pot intra replicile genialului dramaturg Caragiale. Cred cu toată ființa mea în uluitorul destin al poeziei lui Nichita Stănescu.

Lucian Raicu

Sublima nedesăvârșire

(...) Nichita Stănescu avea ceva triumfal. El s-a constituit foarte repede ca mare poet dar acesta este abia începutul drumului său spre adevărata apoteoză. Momentul originar a fost unul în sine desăvârșit. Era de neînchipuit ce va fi și ce va face poetul din sine, din sine însuși, ce va face el din această exuberanță, din această armonie fericită a firii sale, a versului său din tinerețe; ce va face el mai departe cu această desăvârșire. Nu se poate spune, banal, că și-a păstrat-o. A socotit-o doar ca un instrument, ca un mijloc, ca o cale. Trebuia mai întâi să arate cine este, însă, spre a-și legitima creditul și-a dobândit dreptul deplinei libertăți a expresiei de sine. Din desăvârșirea făpturii și a cuvintelor sale, a început să cristalizeze o enigmatică nedesăvârșire, o sublimă, în autenticitatea ei, nedesăvârșire. Și-a urmat pas cu pas calea cu un instinct al construcției de sine egalat cu putere numai de marea lui inteligență artistică și supraartistică. Dotat din belșug, a început să lupte din răsputeri chiar împotriva îmbelșugatei dotări. Plictisindu-se și aproape mâhnit de propria strălucire din anii debutului, ai primelor cărți, el a început să sape mai adânc, dincolo de straturile foarte satisfăcătoare și mai mult decât satisfăcătoare, spre un punct dramatic și fatal numai de el știut. Numai el știa prețul ridicat al acestei veritabile sfidări. Era un păcat să sfidezi astfel destinul ce se arătase față de el atât de generos. Și numai asumându-și cu ochii deschiși acest păcat, aruncându-se ca fascinat spre el a devenit ceea ce știm că este: un mare poet, desigur, dar parcă și ceva mai mult decât alții.

M. Ghiță-Mateucă

Un triunghi:
George Bacovia, Dimitrie Stelaru,
Nichita Stănescu

Orice poet semnificativ, într-o literatură, îi cuprinde în sine pe toți poeții reprezentativi care vor veni, după cum orice poet semnificativ îi cuprinde în sine pe toți poeții semnificativi care l-au premers. Se naște, astfel, o țesătură fosforescentă între diversele vârste și stiluri ale unei poezii naționale, care îi asigură, în definitiv, unitatea, specificul, originalitatea și valoarea. Liniile de forță ale poeziei activează înainte și înapoi, desenând harta spiritualității naționale, așa cum pilitura de fier se organizează după legile magnetului în chipuri diferite. Din poezia populară, din Văcărești, Alecsandri, Bolintineanu ne vine Eminescu, însumându-i, sintetizându-i și ridicându-i la o nouă stare prin potențarea geniului său. Din

Eminescu decurg Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia, ca apele unui râu izbindu-se de un piept de marmură, despletindu-se într-o uriașă cascadă.

Nu este vorba de a stabili relații stricte de filiație a temelor, motivelor, procedeelor etc. ci de a identifica punctele de contact prin care universurile poetice comunică, se intercondiționează și se unesc, molecule uriașe ale unui singur sânge - spiritualitatea națională.

George Bacovia, Dimitrie Stelaru și Nichita Stănescu reprezintă un caz tipic de organizare a materiei poetice proprii într-un sistem de relații de acest fel. Toți trei sunt poeți ai stranietății, ca stare de șoc.

Pentru toți trei poezia este o preocupare permanentă și capitală, ei nu sunt (nu par) „autori" de literatură, adică inși solid fixați într-un echilibru social și profesional care, dintr-o pornire intimă, din capriciu sau din interes, „fac" și literatură, oricât de valoroasă. Ei trăiesc înlăuntrul literaturii sau sunt trăiți de ea, adică poezia, ca prezență obiectivă, ni se revelează prin intermediul acestor aleși, inițiați oraculari. Poezia ca totalitate a eului, ca unică și inevitabilă stare permanentă. Ei trăiesc întru, prin și pentru poezie. Această primă similitudine impune imposibilitatea de a desface „viața" de „operă" (viața eului liric, evident, cealaltă, adică înlănțuirea de evenimente, zile și nopți concrete, a omului social neinteresând aici). Atât Bacovia cât și Dimitrie Stelaru și Nichita Stănescu își asumă cu bună știință, de la început, condiția, și nu o mai părăsesc. Este semnificativ faptul că nici unul din ei nu „evoluează" ca poeți, nu fac „salturi" calitative, nu „devin" ci rămân, de la primul la ultimul rând publicat, egali cu ei înșiși. Toți trei cultivă o poezie a stranietății, care a surprins. Fiecare se află în opoziție față cu normele literare contemporane, violentându-le, depășindu-le, propunând noi moduri lirice (mai puțin Stelaru care, paradoxal, este cel mai contestatar dintre ei). Ei nu scriu „ca alții", încercând să perfecționeze un model poetic existent (sau să-l nuanțeze în sens propriu), ei nu adaptează, ci creează; ei propun un alt model, de cu totul altă esență, fiecare un alt model: Bacovia – claustrarea în solitudine, Stelaru – claustrarea în reverie, Nichita Stănescu – claustrarea în notorietate.

Ceea ce-i aseamănă este cultul îndrăznelii, al originalității și al orgoliului. La Bacovia, îndrăzneala se manifestă ca tenacitate. Din poză literară poetul face crez de viață urzindu-și existența diurnă într-o exemplară concordanță cu spiritul poeziei. Eul social și eul poetic se identifică. Poetul Bacovia este unul și același cu eroul liric al poeziei poetului Bacovia. Dimitrie Stelaru și Nichita Stănescu procedează întocmai. Îndrăzneala primului constă în a-și întocmi existența diurnă după normele prestabilite (de sine însuși prestabilite) ale poeziei sale și de a împinge aceasta până la ultima consecință. La Nichita Stănescu, îndrăzneala este aceea de a realiza o simultaneitate permanentă între poezie și existență, el netrăind după propria-i rețetă lirică, dar nici scriind după starea sufletească, ci înaintând în caerul

vremii simultan cu viața și cu poezia. Un gest al său echivala cu o poezie, o poezie era un gest.

Originalitatea celor trei se bazează, în primul rând, pe imprevizibilitatea expresiei poetice (ca formă) și prin coeziunea atitudinii poetice (conținut). De aceea e la îndemâna oricărui cunoscător să identifice marca poetică pe orice vers al lor. Ineditul expresiei la Bacovia se realizează prin limitarea drastică (autoimpusă) a materiei prime la elementele esențial necesare pentru construcția lirică și exploatarea lor intensivă, până în pragul pierderii oricărei semnificații, până la completa golire de sens. La Dimitrie Stelaru, ineditul, mai puțin frapant, constă în dozarea abruptă și eliptică a materiei verbale, după o logică intrinsecă poemului, ca și într-o, mai ales, contorsionare a cuvintelor, în clipa maximei lor incandescențe, pentru ca apoi, la răcire, să semene unor himere.

În sfârșit, dusă la apogeu, originalitatea lui Nichita Stănescu constă în inventarea unui limbaj poetic în întregime nou, care nu mai seamănă cu nimic din ceea ce conștiința literară contemporană cunoaște în materie de expresie poetică. Invenție totală, la nivel lexical, gramatical și semantic. Invenție care este o nouă limbă poetică, instrument adecvat pentru comunicarea noului teritoriu poetic desțelenit: acela dintre ochi și timpan, adică spargerea convenției vechi și instaurarea uneia noi, mult mai îndreptățită să reprezinte sensibilitatea, afectele, gândirea și acțiunea omului acestei cumpene de milenii.

Simplificând, se poate afirma că Bacovia este un poet al refuzului, Dimitrie Stelaru unul al reveriei, iar Nichita Stănescu unul al asumării. Există o sugestie dialectică între aceste trepte. Cu Bacovia se încheie un mod de comunicare, se ajunge într-un unghi mort, unde paralelele se întâlnesc și nu-și mai pot trimite sugestii. Întâlnindu-se, se anulează una pe alta. Stelaru, prin răzvrătirea programatică împotriva a tot, inclusiv împotriva refuzului și a închiderii paralelelor, prevestește excepționala, noua deschidere de infinite benzi paralele, alungite insondabil în spațiul viitor, operată de Nichita Stănescu în poezia noastră.

Orgoliul poetic bacovian este dispersat în cantități infime în magma lirică, fără să fie vreodată ridicat la rang de atitudine. El poate fi doar presupus, eventual identificat, ici-colo. Refuzul poetului este atât de profund, de organic și de total, încât i se pare de prisos să-l mai și motiveze, eventual, prin orgoliu (cum făcuse Macedonski, de pildă). La Dimitrie Stelaru, situația se schimbă radical. Orgoliul este, sau doar ajunge, uneori, la exacerbare, la o afirmare trufașă a superiorității necondiționate a modelului liric propus. Trebuie găsită explicația în caracterul insurecțional al liricii stelariene, în nonconformism, în radicalismul ei. Ca să-l potențeze la maximum, poetul își maschează uneori orgoliul în umilință (trucată, evident), dar cu o conștientă lipsă de abilitate care-i conferă, cum spuneam, proporții imperiale: „Noi, Dimitrie Stelaru...” etc.

Se descifrează aici o rudimentaritate, totuși, de ordin poetic. Nichita Stănescu reașează

orgoliul acolo unde îi este locul, dar locul lui este cu totul inedit, căci orgoliul poetului este acela de a spune lucrurile definitiv, astfel încât să fie auzit, înțeles, crezut și urmat fără șovăire:

„Îmi învățam cuvintele să vorbească,
le arătam inima
și nu mă lăsam până când silabele lor
nu începeau să bată."

Este orgoliul creatorului, al celui care afirmă, nu al celui care refuză (Bacovia) sau doar contestă (Stelaru).

Triunghiul se închide. De la devitalizare și refuz, la contestație și reverie, la afirmare și plenitudine, iată traiectoria descifrată ca o radiografie a operei poetice a trei poeți din acest secol.

Că Bacovia, poate, a influențat poezia lui Stelaru și a lui Nichita Stănescu, că, la rândul lui, Stelaru a influențat creația lui Nichita Stănescu, se poate discuta. Cert este că între cei trei există afinități profunde, poate chiar de structură și că poezia ultimilor doi ne ajută să „citim" astfel poezia bacoviană.

Un Bacovia univalent atât în fond cât și în expresie, un Stelaru univalent în fond și plurivalent în expresie, un Nichita Stănescu plurivalent atât în fond cât și, mai ales, în expresie. Sinteza a fost realizată.

Orice poet semnificativ îi cuprinde în sine pe toți cei care l-au premers și îi prefigurează pe toți cei care vor veni, ca o lentilă care, luând snopul de lumină, îl aruncă înșeptit înțelegerii noastre.

Florin Toma

Pelerinaj la sufletul Poetului

Ce pricină divină, ce ceartă nebună-ntre zei va fi aruncat sămânța aceasta blondă tocmai în marginea Ploieștilor, din care să răsară apoi tragicul lujer poetic ce învăluie pe veci în esențele sale tari POEZIA Română?

Orice călătorie la izvoarele sufletului lui, al lui Nichita, începe și se sfârșește la el. Te oprești afară, fără putința de a pătrunde acolo unde gândurile se-ncaieră, cuvintele se topesc unele într-ânsele, „râsu" se varsă în „plânsu"... Nu! Rămâi mereu afară. Este un fel de veșnic ocol dat statuii de carne, vai! acea statuie pieritoare – „pumnul de organe putrescibile", de care vorbea în blestemul oaselor sale Blecher, alt mare damnat – pe care, gospodărește, Nichita și-o pregătea.

Dar, din păcate, firește! pentru noi, Nichita nu se poate asuma. Ci doar consuma.

Roadem - bieți barbari flămânzi, bezmeticind pe întinderile fără margini ale cuvântului - din oasele spiritului său mereu, mereu, fără a putea ajunge vreodată la măduvă.

Esențele tari, tămăduitoare, parfumurile seci, mortale ale Poeziei sale le inspirăm cu nesaț, le tragem în noi cu sete, până la leșin, fără să putem vreodată să istovim caliciul de efluvii ce secretă, secretă mereu. Cu fiecare inspirație a noastră floarea devine mai frumoasă, se-nviorează, crește, se gonflează parcă, până când, într-o zi, ne va strivi pe toți, pe noi toți, neputincioșii, sub greutatea ei de plumb și totuși atât de eterică.

Iar atunci când, răpuși de poezie, de boala demonică a versurilor sale împrăștiată-n carnea

noastră, noi, oamenii, muritorii, puținii, triștii, vrem să mergem la Nichita, la mâna lui frumoasă de înger – pe care, în acel decembre nebun și fioros

„cum sinele mă fulgeră doar pe mine
cu viață peste mort
și cu întunecare”,

cu câteva minute înainte de a fi coborât în

„lucirea neagră cea de sub pământ”,

am sărutat-o cu evlavie –, la urmele pașilor săi nemângâiați prin viață, atunci punem deoparte binișor cartea – nu! n-o închidem, n-o putem închide niciodată - și intrăm la el, la el în casă și ne preumblăm printre lucrurile lui, pământene, mai durabile decât carnea, firește! dar mai fragile decât foaia de hârtie mărunțită de scrisul său nervos.

Așezământul memorial „Nichita Stănescu” din Ploiești, adăpostit de o veritabilă casă de târgoveți din secolul al XVIII-lea – cum însăși este descoperită a fi ascendența poetului – închide în el (fizic) și deschide (spiritual) vederii și simțirii oricăruia dintre noi, care lăsăm vremelnic cartea și adăstăm o clipă la lucrurile poetului, minunate momente de reverie și sărbătoare a memoriei.

Nu văzând, ci simțind mașina de scris (care îmi place să cred că are pe clapele sale pe veci întipărite amprentele lui); nu privind cu atenție fotografiile copilului, adolescentului (deci, există și o copilărie, o vârstă naivă a spiritului!), ci existând acolo, intrând în cadru, alături de el, să-i simți palpitând trupul firav!

Nu învelișul, nu crusta, nu coaja, nu aparența: ci înlăuntrul, esența, resortul, misterul!

Pasărea e frumoasă în zbor, e superbă!

Dar de ce zboară? Cum zboară?

Și atunci... fantazăm. Închidem ochii și vedem degetele galbene dansând pe clapele mașinii de scris, mâna tremurândă întinzând țigara spre scrumieră, copilul Nini, înveșmântat într-un paltonaș scurt, așteptând plictisit ca fotograful – probabil un bătrânel de treabă, slab și șubred, înghesuit într-o dugheană intitulată pompos „studio”, de pe vechiul Lipscani, cu fotografii îngălbenite „la minut” (!) și visând la o clientelă care să-i asalteze prăvălia – să-și termine treaba și apoi, drept răsplată pentru că a stat cuminte și nu s-a mișcat, să i se ofere, în drum spre casă, un covrig mare, cu susan, cumpărat de la vreo simigerie de pe Calea Oilor...

Și stăm cât stăm, apoi deschidem ochii.

Și lucrurile sunt moarte. Sunt seci. Sunt goale.

Le lipsește ceva. Un resort care să le anime. O mână care să le miște. Un ochi care să le vadă. Un spirit care să le cuprindă.

Iată tristețea lor, a lucrurilor poetului!

Și plecăm triști, singuri. Dar mai bogați. Este lecția intimismului lucrurilor mărunte, de aparență. Aceea pe care Nichita ne-a lăsat s-o descoperim singuri.

Casa nu i-a fost de ajuns. Interiorul, măruntul, obiectele pentru el sunt insignifiante. Fără esență, fără semnificație sunt moarte.

El nu-și poate cânta călimara sau tocul. Până când acestea nu devin în gândirea sa poetică, în rigoarea gândirii sale poetice o harfă - pentru că el este peanul - nu pot intra în sufletul său. De-abia atunci ele pot cânta, se pot cânta.

Oamenii nu i-au fost de ajuns. Și a avut atâția lângă el, pe lângă el. Spiritul său posesiv nu s-a săturat. Până când ei n-au devenit o parte din el, organe funcționale ale trupului său poetic, fulgurări ale spiritului, fulgere ale memoriei, zâmbete ale inimii, oamenii din preajma sa n-au putut avea viață, n-au trăit, n-au existat.

Nici pomii, nici stelele, nici câinii, nici cerul, nici apele, nici soarele sau luna nu i-au fost de ajuns. Deși, de-abia acum, cunoscându-le, el tinde spre sațietate, spre tot, spre bucuria plenară – de-abia acum, când își apropriază cosmosul. Până într-atât, încât se poate vorbi de un intimism cosmic. Toate din jurul său, pe care le știe atât de bine, îi devin aproape, le atrage, și le adjudecă și apoi le învăluie ușor în mătasea spiritului său înfiorat de bucuria comuniunii cu misterul.

Astfel, ne întoarcem din nou – din necesitatea acelui dualism secret al nostru – la carte, în fața căreia ne descoperim tot singuri, tot reci, tot tremurând.

Căci tot ceea ce a fost atins de spiritul lui Nichita s-a transformat – la fel ca în legendara poveste a regelui Midas – în cuvânt.

Aurul cuvântului.

Ascultați ce zice poetul:

„Când va fi să mor
tăiați-mi capul!
El n-a fost niciodată rudă cu trupul său,
Trupul ardeți-l!
Capul îngropați-l!
Ceea ce desparte un zeu de lumină
e cuvântul”.

Tăceți!...

Constantin Crișan

Fantasticul destin al unui ludi magister
sau
Conceptul de Stănescu

Într-un volum care a făcut dată în poezia românească - am numit „**11 elegii”** - Nichita Stănescu încrustează două confesiuni fundamentale pentru exegeza codului său filosofico-poetic: „În fiecare scorbură era așezat un zeu / / Dacă se crăpa o piatră, repede era adus / și pus acolo un zeu.” („Elegia a doua, getica”); „A te sprijini de propriul tău pământ / când ești sământță, când iarna își lichefiază oasele ei albe și lungi / și primăvara se ridică (…) A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor.” („A unsprezecea elegie”).

Oricine poate urmări cu ușurință, în versurile citate, relația dialectică - dar și superba infuzie tăinuită în sferele mai adânci ale versului - dintre sământță și piatră, și poate să observe cum cele două stări ale naturii și existenței umane se intersectează până la strigăt, edificând o nouă biografie (poetică), perfect verosimilă în cadrele imaginarului, ale omenescului universal.

Constantin Hârlav

Synopsis la aventura cuvintelor

Încă din primele cărți ale lui Nichita Stănescu („Sensul iubirii" - 1960, „O viziune a sentimentelor" – 1964, „Dreptul la timp" – 1965), cuvântul va ispiti, ca substanță aparte, palpabilă, gestul constructiv al poetului. Ridicat printr-o „mișcare în sus", „spre stele", eu-l poetic percepe dimensiunile propriei sale metamorfoze uimitoare. „Totul se schimbă în mine / acum, când alerg pe vârfurile de munte / ale cuvintelor" („Cântec de om", în „O viziune a sentimentelor"). Viziunea se amplifică proteic, în căutarea accesului la o stare esențială: „Aproape nu-mi vine să cred / că am putut până aici să purced. / Ochiul pământului, albastru / îmi privește din depărtare / fața sărată, inima zburătoare, / și neliniști mi-azvârl imaginea chipului / ca pe o minge ovală / sprendepărtatul pământ! / / Dar ea se-ntoarce la mine. / Eu sunt? - Da, eu sunt." Cuvântul străbate spațiul interstelar, „tăind în două / gheața unui deșert ce scânteie" („Spre Andromeda"), ca un vehicol demiurgic, despărțind și unind lumile: „Deasupra sunt planetele. Le poți atinge și tu, / cumva, / cu o vocală, cu o singură vocală, / cu A." El răsare „asemenea lunii din marea vicleană", părăsind ființa poetului, care-l supune unei insolite pedagogii: „Îmi învățam cuvintele să iubească, / le arătam inima / și nu mă lăsam până când silabele lor / nu începeau să bată. / Le arătam arborii / și pe cele care nu vroiau să foșnească / le spânzuram fără milă, de ramuri. / / Până la urmă cuvintele / au trebuit să semene cu mine / și cu lumea." („Ars poetica", în „Dreptul la timp"). Un acord al eu-lui cu sine și cu universul exterior se întemeiază prin această inițiere a cuvântului, prin – să spunem așa – „educarea" lui pentru poezie. Modelul și instrumentul insolitei pedagogii îl constituie însăși ființa poetului, situat între lucruri: „Apoi / m-am luat pe mine însumi, / m-am sprijinit de cele două maluri / ale fluviului, / ca să le arăt un pod, / un pod între cornul taurului și iarbă, / între stelele negre ale luminii și pământ, / între tâmpla femeii și tâmpla bărbatului, / lăsând cuvintele să circule peste mine, / ca niște automobile de curse, ca niște trenuri electrice, / numai s-ajungă mai iute la destinație, / numai ca să le-nvăț cum se transportă lumea, / de la ea însăși, / la ea însăși." Este configurat aici începutul unor miraculoase metamorfoze, al unei aventuri – o „iliadă" și o „odisee" – a cuvântului, care nu sfârșesc, totuși, în senina celebrare de sine a limbajului din „Nod 33" („În liniștea serii"), poem ce încheie ultima carte antumă a poetului, „Noduri și semne": „Am gândit un mod atâta de dulce / de a se întâlni două cuvinte / încât jos înfloreau florile / și sus / înverzea iarba. / / Am gândit un mod atâta de dulce / de a se izbi două cuvinte / de parcă iarba verde ar înflori / iar florile s-ar ierbi." „Nod 33" confirmă premoniția din citata „Ars poetica" și argumentează încă o dată coerența fundamentală a poeziei lui Nichita Stănescu.

Astfel începută, „iliada" cuvântului configurează calea spre misterul creației. „În străfundul fiecărui lucru nu există / până la urmă, decât un cuvânt", notează poetul, sugerându-ne că lucrurile, pentru a-și afirma existența în plan poetic, așteaptă cuvintele, materialul și instrumentul poeziei. Trezind la viață cuvântul ascuns în străfundul lucrurilor, poezia este forța care poate reconstitui orizontul auroral al începuturilor. Așa încât, poemul

nichitastănescian va aspira să cuprindă ideea creației atât în sensul ei de act poetic propriu-zis, cât și în sensul ei cosmic. Primul dintre ele impune un înțeles specific poetului și acțiunii sale creatoare: totul trebuia luat de la început, de la învierea din nou a cuvintelor, de la reinvestirea lor cu noimele esențiale, primordiale, de la stratul originar.

Dar, cuvântul, odată eliberat, nu numai că instituie o nouă ordine în univers, ci devine el însuși sursă de universuri. Prin cuvânt, poetul se afirmă ca demiurg, rostirea sa întemeiază lumi; cum ar spune Blaga, „orice cuvânt se schimbă-n faptă". Însă, cuvântul rostit, câștigându-și independența, intră într-un proces de metamorfoză, care cuprinde multiple ipostaze ca obiecte, ființe și puteri: el capătă culoare și relief, dobândește consistența mineralelor, se materializează ori diafanizează: „Fiecare cuvânt pe care-l spun e un trup străveziu / de bărbat, de femeie". Alteori, cuvântul e invocat ca o divinitate al cărei mesaj îl așteaptă poetul : „Cine ești tu, cel care ești, / și unde ești, când nimic nu este? / Născut dintr-un cuvânt, îmi duc înțelesul / într-o pustietate divină. / Întreb dacă sunt, dar strigătul / nu se rupe de mine, / și una cu el rămân, adăugând / deșertului singurătate. / Cu harul vreunei silabe / urnesc din înțepenire, într-una, golurile sferice în alte goluri / aidoma lor și fără de margini. // Fixitatea neființelor mereu o clatin / într-un azi etern cu aură de vid - / mă rog să fii, de mine însumi / mă rog să fii. Arată-te!" („Confundare", în „Oul și sfera"). În „Cuvânt", ca într-o oglindă, spiritul creator se recunoaște pe sine. Tensiunea invocării se identifică procesului de introspecție, o introspecție care tinde, paradoxal, la impersonalizare.

În altă parte, anume în poemul „O, lucrurile", din volumul „Obiecte cosmice", cuvintele posedă desăvârșirea ființei, oprind înaintarea spre moarte a lucrurilor: „Numai cuvintele au ființă, / numai ele există, fugind / speriate de moarte, de lucruri. / O, lucrurile deschid un ochi pironitor / și-l clatină în dreapta, în stânga / după cuvinte. // Cuvintele fug, se fac străvezii, / lucrurile stau, se fac vizibile. / O, lucrurile, exacerbare a vidului."

În același timp, însă, condiția cuvântului este, totuși, subordonată în raport cu „cel mai mare peste vorbire". Căci, până la urmă, puterea cuvintelor este și ea relativă, iar, pe de altă parte, odată rostit, cuvântul i se relevează poetului a fi „plin de ființe". Poetul nu comunică sensuri univoce, iar discursul său doar aproximează, tinde către surprinderea vieții esențiale a universului, el „caută un cuvânt ce nu există".

Cuvântul nu-și depășește imperfecțiunea, atâta vreme cât oferă doar o imagine statică a realității mișcătoare. De unde și lamentarea poetului: „Ah, cuvintele, tristele, / ele curg în ele însele, / deși sensul lor este static." Și, în același loc: „Cuvintele - tristele / numai dacă se lovesc de ceva, / numai dacă le apasă ceva / există." („Împotriva cuvintelor", în „Laus Ptolemaei").

Așadar, în poemele lui Nichita Stănescu, „foamei de cuvinte" îi corespunde „greața de cuvinte", alternativ în tensiune, marcând aspirația către o anume asceză a spiritului. Poezia sa, în dimensiunea ei abstractă, caută, deci, austeritatea ca refuz al fatalei metamorfoze, ca împotrivire la pierderea identității de sine a eu-ului: „Iată, m-am trezit zbătându-mă. / Se zbătea în mine 'tu' / 'tu', pleoapă, te zbăteai, / tu mână, tu piciorule, te zbăteai / și deși stam întins, alergam / de jur împrejurul numelui meu. // Numai numelui meu nu-i spune 'tu'; / în rest, însuși sufletul meu este 'tu', - tu, suflete."

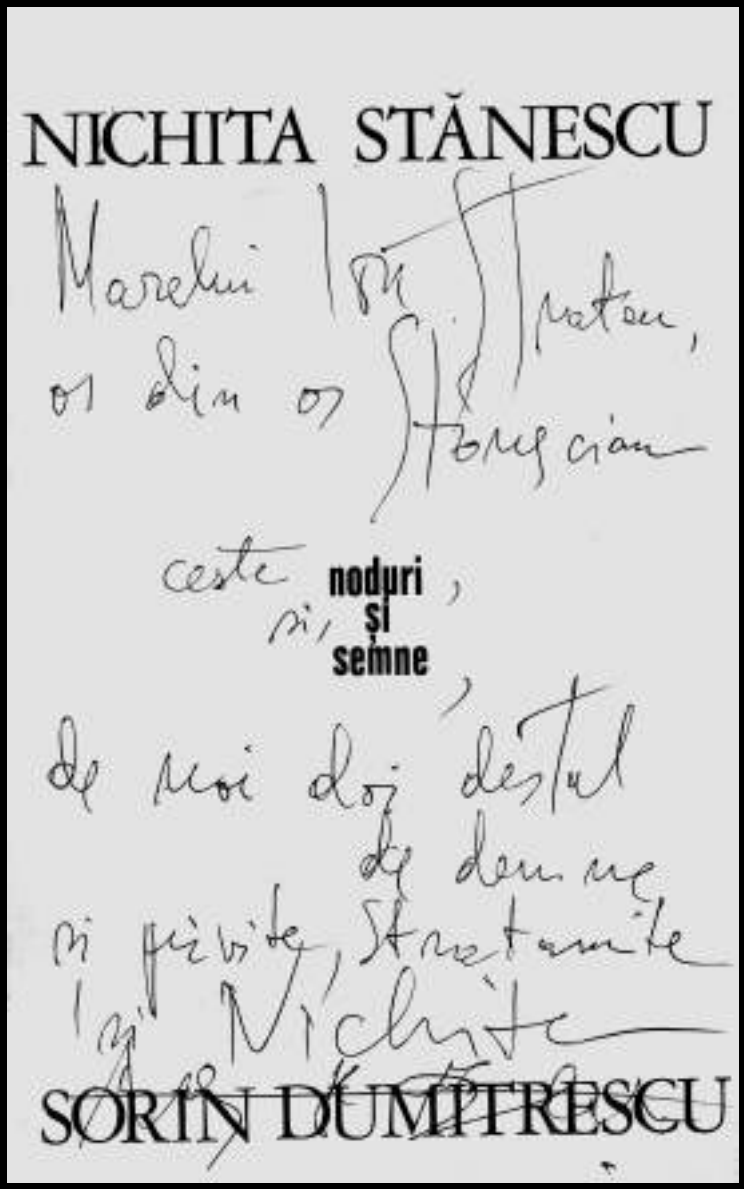

Nichita Stănescu
Ion Stratan
radiografia unei prietenii

Autograful lui Nichita Stănescu
pentru Ion Stratan pe pagina
de titlu a volumului
NODURI ȘI SEMNE:

Marelui Ion Stratan
os din os stănescian
ceste noduri,
și, și semne
de noi doi destul de demne
și privite, Stratanite
și Nichite

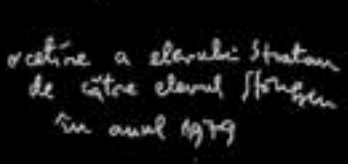

Ziua de 30 martie 1983.
Ion Stratan îi dăruiește
lui Nichita Stănescu
o cămașă de soldat
în care acesta pozează în postura
războinică de samurai.
După aceea savurează
împreună aroma unui tutun...

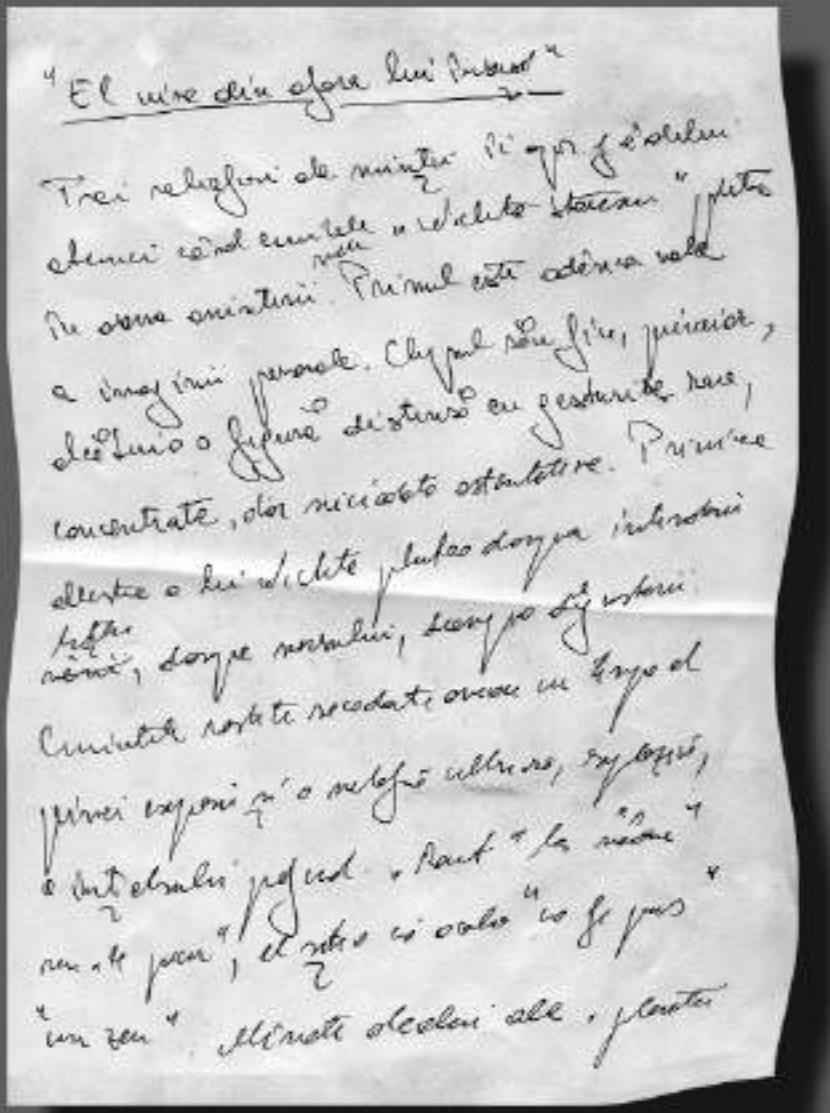

Ultimul text scris de Ion Stratan despre Nichita Stănescu,
în martie 2003, pentru revista *ateLier 21*,
editată de Teatrul Equinox Ploiești

El vine din afara lui însuși

Trei reliefuri ale minții îi apar gândului atunci când cuvintele „Nichita Stănescu” plutesc în aroma amintirii. Primul este adânca vale a imaginii personale. Chipul său fin, princiar, alcătuia o figură distinsă cu gesturi rare, concentrate, dar niciodată ostentative. Privirea albastră a lui Nichita plutea deasupra întinderii brațelor, deasupra mersului, deasupra degustării. Cuvintele rostite sacadat aveau un timp al primei expresii și o metaforă ulterioară, explozivă, a înțelesului profund. „Rănit” la „mână” sau „la picior”, el știa că acolo „va fi pus un zeu”. Minunate dealuri ale „planetei Nichita” sunt făcute din prezența celorlalți în preajma Poetului.

De la prietenul meu, Traian T. Coșovei la delicata soție, Dora, de la verbul tandru față de sufletul sensibil, contururile celor doi nu pot fi despărțite de atmosfera artistului. Au fost mulți cei care i-au dat încredere și forță - genialul plastician Sorin Dumitrescu se alătură, în amintirea mea, interpretului dramatic Florin Zamfirescu, graficianul Mircia Dumitrescu se reliefează alături de dragul său prieten, unicul poet Petre Stoica.

Vârfurile impresiei lăsate de Nichita Stănescu, asemeni unui lanț muntos înalt, sunt create de versurile sale. Trei ar fi ideile metafizice care mi-au marcat sensibilitatea. În primul rând, abstractizarea. Poezia, chiar impregnată de metaforele realului, rămâne, încă de la funcția integratoare pe care o are cuvântul într-o conștiință activă, o întreprindere a abstractului. În al doilea rând, sentimentul. O poezie, cât ar fi de complexă, fără o latură afectivă, este asemeni unui interpret frumos, cu orchestră admirabilă, dar fără calități muzicale. Al treilea și ultimul gând important despre poezie este cultivarea limbii române. Nichita a fost un erou al invenției morfologice.

Și noi, generația ‘80, am încercat ca figurile noastre de stil, aerul nonconformist, ironia, citadinismul și intelectualitatea să ducă mai departe expresivitatea graiului, să ofere o cale atât spre sentimentele care ne-au vizitat sufletul, cât și spre o modalitate, specifică epocii noastre, de cunoaștere a condiției umane.

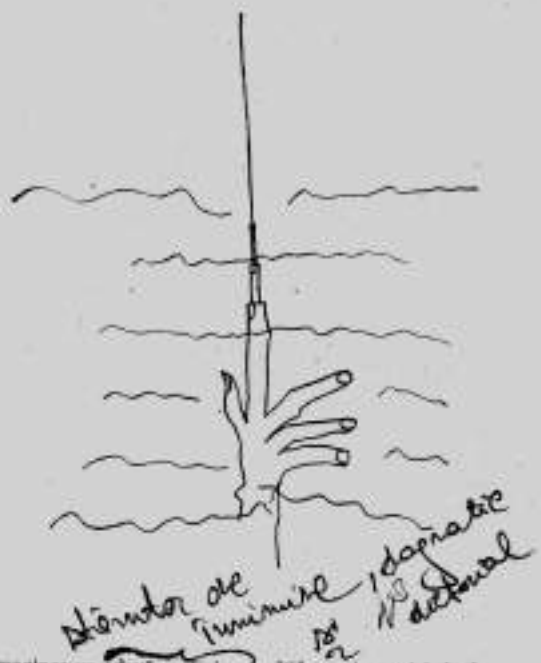

imaginez un adevăr poliedric, multiform și cu mirisde de ochi, putînd fi atins din foarte multe unghiuri.

Un prieten îmi spunea, încă de pe cînd eram adolescent, și am reținut această formulă interesantă a lui, că dacă meditezi foarte mult asupra unui singur lucru și ai consecvență în aceasta, poți să ajungi la adevăr prin simpla monotonie a meditației. De bună seamă că avea dreptate; se poate ajunge și pe această cale la un aspect al adevărului care se mișcă. Starea dinamică a adevărului acceptă o pluralitate de sisteme de referință.

Un poet de tipul lui Bacovia are o structură și un adevăr de tip dogmatic. Dealtfel, este remarcabil faptul că marii artiști creează dogme. Nuanțînd, aș putea spune că poezia lui Bacovia surprinde un moment din istoria adevărului și, ca orice moment petrecut în trecut, el capătă un caracter fix. Adevărul are nenumărate surse și o infinitate de istorii. Să nu uităm că Bacovia a folosit ca metodă de creație evocarea, mai puțin invocația și încă și mai puțin afirmația. Aș mărturisi că evocarea fixează puncte din istoria adevărului, iar invocația tinde să depisteze posibile trasee ale adevărului.

Rolul artei nu este în primul rînd acela de a exprima idei, ci acela de a exprima tensiunea ideilor. Dar, ca să poți exprima tensiunea unei idei, o idee generală trebuie întotdeauna să planeze pe fundalul operei de artă. Și tot ceea ce încercam să disociem mai devreme, la aceasta se referă, înțelegînd ideea în artă ca pe o aspirație spre adevăr.

SENTIMENTUL MILEI

Cînd tu însuți împreună cu existența ta cu tot nu-ți mai aparți, atunci ești bun să fii scrii și pat pentru milă.

Mila nu este pentru cineva anume. Acest sentiment dureros seamănă mai degrabă cu limba pe care tu o vorbești, care nu este limba ta anume. Ea este a tuturora părînd a fi a fiecăruia.

Adnotări făcute de Ion Stratan la capitolul „Visul ca viață” din volumul **RESPIRĂRI** de Nichita Stănescu

teatrulEQUINOXploiești
antrenorul de îngeri
colaj dramatic din creația lui Nichita Stănescu
un spectacol de Mihai Vasile

Teatrul EQUINOX și Centrul Dramatic MYTHOS din Ploiești - O AVENTURĂ NICHITIANĂ

De plânge Demiurgos…

Regizorul Mihai Vasile este un demiurg dramatic.
Există regizori care stilizează, regizori care interpretează și regizori care creează. Domnul Mihai Vasile creează.
Spectacolul său, „Antrenorul de îngeri" după poemele lui Nichita Stănescu este o enluminură a atingerii degetelor gândului cu trupul eteric al artiștilor. Îngerii săi suferă sau se revoltă, „cad în timp" sau se ridică deasupra existenței. Gândurile lui Mihai Vasile țin în mână, ca într-o cvadrigă, toate tensiunile serafice ale artei. Vârstele trec asemenea unei cascade prin corpurile metafizice ale personajelor.
Timpul spectacolului este timpul vieții noastre, pentru că am început să trăim într-o vreme în care sfera nașterii și a morții poate fi zărită cu ochiul afectivității.
Domnul Mihai Vasile este, în cea mai înaltă măsură, un artist al creației și nu al interpretării cuvântului și gestului. Armura care cade în spectacolul său este timp al timpului, istorie a ființei, arheologie tragică a sentimentului. Vocile actorilor răsună în memoria clipelor noastre trăite în chipul lor fraged, se așează între creier și gând, între inimă și iubire, între sens și muzicalitate.
Sunt onorat pentru faptul că soarta mi-a oferit privilegiul de a asista la spectacolele Domniei sale.
Suntem contemporani cu absolutul.

Ion Stratan

Nichita Azi

Un poem cinematografic
producție a Studioului de Teatru și Film
EQUINOX Ploiești (1987)

Imaginea și camera
Florin Andreescu

Scenariul și regia
Mihai Vasile

Un poem cinematografic

(...) Două dintre filmele premiate sunt, însă, într-o selecție strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este ***Nichita Azi***. Un film în trei părți, datorat tinerilor cineaști ploieșteni Mihai Vasile și Florin Andreescu de la Studioul de teatru și film Equinox. Un omagiu de suflet adus amintirii și poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu și-a propus o privire biografică sau monografică, și nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toții în inimă și gând. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoșilor! Filmul este însăși lumea poeziilor lui Nichita, universul de simțire, de inspirație, de neliniște al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămân în film doar ca un ecou de glas al vârstelor poetului materializate în imagini. „De ce ungi cu ulei de măsline țeava pistolului?". „Ca să fiu pregătit dacă izbucnește din nou primul război mondial". Din vârsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cât mai avem ca timp, vă rog frumos? Cât mai avem ca timp, vă rog frumos?"

Călin CĂLIMAN

Un poem pentru o mare dragoste

Am văzut, de curând, un film al cineaștilor din Ploiești intitulat așa cum își semna poetul versurile dăruindu-le prietenilor, ***Nichita Azi***.

Am văzut, surprins și bucuros, un film în care ficțiunea era imaginea atașantă și paradoxală a stării de poezie pe care o emana prezența poetului, căutată cu evlavie chiar, în însuși misterul ei, sugerată prin asociații vizuale de mare expresivitate, în tonuri voit nesigure, subtil evocatoare, în impresii schimbătoare ce par, pentru o clipă, să câștige contur, redevenind taină. Plutește în film o aură de venerație, ca într-un ceremonial, o mișcare continuă, ritualică, în jurul unor detalii obișnuite care devin, printr-o privire insistentă în unduiri armonice, într-un fel anume relevante, miraculoase. Este aici o încercare de a-i urmări în deplină cuviință gândul, de a păși pe urmele fabuloasei sale fantezii, prin neobișnuitele legături între cadre, prin siluetări fulgurante și insistente planuri generale a căror incidență, subtil șocantă, dă naștere unor semne-simbol, timpul fizic părând că încremenește, dilatându-se, iar nemișcarea obiectelor dobândind o voluptoasă nevoie de descifrare, eliberându-se parcă, de condiția lor statică.

Filmul e un prilej de meditație gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiție de existență. Cu grație și infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reușește să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos și deloc trist, spre țărmuri de visare și prodigioasă speculație filozofică, așa cum au avut șansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut. (...)

Filmul ***Nichita Azi*** rămâne pentru mine, în întregul lui, o reușită certă, un poem elegiac și patetic pentru o mare dragoste.

Andrei BLAIER

Amintirea unui spectacol

Spectacolul pe care am avut privilegiul să-l văd în această seară, a lăsat în memoria mea o urmă adâncă. Sigur, este prematur să vorbesc deja despre memorie, dar în acest caz lucrurile stau altfel. Am avut șansa să trăiesc câțiva ani printre români, să le înțeleg mesajele interioare, limbajele și expresiile, atitudinile și afectele, iar spectacolul Teatrului Equinox a fost, în întregul lui, o definiție a ceea ce aș putea numi „românism". Nu-mi sunt străine versurile marelui poet Nichita Stănescu, ședederea mea în România permițându-mi o bună cunoaștere a culturii contemporane românești. Cu toate acestea, spectacolul acesta este tulburător tocmai pentru că trece dincolo de o graniță a poeticului, ajungând în nebănuite colțuri ale spiritului fiecăruia dintre noi, iar poezia lui Nichita Stănescu devine un limbaj universal nu atât prin temele pe care spectacolul le pune strălucit în valoare cât, mai ales, prin ceea ce aș putea numi sonorități universale, așa cum spunea Valéry.

Este demn de remarcat jocul atât de curat al actorilor. Eu vin dintr-o cultură unde teatrul a însemnat și înseamnă foarte mult și de foarte multă vreme. Este riscant să fac comparații, dar spectacolul acesta, în întregul lui, are pentru mine valoare de unicitate. Regia pune în valoare nu numai niște actori minunați ci pune în mișcare idei și emoții, imaginile se succed cu o limpezime uluitoare, ritmul întregului spectacol creând acea senzație de respirație întretăiată care face ca timpul să se comprime iar spațiul să devină generos, încăpător. Eu nu am un limbaj de critic teatral și este foarte posibil să risc analizând astfel acest spectacol dar, așa cum am mai spus, mi-a forțat o anume parte a memoriei, care părea adormită, care se „odihnea".

Voi duce cu mine în Franța această amintire ca fiind emblematică pentru un popor pe care l-am iubit tocmai pentru ceea ce este el…

Gérard MARTIN
profesor universitar, fost atașat cu probleme
de cooperare științifică și culturală
al Ambasadei Franței la București

Imagini
din spectacolul
Teatrului Equinox
**MĂREȚIA
FRIGULUI**

Florin Toma

Teatrul EQUINOX cu Nichita

(...) O inițiativă - mai întâi un teatru de amatori, apoi o atitudine culturală a întregului oraș - ivită atunci parcă din nimic (nimic nu prevedea o astfel de ecloziune, era anul 1980, când începea să se lase înghețul oricărui gând peste România, când surâsul era ascuțit cu briciul, zâmbetul avea să devină rictus, iar foamea o obișnuință necesară, precum respirația!).

O acțiune însuflețită de patimă, un curent pasional al formelor, un pârjol al ideilor (un turbion, un vortex, dacă vreți, un sorb al spiritului în care se melanjau teatrul cu literatura și cu artele vizuale și filmul cu dansul și cu muzica), un pojar al poeticii libere, neconstrânse de nimic și de nimeni, grup condus pe atunci de tânărul - eheu! fugaces labuntur anni, zicea taica Horațiu - un tânăr entuziast și ros pe dinăuntru de doi demoni: unul al convenției de pe scenă și celălalt al poeziei murmurate. Mihai Vasile.

Cu vremea, adolescenții conduși pe scenă de acest apucat al textului, de acest posedat al mișcării coregrafice (ajunsese să facă și ateliere de mișcare pe un vers dat!), de acest obsedat de muzică, au întinerit, adică s-au maturizat, apoi au venit alții și alții în locul lor... Și apoi alții. Astfel că, în cei 32 de ani, câți au trecut de la prima evoluție, ținând nestinsă flacăra „spiritului de Teatru EQUINOX", ziditorul, mentorul, dirijorul, inima, sufletul și rațiunea de a fi a acestei frumoase adunări de oameni pasionați, Mihai Vasile, a purces, împreună cu lucrarea sa culturală, pe drumul instituționalizării. EQUINOX a devenit un reper cultural în orașul Ploiești.

Dar, fiindcă urbea aparține atât Teatrului, cât și Poeziei, trăind atât pe spinarea condeiului lui Caragiale, cât și apropierea de energia frunții blonde a lui Nichita, ei bine, EQUINOX a luat inițiativa, în anul 2006, de a organiza la Ploiești Festivalul Artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU (cu un „accroche vraisemblable", totuși, având în vedere că Poetul s-a născut la zece zile după echinocțiul de primăvară!). Acesta se desfășoară în fiecare an, între 21 și

31 martie și cuprinde expoziții, spectacole, proiecții, sesiuni de muzică, aniversări sau celebrări ale unor mari artiști.

Bref, douăsprezece zile și nopți de intensă trepidație culturală. Și unde? Chiar la Ploiești, un oraș care și-a făcut un țel din „dinamitarea" prejudecății că actul de cultură aparține doar elitelor. Iar Grupul EQUINOX este realmente unul dintre artizanii cei mai activi ai acestui veritabil sabotaj al confortului provocat de cultura în fotoliu și-n papuci.

FESTIVALUL ARTELOR
NICHITA
LA ECHINOCȚIU
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ • TEATRUL EQUINOX • EDIȚIA A ȘAPTEA • 21 - 31 MARTIE 2012

Despre înfățișarea lui Ptolemeu

El e:
cel mai frumos,
cel mai înalt!

El e:
cel mai iubit
şi cel mai crezut!

El e:
cel mai blând
şi cel mai aspru!

El e:
cel mai puternic
şi cel mai învățat!

El e:
martorul bunului simț
şi martorul a tot ceea ce se vede!

El e:
dușmanul rațiunii,
pentru că rațiunea
nu se poate vedea cu ochii.

El spune:
contemplația distruge bunul simț.

El spune:
existența noastră este pricina
bunului simț.

El spune:
bunul simț este pricina
rațiunii.

El se obosește să mai adauge că:
rațiunea este intermediară
între bunul simț tânăr
şi bunul simț bătrân.

El recomandă:
a da curs bunului simț
înseamnă a da curs adevărului mare,
iar a da curs rațiunii
nu este decât o pregătire
pentru bunul simț viitor.

El are:
cea mai înaltă frunte
cele mai frumoase sprâncene
cei mai arzători ochi…

El s-a născut,
a trăit,
a murit.

Bunul simț ne spune aceasta.
Rațiunea însă neagă aceasta.
Dar rațiunea pregătește
următorul bun simț.
Eu sunt următorul bun simț.

Atât despre Ptolemeu.
Atât despre mine.

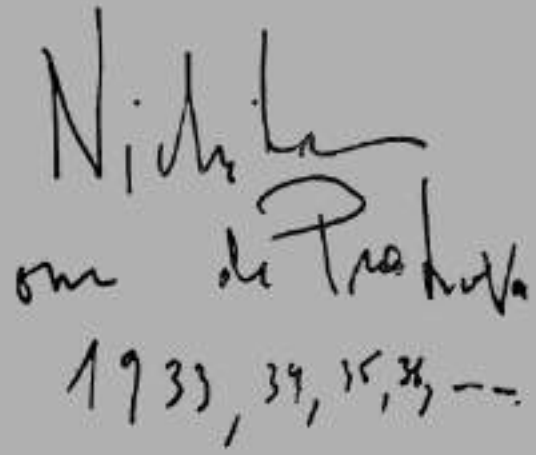

ARTIȘTI PLASTICI PLOIEȘTENI ÎN UNIVERSUL POETIC NICHITA STĂNESCU

Nicolae Kruch

Basorelief pe placa de marmură a Casei memoriale Nichita Stănescu din Ploiești (fontă, 60x60 cm, 1992)

Desen în cărbune (65x65 cm, 1984)

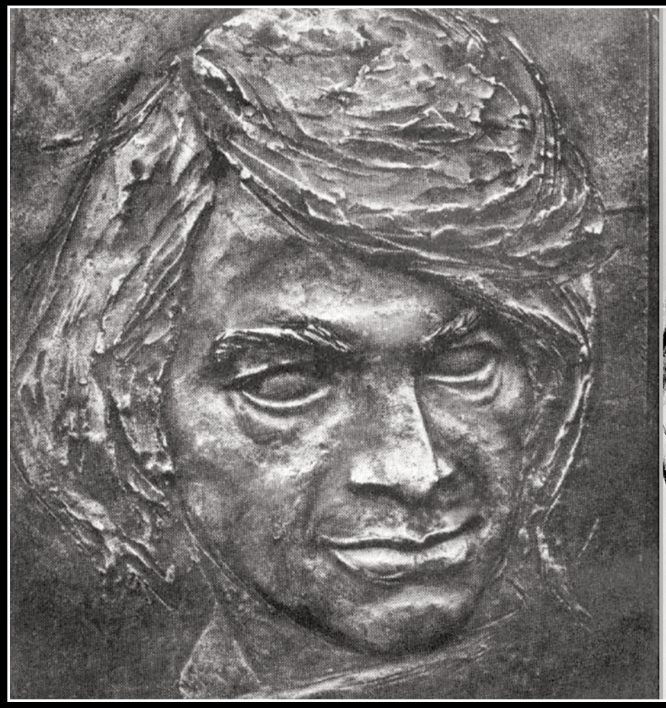

Victor Munteanu

Încet!
Mergeți încet!
Nu vedeți?
Piatra e obositâ!

Valeriu Scărlătescu

Treci tu, cuvîntule, dacă ai umbră!

Valter Paraschivescu

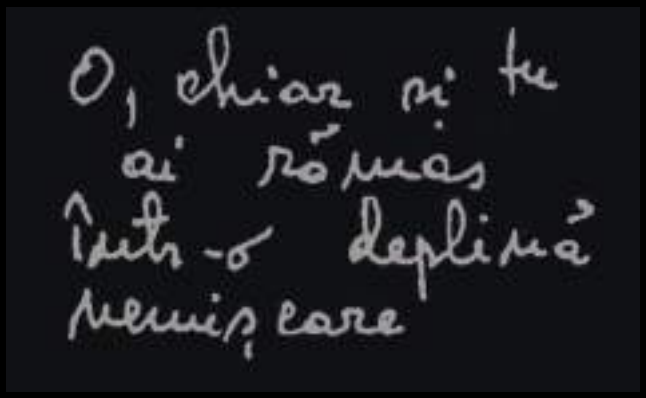

Alice Neculea

O, fii îndurător
și nu me rupe
în sfîntă mîna ta

Florin Șuțu

Face prea mult zgomot rândunica
aceasta de soare

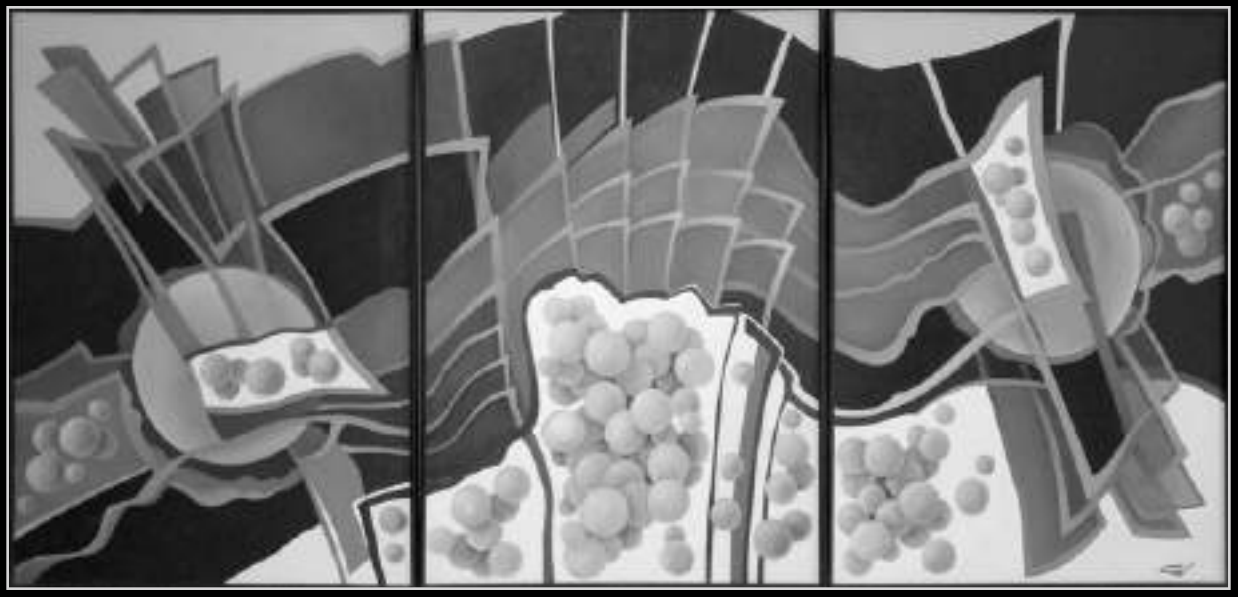

Mariana Grumăzescu Voicu

Și timpul are febră
Ó, el nu arde
Secunda este fixă
ca o perlă

Dragoș Minculescu

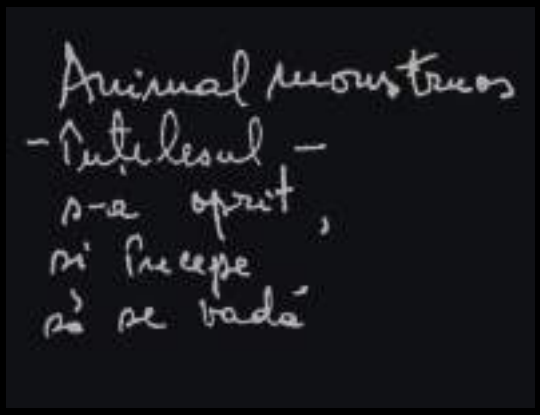

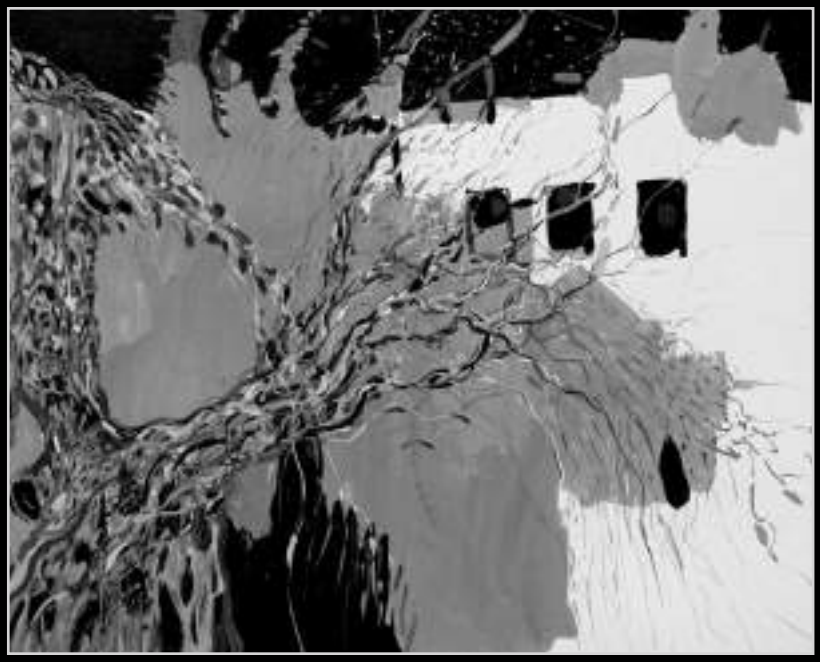

Ion Șinca

Ah, doamne
nu sunt
iarbă!

colofon

Acest album memorial este ediția a doua, revăzută și adăugită a unui album apărut în anul 2013 la Editura Libertas cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de la nașterea poetului Nichita Stănescu.

În acest răstimp această primă ediție a fost foarte bine primită de public și de critică, cele 600 de exemplare ale sale epuizându-se. De aici, necesitatea acestei noi ediții.

Regizorul și scriitorul Mihai Vasile, cel care a îngrijit și prima ediție, a realizat câteva zeci de spectacole de teatru, eseuri cinematografice, expoziții documentare sau de artă plastică ori fotografică, a editat cărți și reviste, toate acestea având ca temă opera și posteritatea lui Nichita Stănescu, culminând cu anul 2006 când s-a înfăptuit, la propunerea sa, prima ediție a Festivalului artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU, festival care are loc, anual, câte unsprezece zile, atâtea câte sunt de la echinocțiul de primăvară până la ziua nașterii sale (31 martie).

Ca editor, a îngrijit și alte apariții editoriale vizând aceeași temă. Dintre acestea, merită menționate volumele „Nichita Azi" (2015), o carte-document despre festivalurile „Nichita Stănescu" de la Ploiești în perioada 1984–1990, „Chip ianifer" (2016), o carte cu poeme-dedicații inedite, semnate de Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei și dăruite prietenului lor, renumitul numismat Ion Donoiu, precum și „Palimpsest. Clar-obscur în relația literară dintre Nichita Stănescu și Ion Stratan" (2009), o carte care cuprinde eseuri asupra adnotărilor făcute de Ion Stratan la capitolul „Visul ca viață" din volumul „Respirări" al maestrului său, Nichita Stănescu.

Această a doua ediție apare la Editura Mythos din Ploiești (continuatoarea Editurii Libertas) și conține poeme alese din cele două volume apărute postum „Ordinea cuvintelor" (1984), considerând că această ultimă selecție din opera sa, pe care poetul a făcut-o împreună cu criticul Alexandru Condeescu (1950–2007), este cea pe care a vrut să o lase posterității. Alegerea poemelor din această carte a fost influențată și de selecția pe care poetul a făcut-o în alcătuirea discului „O recitare" apărut la Casa de discuri Electrecord în anul 1980. Fotografiile și o parte din textele referitoare la viața și opera poetului au fost selectate din cele două cărți memoriale apărute după anul 1983, și anume „Nichita Stănescu", editată în anul 1984 de către revista Viața Românească și îngrijită de Gheorghe Tomozei (1936–1997), respectiv, „Frumos ca umbra unei idei", apărută în anul 1985 la Editura Albatros în redactarea lui Constantin Crișan (1939–1996). Alte texte critice și memoriale au fost selectate din caietele editate până în anul 1989 la edițiile Festivalului de poezie și Colocviilor „Nichita Stănescu" care au avut loc la Ploiești și care au cuprins, în marea lor majoritate, rostiri sau texte scrise special pentru aceste ocazii, materiale care se află în fondul documentar al îngrijitorului acestei ediții, iar altele au apărut în revistele Cinema, Contemporanul, Théâtre/Public (Franța), Viața Românească, Almanahul superlativelor (editat de revista Contemporanul în anul 1988).

La întocmirea acestui album și-au adus prețioasa contribuție Emilia Vasile și Mihaela Gaftoi, redactorele acestei ediții.

Albumul se tipărește la Tipografia DELTA PRINT LINE din București într-un număr de 300 de exemplare.

Aici
se află
acestea

Nichita Stănescu